

Új Dobos

ISSN 2712-2204

17. broj, 2023. / 17. szám, 2023

A bosznia-hercegovinai magyarok kétnyelvű folyóirata
Dvojezični časopis bosanskohercegovačkih Mađara

Új Dobos

17. szám, 2023

Broj 17, 2023

Časopis je besplatan.

A folyóirat ingyenes.

A folyóirat közös kiadói:
Časopis zajedno izdaju:

Magyar Szó, a SZK-i Magyarok Egyesülete

(Magyar Szó, Udruženje Mađara RS,
Banja Luka)

Magyar Polgári Egyesület HUM, Szarajevó

(Mađarsko udruženje građana
HUM, Sarajevo)

Fő- és felelős szerkesztők:

Glavni i odgovorni urednici:

Milivojević Irén, predsjednica
Magyar Szó-a (a Magyar Szó elnöke)

Muratović Irma, predsjednica
HUM-a (a HUM elnöke)

**Szerkesztőség:
Redakcija:**

Szerkesztők/Urednici:

Bogosanović Julianna,
mgr. Bordás Győző,
Nevenka Tot Bojnik és/i
Váradi Tünde

Lektorálták/Lektorisali:

Buzás Márta
és/i Szabó-Mehić Kornélia

Rendkívüli munkatársak /

Specijalni saradnici:

Fülöp Dóra és /i
dr. Németh Ferenc

Tördelőszerkesztő/Prelom:

Buzás Mihály

Cím/adresa:

Új Dobos

Cara Lazara 22.

71000 Banja Luka

Telefon: 00/987/65/568-377

e-mail: magyarokbh@gmail.com

NYOMTATVA/ŠTAMPANO U:

200 példányban/primeraka

Grafid d.o.o., Banja Luka

Szövegeket, képeket, elektronikus
adathordozókat nem küldünk vissza.
Tekstovi, slike i elektronski nosioci
informacija se ne vraćaju.

A számot 2024. február 15-én zártuk.
Broj je zaključen 15. februara 2024.

Tartalom/Sadržaj

Az Új Dobos hírei	3
Vesti	3
Milivojević Irén: Beszámoló a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület 2023. évi munkájáról.	4
Izveštaj o radu Udruženja Mađara RS „Magyar Szó”-a za 2023. godinu	5
Vedad Hadžibegić: A szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének három évtizedes fennállása és aktív működése.	6
Tri decenije postojanja i aktivnog rada Mađarskog udruženja građana „HUM“ Sarajevo	8
Fülöp Dóra: Fennállásának 20. évfordulóját ünnepelte a Magyar Szó Egyesület.	10
Irén Milivojević: Udruženje Mađara RS „Magyar Szó” proslavilo dve decenije aktivnog rada.	10
Katarina Malešević Feletar: Dvadeset godina sa udruženjem Mađara	11
Húsz éve a magyarok egyesületében	11
Irma Muratović: Članovi Udruženja su temelj za očuvanje mađarskog identiteta	12
Az egyesület tagjai a magyarság megőrzésének alapját képezik.	14
Váradi Tünde: Tartalmas családi és gyerekprogramok 2023-ban a hungarikumok jegyében	16
Porodичni i dječiji programi za djecu 2023. u duhu hungarikuma	17
Edvin Hadžibegić: Nezaboravni ljetnji dani u Mađarskoj	18
Felejtethetetlen nyári napok Magyarországon.	19
Branislav Savičić: Najljepši poklon	20
A legjobb ajándék	21
Nevenka Tot Bojnik: Ha minden ember...	20
Kad bi svi ljudi...	21
Fülöp Dóra: Poruka iz Budimpešte.	22
Üzenet Budapestről	23
Tóth Judit: Invitáló a királynék városába – utazzunk Veszprémbe!	24
Poziv u grad kraljica – putujmo u Vesprem!	25
Ђезе Бордаш: Од рецепције до култа: Петефи код Срба.	26
Petőfi a szerbeknél	27
Petőfi Sándor: Falu végén kurta kocsmá...	28
На крај села чађава механа.	28
Nevenka Tot Bojnik: Šta tražiš, to i dobiješ	29
Amit keresel, azt megkapod	29
Váradi Tünde: Csontváry élményei Bosznia-Hercegovinában	30
Čontvarijevi doživljaji u Bosni i Hercegovini.	31
Németh Ferenc: A mosztári magyarság identitásának őrzője volt.	32
Негдашњи чувар идентитета мостарских Мађара.	34
A könyvtárakról és az irodalomról – Vladimir Pištalo köszönőbeszéde.	36
O Vladimiru Pištalu – O novom romanu Vladimira Pištala.	37
Gundel Károly, a gasztronómia legendás zsenije	38
O dinastiji Gundel.	42
Aleksandra Đurović: Recepti – Receptek.	46
Egyesületeink életképei – Slike iz života društava	48

BOSNA I HERCEGOVINA

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice

Az Új Dobos hírei – Vesti

Orbán Viktor kitüntetése

A boszniai Szerb Köztársaság napja, január 9-e alkalmából Milorad Dodik a legmagasabb állami kitüntetésben részesítette Orbán Viktort, a Magyar Köztársaság miniszterelnökét. A Szerb Köztársaság Érdemrendjét a magyar miniszterelnök 2024. február folyamán veszi át Banja Lukában, áll a Szerb Köztársaság közleményében. Hasonló érdemrenddel tüntették ki Milorad Kecmanović professor emeritust és Matija Bećković szerb akadémikust.

Najviše odlikovanje Srpske premijeru Mađarske Viktoru Orbanu

Povodom Dana Republike Srpske, 9. februara, Predsednik Republike Srpske Milorad Dodik odlikovao je premijera Mađarske Viktora Orbana Ordenom Republike Srpske na ogrlici, najvišem odlikovanjem Republike Srpske. Kako su agencije javile predsednik vlade Orban će ovo odlikovanje primiti u Banjaluci tokom februara 2024. godine. Među odlikovanima su i profesor emeritus Milorad Kecmanović i srpski akademik Matija Bećković.

Saradnja Vojvodine i Srpske

12. februara 2024. godine u Novom Sadu su se sastali predsednik Pokrajinske vlade Igor Mirović i predsednik Vlade Republike Srpske Radovan Višković, gde su razgovarali o zajedničkim projektima u interesu obe strane i to prvenstveno u oblasti privrede, kulture i razvoja manje razvijenih područja. Posle sastanka zajedno su obišli Naučni-tehnološki park u Novom Sadu, a povodom pripreme za NTP-a u Banjaluci.

Vajdaság és a Szerb Köztársaság együttműködéséről

Ez év február 12-én Vajdaság Autonóm Tartomány kormányának elnöke, Igor Mirović fogadta a boszniai Szerb Köztársaság kormányának elnökét, Radovan Viškovićot, és közös érdekű projekteket vitattak meg, mindenekelőtt azokat, amelyek a gazdaságra és a kultúrára vonatkoznak. Ezek után megtekintették az újvidéki Tudományos és Technológiai Parkot, tekintettel arra, hogy hasonló létrehozásán fáradoznak a boszniai Szerb Köztársaságban is.

Szijjártó Péter Bosznia-Hercegovinában

2024. január 26-án Szijjártó Péter, a Magyar Köztársaság külügyminisztere a Szerb Köztársaságban és Szarajevóban tett látogatást, közölték a hírügynökségek. Milorad Dodikkal és a Szerb Köztársaság magas rangú tisztségviselőivel folytatott megbeszélés után kijelentette, hogy mivel hamarosan Magyarország veszi át az EU elnökségét, országa azon lesz, hogy felgyorsítsák a Nyugat-Balkán országainak felvételét az európai tagságba. Ugyanakkor

azt is kifejtette, nem fogják támogatni, hogy bármelyik nyugat-balkáni országban megválasztott politikai vezetőt szankciós listára helyezzenek, mert be kell fejezni a Nyugat-Balkán zsarolását. Kifejtette azt is, hogy Magyarország a felelős szomszédságpolitika keretében tovább folytatja a boszniai Szerb Köztársaság mezőgazdasági vállalkozásai számára kiírt támogatási programokat. Már csak azért is, mert például a legutóbbi pályázati kiírásakor is 1700 jelentkező volt a mezőgazdasági gépek vásárlására, amire a magyar kormány 6,5 milliárd forint összeget irányozott elő, amely összeg akár még emelkedhet is.

Ministar Peter Sijarto u BiH

26. januara 2024. godine Ministar spoljnih poslova Peter Sijarto boravio je u Republici Srpskoj i u Sarajevu. On je posle sastanka sa predsednikom Srpske Miloradom Dodikom i najvišim zvaničnicima Srpske rekao da će Mađarska uskoro preuzeti predsedavanje EU i da će raditi na tome da se ubrzaju procesi proširenja Evropske unije. Istakao je, da neće podržati uvođenje sankcija političarima ovog regiona, jer EU mora prestati da ucenjuje i plaši zemlje Zapadnog Balkana. Rekao je i to da će Mađarska i dalje pružati podršku za poljoprivredni razvoj Republike Srpske, i to tim pre, jer zajednički program predviđa mogućnost nabavke poljoprivrednih mašina iz Mađarske, a na drugom konkursu u Republici Srpskoj je bilo više od 1.700 prijavljenih a da za to bude obezbeđeno 6,5 milijardi forinti, ali ako bude potrebno i poveća se taj iznos.

Magyar vállalat épít naperőművet Trebinjén

Az újvidéki Magyar Szó napilap értesülései szerint Trebinjén hamarosan megépül a Balkán legnagyobb naperőműve, amelynek értéke meghaladja az 50 millió eurót. A kivitelező a magyarországi Lugos Renewables cég. Az első fázis keretében már folyik a transzformátorállomások és távvezetékek építése 73 megawatt teljesítményű naperőművel, de a másik fázis keretében, az új naperőművel kiegészítve a komplexum 146 megawatt kapacitást szavatol. Ezzel a jelenlegi adatok szerint a trebinjei a balkáni régió legnagyobb naperőműve lesz.

Mađarska firma gradi solarni park u Trebinju

Prema pisanju novosadskog dnevnog lista „Mađar so“-a uskoro treba da počne izgradnja najvećeg solarnog parka na Balkanu, i to u Trebinju. Vrednost ovog projekta iznosi 50 miliona evra, a za izvođenje radova angažovana je firma iz Mađarske „Lugos Renewables“. Već su započeli radovi na izgradnji transformatorskog sistema i dalekovoda jačine 73 megavata, a u drugoj fazi, kada ceo kompleks bude završen imaće kapacitet od 146 megavata, čime će postati najveći solarni park na teritoriji Balkana.

Beszámoló a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület 2023. évi munkájáról

A tavalyi év, akárcsak a korábbi évek, sikeresnek mondható, a pénzügyi lehetőségeinkhez mérten megvalósítottuk terveinket és programjainkat.

Az év elején látogatást tettünk az észak-macedóniai magyaroknál, akik meghívtak bennünket, hogy közösen ünnepeljük meg a Teleház nevű egyesületük fennállásának és működésének 20. évfordulóját. Itt hasznos tapasztalatokat szereztünk a pályázatokra való jelentkezések módjáról, a fiatalok bevonásáról, a nemzeti öntudat fejlesztéséről, valamint őseink történetéről való ismeretek terjesztéséről, akárcsak az anyaországi ösztöndíjakra való jelentkezésről.

Fontos feladat volt számunkra a magyar nemzeti ünnepekről való megemlékezés. A Magyar Köztársaság szarajevói nagykövetének meghívására részt vettünk Magyarország nemzeti ünnepének, október 23-ának a megünneplésén. Részt vettünk a Nyelvek Európai Napján a Banja Luka-i magyar nagykövetség standján.

Az év folyamán egyesületi üléseket tartottunk, ahol átgondoltuk az egyesület továbbfejlesztésére vonatkozó ötleteket, javaslatokat; meglátogattuk beteg tagjainkat, és segítettünk, amennyit csak tudtunk. Segítségére voltunk a kormánynak a dokumentumok szerbről magyarra való fordításában; egy magyarországi balettcsoport látogatása alkalmával is tolmácsoltunk, illetve egyéb alkalmakkor, ahol szükség volt erre. A szarajevói HUM Egyesület vendégei voltunk az egyesület megalakulásának 30. évfordulóján.

Megemlékeztünk egyesületünk megalakulásának 20. évfordulójáról, amely a Nemzeti Kisebbségek Szövetsége keretén belül az elsők között jött létre. A jeles napon az ünnepségen részt vettek az egyesületek képviselői, majd minden nemzeti kisebbség jelenlegi és korábbi elnöke, a magyar nagykövetség képviselői, a szarajevói vendégek, a veszprémi Bakony Művelődési Egyesület Magyarországról, a helyi Sveti Sava KUD, amely egyesületek együtt pompás műsort készítettek. Büszkén mondhatjuk, hogy ezen az eseményen 98-an vettek részt, s az eseményt az Állami Televízió (RTRS) fölvételezte, amely a Nemzeti Kisebbségek Egyesületeinek minden fontos és érdekes eseményét folyamatosan figyelemmel kíséri. Köszönjük!

A helyi és a veszprémi művelődési egyesületek közös tánra és énekekre invitálták a vendégeket, a multság az éjszakába nyúlt. Köszönettel tartozunk a magyar kormánynak, a Bethlen Gábor

Alapítványnak, valamint Banja Luka város önkormányzatának segítségéért e fontos esemény megtartásához.

Dolgoztunk azon, amin egyesületünk léte alapul, nevezetesen az anyanyelv megőrzésén és ápolásán, a magyar nemzet bemutatásán és népszerűsítésén, valamint az asszimiláció elleni harcon, amely az egyesület fennmaradását veszélyezteti. Sok fiatal külföldön vállal munkát, ezért napról napra egyre kevesebb a magyar. Sokan örökre elhagytak bennünket. De nem adjuk fel a harcot, amíg klubunkban a magyar hagyományhoz és kultúrához kapcsolódó rendezvényeken magyar szó hallatszik. Újvidéki barátaink, munkatársaink sokat segítenek a projektekben, első-

sorban az Új Dobos elkészítésében, amit a HUM-mal közösen adunk ki.

Nagyon büszkék vagyunk a folyóiratunkra, az egyetlen írásos nyomra, amit magunk után hagyunk, valamint arra is, hogy világszerte elérhető az olvasók számára. Köszönet jótevőinknek!

Ezúton üzenem a Boszniai Szerb Köztársaságban élő magyaroknak, természetesen azoknak is, akiknek felmenői magyar állampolgárok voltak, hogy jöjjenek el a Lazar cár utca 22.-be és csatlakozzanak hozzánk. Ne hagyjuk, hogy egyesületünk megszűnjön létezni!

A Magyar Szó szebb holnapjának reményében folytatjuk munkánkat.

Milivojević Irén

Izveštaj o radu Udruženja Mađara RS „Magyar Szó”-a za 2023. godinu

Prošla godina se može smatrati uspješnom, kao i sve prethodne do sada, u okvirima naših finansijskih mogućnosti, što se tiče ostvarivanja plana i programa. Na početku godine bili smo u prijateljskoj posjeti Mađarima u Sjevernoj Makedoniji, koji su nas pozvali na obilježavanje 20-togodišnjice rada i postojanja njihovog udruženja Teleház. Otišli su u goste predstavnici našeg udruženja, zatim je sledila uzvratna poseta predsednika Jožefa Šutuša našem udruženju. Susreti su bili veoma korisni, puno smo saznali o nekim nama nepoznatim stvarima koje bi uticale na dobrobit našeg udruženja, kao što su način konkurisanja na projekte, na ideje zblizavanja i pokretanja omladine, što se tiče nacionalne svijesti, i novih saznanja o istoriji njihovih predaka i mogućnosti, apliciranja na moguće stipendije koju pruža matična zemlja Mađarska.

nju sa srpskog jezika na mađarski za potrebe vlade, prilikom posjete baletske grupe iz Mađarske i u ostalim prilikama, gde je bilo potrebe. Gostovali smo kod bratskog udruženja HUM iz Sarajeva na njihovoj 30-togodišnjem jubileju osnivanja, i naravno dostojanstveno obeležili 20-togodišnji jubilej nastanka našeg udruženja, među prvima u Savezu nacionalnih manjina. Tog značajnog dana bili su prisutni predstavnici institucija i predstavnici svih nacionalnih manjina, i sadašnjih i prethodnih. Proslavu su uveličali predstavnici Ambasade Mađarske, gosti iz Sarajeva i Vesprega, KUD iz Mađarske, i domaći KUD Sveti Sava. Zajedno su priredili veličanstvenu predstavu, i s ponosom možemo konstatovati da je bilo prisutno 98 osoba, a ovaj značajni događaj propratila je Državna televizija RTRS, koja pomno

đarskoj vladi i Fondaciji Bethlen Gabor te gradskoj upravi Banja Luke na finansijskoj pomoći za održavanje ovog značajnog događaja. Radili smo na tome na čemu se i zasniva postojanje našeg udruženja i to na očuvanju i njegovanju maternjeg jezika, na prikazivanju i popularizaciji mađarske nacije i borbe protiv asimilacije, koja je postala opasna pretnja opstanka udruženja kao i odlazak članova na rad u inostranstvo, i što je najžalosnije, svakim danom je sve manje Mađara. Mnogo je onih, koji su nas, nažalost, zauvek ostavili. Ali ne predajemo se, sve dok se čuje mađarska reč u našem klubu, i ima događaja vezanih za mađarsku tradiciju i kulturu. U projektima nam puno pomažu naši prijatelji i saradnici iz Novog Sada, prvenstveno u izradi našeg lista Új Dobos, koju radimo zajedno sa HUM-om.

Obilježavanje nacionalnih praznika Mađarske nam je bio važan zadatak, na poziv ambasadora Mađarske u Sarajevu prisustvovali smo obilježavanju nacionalnog praznika Mađarske, 23. oktobra. Na danima evropskih jezika bili smo prisutni na štandu Ambasade Mađarske u Banja Luci.

Svakog mjeseca smo održavali sastanke udruženja, na kojima smo razmatrali ideje i predloge za napredovanje udruženja. Organizovali smo posjete članovima, koji su oboljeli od neke bolesti, pomogli koliko smo mogli, učestvovali u prevode-

prati sva značajna i interesantna zbivanja svih udruženja nacionalnih manjina, i hvala im na tome.

Nekoliko puta sam učestvovala u emisiji Mala Europa povodom značajnih događaja. Taj događaj nam je bila prilika da prikazemo mađarsku kulturu i tradiciju kroz narodnu igru i veselje. Gosti iz Vesprega (Mađarska) zajedno sa lokalnim kulturno umetničkim društvima zabavljali su prisutne i pozvali goste da svi zajedno igraju i pevaju. Zabava je potrajala do duboko u noć. Zahvaljujemo se Ma-

Na časopis smo jako ponosni, to je jedini pisani trag koji ostavljamo za sobom, a dostupan je čitaocima širom sveta. Dugujemo veliku zahvalnost našim dobročiniteljima.

Ovim putem šaljem poruku Mađarima koji žive u Republici Srpskoj, kao i onima čiji su preci bili mađarski državljani, neka navrate u Cara Lazara 22. i pridruže nam se. Ne dajmo da nam udruženje ode u zaborav.

U nadi za bolje sutra „Magyar Szó”-a, nastavljamo dalje naše aktivnosti.

Iren Milivojević

A szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének három évtizedes fennállása és aktív működése

A HUM Magyar Polgárok Egyesülete 2023. szeptember 22–23-án ünnepelte fennállásának 30. évfordulóját. Az egyesület külön erre az alkalomra készített jubileumi logóval ellátott zászlaja alatt két jeles eseményre is sor került – a szarajevói magyarok életét bemutató dokumentumfilm helyi bemutatójára, illetve a központi jubileumi ünnepségre. De haladjuk sorban...

Harminc éve, az egyesület alapításának idején nehéz, barátságtalan időkben találtunk egymásra. Akkor, amikor a cél a helyi magyarok összegyűjtése, az összetartozás érzésének megtalálása és az alapvető szükségletek biztosítása volt, még nem sejtettük, hogy évtizedek múlva is működni fogunk. Immáron huszonöt éve elhagytuk a 'humanitárius' előtagot, és mára egy társadalmilag felelős közösségként dolgozunk családi és gyermekprogramokkal, a magyar hagyomány és kultúra ápolásával. Ennek köszönhető, hogy a HUM Magyar Polgárok Egyesülete értékes rendezvénysorozattal ünnepelhette fennállásának évfordulóját, a szervezet három évtizedes fennállását. A közösség életében mérföldkőnek számító esemény egyben Szarajevó Kanton nemzetiségi kisebbségi kulturális programjainak – Minority Fest 2023 – is része volt.

2023. szeptember 22-én pénteken, a kora délutáni órákban érkeztek meg az első vendégek a Saraj Hotelbe. Ünnepi hangulat volt a levegőben. Mindaz, ami hónapok óta készült, este végre életre kelt. A Saraj Hotel díszterme megtelt az elmúlt harminc év fotóival, az egyesület ünnepi logójával, a magyar nemzeti trikolor színében pompázó díszítéssel, a vajdasági kifli és a magyar bor illatával. Ugyan az utcák lassan sötétbe borultak, lelkünkben kivételes fény ragyogott, mely ellenállt az alkonyatnak. A terem gyorsan megtelt minisztériumi vendégekkel, barátokkal és a testvéregyesületek tagjaival Magyarországról, Vajdaságból, Romániából, Szlovéniából, Észak-Macedóniából és Bosznia-Hercegovinából. Jelen volt a Pannon RTV és a BH Radio 1 stábja, tehát minden készen állt a Magyarok a Miljacka partján – Irma asszony története című dokumentumfilm szarajevói bemutatójára.

Siflis Gordán Klárát a szarajevói magyarok története inspirálták, hogy filmet

készítsen a HUM Magyar Polgárok Egyesületének elnökéről, Muratović Irmáról és a városról. A jubileumi rendezvények első állomása e film bemutatása volt. A vajdasági szerzőt különös kapcsolat köti az egykor szintén a Vajdaságból elszármazott szarajevói egyesülethez, melyről a vetítést követően részletesebben is beszélt a jelen lévő közönségnek. A Magyar Televízió szerkesztője sajátos nézőpontból mutatja be a szarajevói magyarok életét és a HUM Magyar Polgárok Egyesületének harminc évét.

A film érzékenyen érintette a jelenlévőket, az arcokon egyaránt jelentek meg könnyek és mosolyok. Barátaink boldogan szembesültek a ténnyel, hogy szívből jövő segítségük olykor döntő fontosságú volt az egyesület megmaradása szempontjából, a HUM tagjai pedig erőt merítettek a tör-

ténelemből a magyar kultúra és identitás további fenntartásához. A premier végén a terem percekig tartó tapssal jutalmazta a munkát.

Az első este nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy kézbe vehettük Fülöp Dóra erre az alkalomra megjelentetett könyvét, mely a szarajevói magyarok történeteit mutatja be. Az Üzenet Szarajevóból – A szarajevói magyarok története című könyv mindannyiunk számára különleges ajándék, melynek egy példányát minden vendég hazavihetette az ünnepségről.

Szeptember 23-án városnézésre invitáltuk vendégeinket. Az óváros szívéből induló sétánk során megtekintettük a jelentős vallási és kulturális intézményeket, a történelmi helyeket, hogy mindezt a hagyományos szarajevói cévapival és helyi lepénnyel koronázzuk meg. Az este köze-

ledtével elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy vendégeinknek kis pihenőt biztosítsunk, mi pedig a BKC (Bosanski Kulturni Centar – Bosnyák Kulturális Központ) felé vegyük az irányt, ahol a központi jubileumi rendezvényre került sor.

A terem már ünnepi díszben ragyogott, a színpad készen állt, a helyszín magyar színekbe öltözött. A terem bejáratánál elhelyezett tematikus kiállítás témakörönként mutatta be egyesületünk három évtizedes fennállását – közös kirándulások, gyerekprogramok és kiemelt eseményeken keresztül. A kiállításon a Dobos és Új Dobos összes számának címlapja is helyet kapott. A Dobos a sarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének egykori lapja, amely a közösséggel kapcsolatos tevékenységeket dokumentálta és harmadik volt a sarajevói nemzeti kisebbségi egyesületek folyóirat-listájában a Česka Beseda és Zora Cankareva mellett. Az Új Dobos immár a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesülettel közös kiadvány. A kiállítás zárásaként a Petőfi Sándor Program ösztöndíjasainak (Labossa Bence, Bezzeg Gyula, Fülöp Dóra, Váradai Tünde) képekkel és életrajzzal ellátott bemutatására került sor. Tevékenységükkel nagyban hozzájárultak egyesületünk munkájához.

Vendégeink a terembe lépve – a kiállítás megtekintése után – lassan elfoglalták

helyüket. A nézőtér már tizenöt perccel a megnyitó előtt jócskán megtelt. Mindenki itt volt, aki kedves számunkra. A Magyar Kormány képviselői, Magyarország Sarajevói Nagykövetségének munkatársai, az EUFOR magyar kontingensének tagjai, baráti- és testvéregyesületek tagjai Magyarországról, Vajdaságból, Romániából, Szlovéniából, Észak-Macedóniából és Bosznia-Hercegovinából. Ez alkalommal is éberren figyelt a Pannon RTV televíziós stábjá és a BH Radio 1 csapata. Mindenki türelmetlenül várta, hogy este 7-et üssön az óra...

Minthogy a HUM Magyar Polgárok Egyesülete által ápolta hagyomány és kultúra szerves része a magyar népzene, a közösség számára kiemelkedő program ünnepi részében a magyarországi Iszkába zenekar is fellépett. Az együttes koncertjét Csibi Krisztinának, a Magyarság Háza igazgatójának köszönhetjük, aki személyesen is részt vett a jubileumon. A rendezvényen felcsendült még Brahms V. Magyar Tánca Muratović Timur, illetve a Kell még egy szó magyar dal Iles Bećei, a sarajevói opera szólistájának előadásában.

Az előadások között Muratović Irma, a HUM elnök asszonya mondott beszédet, illetve átadta azt a mintegy húsz elismerő oklevelet, mellyel a közösség támogatóinak köszönte meg az egyesület eredmé-

nyeihez való hozzájárulást. Pósa Krisztinán, Magyarország bosznia-hercegovinai nagykövete BKC-ban tartott ünnepi beszédében Magyarország Alaptörvényét idézve rámutatott, hogy minden magyar felelős minden magyarért. Hangsúlyozta, hogy harminc évvel ezelőtt éppen ezekre a gondolatokra támaszkodva indult el a sarajevói magyar egyesület, amely mára sikeres és elismert szervezetté nőtte ki magát.

Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár a HUM-nak küldött levelét Pirityiné Szabó Judit, a Délvidéki és Diaszpóra Főosztály vezetője olvasta fel. Államtitkár úr gratulált a kicsi, ám minden magyar közösség számára példamutató egyesületnek, amely harminc éve nehéz időkben, a kölcsönös felelősségvállalás jegyében jött létre.

Az ünnepi program csaknem három órája egy szempillantás alatt elrepült, az ünnepi tortát követően pedig a felhőtlen szórakozás következett.

A HUM Magyar Polgárok Egyesület eredményeinek és terveinek története itt még nem ért véget. Az egyesület továbbra is ápolja a magyar kultúrát és őrzi a nyelvet. A magyarság pedig szerves része marad ennek a városnak és polgárainak...

*Vedad Hadžibegić
Fülöp Dóra fordítása*

Tri decenije postojanja i aktivnog rada Mađarskog udruženja građana „HUM“ Sarajevo

Mađarsko udruženje građana „HUM“ Sarajevo je u periodu od 22. do 23. 09. 2023. godine obilježilo svoj veliki jubilej, 30. godina postojanja i aktivnog rada. Tim povodom, pod svečanom zastavom Udruženja sa specijalno dizajniranim jubilarnim logom, organizovana su dva velika događaja – sarajevska premijera dokumentarnog filma i centralna svečanost obilježavanja jubileja. Ali krenimo redom...

Nastali smo prije 30 godina, u teškim i sumornim vremenima, kao humanitarno udruženje koje je imalo za cilj okupiti sarajevske Mađare i probati pružiti osjećaj pripadnosti ali i osnovnu životnu egzistenciju..., bez da je itko razmišljao da ćemo raditi decenijama. A onda, evo već 25. godina nismo s tim prefiksom humanitarno, i radimo kao jedna društveno odgovorna zajednica sa porodičnim i dječijim danima, uz njegovanje mađarske tradicije i kulture. Zbog toga smo i zaslužili da Mađarsko udruženje građana „HUM“, svoj jubilej, tri decenije postojanja obilježi nizom sadržaja. Obilježavanje ovako značajnog jubileja za mađarsku zajednicu, ujedno je bio i dio kulturne manifestacije nacionalnih manjina Kantona Sarajevo – Minority Fest 2023.

U petak 22. 09. 2023. godine u ranim podnevnim satima, prvi gosti polako su počeli pristizati u sarajevski hotel Saraj. Praznična atmosfera osjećala se u zraku. Sve ono što se mjesecima ranije pripremalo tu večer je trebalo oživjeti. Svečana sala hotela Saraj je bila ukrašena slikama koje daju retrospektivu tri decenije postojanja, svečani logo Udruženja daje posebnu draž, dekor u bojama mađarske zastave budi posebne osjećaje dok se miris vojvodanskih kiflica i mađarskog vina širi salom. Veče se polako spušta i mrak prekriva sarajevske ulice, a iz unutrašnjosti naših duša sija posebna svjetlost koja se odupire svakoj tami. Sala se brzo popunjava visokim državnim zvonicama, dragim gostima, sa članovima prijateljskih i sestrijskih udruženja iz Mađarske, Vojvodine, Rumunske, Slovenije, Severne Makedonije i Bosne i Hercegovine. Prisutna je televizijska ekipa Pannon RTV i ekipa BH Radio 1. Sve je spremno za sa-

*Klara Gordán Šifliš, režiserka dokumentarnog filma i predsednica HUM-a
Irma Muratović*

rajevsku premijeru dokumentarnog filma „Mađari na obali Miljacke – priča gospođe Irmé“.

Priče Mađara iz Sarajeva inspirisale su Siflis Gordán Kláru da snimi film o Mađarskom udruženju građana „HUM“, Irmi Muratović – predsjednici Udruženja i gradu Sarajevu. Sarajevska premijera ovog dokumentarnog filma, bila je dio programa prve večeri obilježavanje jubileja Udruženja, čiji su članovi većinom potomci Mađara iz Vojvodine, poput same autorice. O ideji snimanja filma poslije je vođen razgovor sa autoricom koja je novinarka Redakcije za iseljeništvo Mađarskog javnog televizijskog servisa. Ono što je ekranizirala je životna priča sarajevskih

Mađara, koja pokazuje na jedan poseban način iz posebnog ugla život Mađara u Sarajevu i kako se od prvih dana razvijalo i stasavalo Mađarsko udruženje građana „HUM“ koje je danas došlo do tri decenije rada.

Film je sve prisutne veoma emocionalno pogodio u dušu i srce. Na licima prisutnih mogle su se vidjeti i suze i osmjesi. Našim dragim prijateljima je bilo drago čuti i osjetiti da je njihova svesrdna pomoć bila od presudnog značaja za naš opstanak, a samim članovima Udruženja dodatni motiv i novi svježiji vjetar u leđa, da nastavimo biti još aktivniji u našoj plemenitoj misiji očuvanja mađarskog duha u tijelima sarajevskih

Mađara. Zbog toga se salom na kraju sarajevske premijere prolomio gromoglasan višeminutni aplauz. A druženje je u svečanoj i slavljeničkoj atmosferi uz vojvođanske kiflice i vino nastavljeno do kasno u noć.

Tokom prve večeri, svima nam je Fülöp Dóra učinila posebnu čast, jer je za ovu priliku objavila knjigu „Poruka iz Sarajeva – priča sarajevskih Mađara“, posebno koncipiranu i specijalno napisanu knjigu o Udruženju i članovima HUM-a, u koju je uložila svoja materijalna sredstva, nesebično vrijeme i trud, te je ista kao specijalni poklon uručena svim gostima.

Subotnje jutro, 23. 09. 2023. godine započeli smo obilaskom grada s našim dragim gostima. Skupa smo obišli staru jezgru grada i sve važnije kulturne i vjerske institucije, da bi sve začiniili tradicionalnim sarajevskim čevapima u pola lepinje s lukom i jogurtom. Poslijepodnevni sati nagovjestili su da je gostima vrijeme za kratki predah u hotelu, a nama – članovima udruženja vrijeme da polako krenemo prema Bosanskom kulturnom centru gdje će se održati centralna svečanost obilježavanja 30. godina postojanja Mađarskog udruženja građana „HUM“. Velika sala je svečano okićena, spremna je centralna bina iza koje isijavaju boje mađarske zastave, kao i na početku bine crveno-bijelo-zeleni cvijetni dekor. Na ulazu u salu postavljena je izložba koja kroz niz slika predstavlja retrospektivu tri decenije našeg postojanja, kroz prikaze zajedničkih izleta, dječijih druženja, značajnih događaja. Tu su bile prikazane i sve naslovnice časopisa Dobos i Új Dobos. Inače, Dobos je nekadašnji list Mađarskog udruženja građana „HUM“ iz Sarajeva, koji je dokumentovao aktivnosti vezane za rad Udruženja, te je uz „Češku besedu“ i „Zoru Cankarevu“, bio treći u nizu časopisa udruženja nacionalnih manjina iz Sarajeva. Új Dobos je sada dio zajedničke redakcije s banjalučkim udruženjem Magyar Szó. Na završnom dijelu izložbe, kao šlag na torti, bile su prikazane slike i istaknute kratke biografije stipendista Petefi Šandora programa, koji su dali, ali i još uvijek daju veliki doprinosu radu našeg Udruženja: Labossa Bence, Bezzeg Gyula, Fülöp Dóra i Váradi Tünde.

Dragi gosti prilikom ulaska u dvoranu, nakon što su pogledali izložbu, polako se smještaju na svoja mjesta. Sala je poprilično popunjena, iako je ostalo još 15-tak minuta do zvaničnog početka programa. Tu su sve nama drage osobe. Predstavnici Mađarske vlade, Mađarske

Kristian Poša, ambasador Mađarske pozdravlja prisutne

Ambasade, Mađarskog kontigenta EU-FOR-a, članovi prijateljskih i sestrijskih uduženja iz Mađarske, Vojvodine, Rumunske, Slovenije, Severne Makedonije i Bosne i Hercegovine. I večeras je sve pod budnim okom televizijske ekipe Pannon RTV i ekipe BH Radio 1. Svi s nestrpljenjem očekuju da sat otkuca 19 sati...

Mađarska narodna muzika dio je tradicije i kulture koju u Sarajevu njeguje Mađarsko udruženje građana „HUM“. U svečanom dijelu programa obilježavanja jubileja značajnog za Udruženje i mađarsku zajednicu nastupala je i grupa Iszkába iz Mađarske, za čije učešće možemo zahvaliti Csibi Krisztini, direktorici kulturne organizaciji pod imenom „Kuća Mađara“, koja je i lično prisustvovala našem jubileju. Na svečanosti mogli su se čuti i taktovi Bramsovog mađarskog plesa broj 5 u izvedbi Timura Muratovića, kao i izvedba tradicionalne mađarske pjesme koju je otpjevao Ileš Bečei, solista sarajevske Opere.

U pauzama muzičkih taktova, predsjednica Mađarskog udruženja građana „HUM“ Muratović Irma, održala je prigodan govor i uručila 20-tak zahvalnica. Na taj način zahvalili smo se svima koji su doprinjeli i dalje doprinose uspješnom radu našeg Udruženja.

Mađarski ambasador u Bosni i Hercegovini, Pósa Krisztián u svom svečanom govoru u Bosanskom kulturnom centru sazeo je dio Mađarskog Ustava koji navodi da je svaki Mađar odgovoran za svakog Mađara. A upravo tako je počelo Mađarsko udruženje građana „HUM“ koje se prije 30 godina samoorganizovalo da bi bila pomoć jednog Mađara drugom Mađaru, da bi danas izraslo u uspješno i veoma poznato Udruženje.

Svečano pismo koje je HUM-u uputio Mađarski državni sekretar za nacionalnu politiku Potápi Árpád János pročitala je šefica odjela za zapadni Balkan i dijasporu, Pirityine Szabó Judit. Državni sekretar je čestitao rođendan maloj ali uzornoj zajednici za sve mađare, koje je nastalo u teškim vremenima prije 30 godina, po instinktu uzajamne odgovornosti.

Skoro tri sata svečanog programa, proletilo je za tren oka, a onda je došlo vrijeme za rođendansku tortu i druženje do duboko u noć...

Ovdje priča o postignućima i planovima Mađarskog udruženja građana „HUM“ nije završena. Udruženje će i dalje nastaviti njegovati mađarsku kulturu i jezik. Mađari su sastavni dio ovoga grada i njegovih građana...

Vedad Hadžibegić

Fennállásának 20. évfordulóját ünnepelte a Magyar Szó Egyesület

2023. október 30-án ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület. Az ebből az alkalomból rendezett ünnepségen beszédet mondott Milivojević Irén, az egyesület elnök asszonya és Angyal Ágnes első beosztott diplomata; Fülöp Dóra, a Petőfi Sándor Program egykori ösztöndíjasa pedig Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár levelét olvasta fel. Szintén levélben fejezte ki elismerését Milorad Dodik, a Boszniai Szerb Köztársaság elnöke. A helyszínen Slaven Grbić tiszteletbeli konzul, Muratović Irma, a szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének elnök asszonya, illetve a Magyar Szó Egyesület tagsága ajándékozta meg Milivojević Irén elnök asszonyt és köszönte meg éveken át tanúsított áldozatos munkáját.

Az est vendégei voltak a magyarországi Veszprém-Bakony Táncegyüttes, illetve a Banja Luka-i Sveti Sava tánccsoport, akik professzionális előadásuk után közösen gondoskodtak a felhőtlen szórakozásról.

A rendezvényre érkező vendégek a hétvége során megismerkedtek Banja Luka nevezetességeivel, ellátogattak Banj Brdóra, a természeti szépségeiről híres Krupa na Vrbasuhoz, illetve a trappistákhoz, ahol szerzetesek őrzik a sajtókészítés 140 éves hagyományát. Az esemény teljes menetét az RTRS állami televízió csapata rögzítette.

Köszönjük a részvételt az est fellépőinek és vendégeinek! Bízunk benne, hogy még „sokszor huszat” ünnepelhetünk majd együtt! A Magyar Szó Egyesület külön köszönettel tartozik támogatóinak, Magyarország kormányának, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárságának, a Bethlen Gábor Alapítványnak és Banja Luka városának.

Fülöp Dóra

Udruženje Mađara RS „Magyar Szó” proslavilo dve decenije aktivnog rada

Udruženje Mađara RS „Magyar Szó” 30. oktobra 2023. je proslavilo 20. godišnjicu postojanja. Na svečanosti su govorile Iren Milivojević, predsjednica udruženja i Ágnes Angyal, zamjenica Ambasadora Mađarske, a Dóra Fülöp, bivša stipendistica programa „Sándor Petőfi”, pročitala je pozdravno pismo Potápi Árpád Jánosa, državnog sekretara odgovornog za nacionalnu politiku Mađarske. Pismom se obratio i čestitao jubilej i Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske. Na licu mjesta bili su počasni konzul Slaven Grbić, Irma Muratović, predsjednica Udruženja mađarskih građana HUM iz Sarajeva, te članovi Udruženja „Magyar Szó”. Predsjednici Ireni Milivojević i ovom prigodom uručili su poklon i čestitali joj i zahvalili na dugogodišnjem predanom radu. Gosti večeri bili su plesna grupa Veszprém-Bakony iz Mađarske, te banjalučko KUD „Sveti Sava” koji su nakon profesionalnog nastupa zajedno sa gostima iz Vesprema priredili nezaboravnu zabavu. Sav tok događaja je snimila ekipa državne televizije RTRS.

Tokom vikenda, gosti koji su došli na manifestaciju, upoznali su znamenitosti Banja Luke, posjetili Banj Brdo, Krupu na Vrbasu, poznatu po prirodnim ljepotama, te Trapiste, gdje redovnici čuvaju 140-godišnju tradiciju pravljenja sira.

Hvala izvođačima i gostima večeri na sudjelovanju! Nadamo se da ćemo zajedno slaviti još „dvadeset puta”!

Udruženje „Magyar Szó” duguje posebnu zahvalnost svojim sponzorima, Mađarskoj vladi, Državnom sekretarijatu za nacionalnu politiku Mađarske, Fondaciji Bethlen Gábor i gradu Banja Luci.

Iren Milivojević

Az ünnepelt Milivojević Irén Angyal Ágnessel és Slaven Grbićtyel Slavljénica, Iren Milivojević sa Agneš Andalom i Slavenom Grbićem

Dvadeset godina sa udruženjem Mađara

Od osnivanja ovog udruženja 2003. godine u Banjaluci, stalni sam član. U osnivanju udruženja je pomogao Blaha Vladimir, predsjednik udruženja Čeha. Prva predsjednica našeg udruženja je bila Magdalina Jošt. Tu su bili Julijana Bogosanović i Branko Mićin – Šanji bači, kao i Aleksandra Đurović, koja je pomagala predsjednici u radu naročito u administraciji i ostalim bitnim stvarima za udruženje. Grad Banjaluka nam je obezbijedio prostorije gdje smo se redovno sastajali. U međuvremenu se stalno povećavao broj članova u udruženju, a nakon izvjesnog vremena je Irena Milivojević postala nova predsjednica i još uvijek neumorno radi i ulaže veliki trud i napore u boljitak i razvitak udruženja.

Tokom svih ovih godina smo pored redovnih sastanaka i raznih aktivnosti u udruženju, prisustvovali mnogobrojnim priredbama, kojima su obilježavani nacionalni praznici Republike Mađarske, putovali u maticu, prije svega Budimpeštu u obišli mnogo toga.

Kurs mađarskog jezika, koji je bio besplatan, nam je omogućila Vlada Republike Mađarske. Književne večeri se redovno održavaju sa mađarskim književnicima iz Vojvodine. Smotra folkloru nacionalnih manjina u kojoj redovno učestvuje i naše udruženje, održava se svake godine. Zajednički izleti sa članovima mađarskog udruženja iz Sarajeva, su postali tradicija kao i zajednički list oba udruženja Uj Doboš koji izlazi jednom godišnje. Za taj list je posebno zaslužan Laslo Tot Bojnik, koji nažalost nije više sa nama, kao ni još nekoliko članova udruženja.

Rado smo učestvovali u svim događajima i aktivnostima i za to dobijali priznanja kao i ja, na to sam ponosna.

U novembru 2023. godine je svečano obilježena dvadesetogodišnjica postojanja ovog udruženja. Događaj, kao i mnoge druge do sada je propratila banjalučka TV. Hvala im! Predsjednici Ireni Milivojević, pored ostalih priznanja koje je dobila i mi smo, članovi udruženja uručili zahvalnicu za sve što je do sada učinila, a učinila je mnogo.

Veliko joj hvala što je održala ovo udruženje u kom sam toliko lijepog doživjela.

Katarina Malešević Feletar

Húsz éve a magyarok egyesületében

Megalakulásától, 2003-tól tagja vagyok a Banja Luka-i Magyar Szó Egyesületnek. Annak idején létrehozásában legtöbbet Vladimir Blaha, a cseh egyesület elnöke segédkezett. Első elnökünk Jost Magdaléna (Magdalina Jost) volt, és alapító tagok voltak még Julijana Bogosanović, Branko Mićin – Sanyi bácsi és Aleksandra Djurović, akik segítettek az elnököt munkájában. Banja Luka önkormányzata megfelelő helyiségeket biztosított számunkra, ahol rendszeresen találkozhattunk. Így az egyesület tagjai folyamatosan gyarapodtak. Egy bizonyos idő elteltével Milivojević Irént választottuk meg elnökünknek, aki továbbra is fáradhatatlanul dolgozik egyesületünk tevékenységének gazdagításán és fennmaradásán. Az elmúlt két évtized során a rendszeres egyesületi összejöveteleken és tartalmas munkánkon túl megszerveztük a Magyar Köztársaság nemzeti ünnepeire való itteni megemlékezést, de nemegyszer jártunk az anyaországban, nemcsak Budapesten, hanem egyéb városokban is.

Az ingyenes magyar nyelvtanfolyamokat a Magyar Köztársaság kormánya tette lehetővé. Rendszeresen tartottunk irodalmi esteket, elsősorban vajdasági magyar írók részvételével, valamint részt vettünk vagy éppenséggel szerveztük a nemzeti kisebbségek folklór-fesztiválját. Hagyománnyá váltak a sarajevói magyar egyesülettel szervezett közös kirándulásaink, és ugyancsak közös erővel jelentettük meg évi rendszerességgel lapunkat, az Új Dobost. Ebben nagy segítséget nyújtott Tóth Bojnik László, aki sajnos, már nincs közöttünk, de több egyesületi tag is kivette részét ebből a munkából.

Örömmel vettünk részt minden munkában, amiért elismeréseket is kaptunk, amelyre én is nagyon büszke vagyok.

2023 novemberében ünnepélyesen megemlékeztünk egyesületünk fennállásának 20. évfordulójáról. Erről az eseményről, mint sok minden más rendezvényünkről, a helyi tévé is beszámolt, s ezért köszönettel tartozunk nekik. Ebből az alkalomból elnök asszonyunk, Milivojević Irén is elismerésben részesült, és mi is köszönőlapokat vehettünk át. Elnök asszonyunknak köszönjük mindazt, amit az egyesületért tett, köszönjük, hogy fenntartotta egyesületünket, amelytől már eddig is sok szépet kaptunk.

*Katarina Malešević Feletar
Milivojević Irén fordítása*

Članovi Udruženja su temelj za očuvanje mađarskog identiteta

Ova 2023. godina je za Mađarsko udruženje građana HUM od izuzetnog značaja, jer smo proslavili punih trideset godina postojanja i aktivnog djelovanja. Osnovano 1993. u vihoru rata, pa sve do danas naše Udruženje je primjer, kako jedna mala zajednica radi na očuvanju svog nacionalnog identiteta, njegujući svoju kulturu, tradiciju i jezik. HUM zauzima značajno mjesto među udruženjima nacionalnih manjina u BiH kao i među zajednicama Mađara širom svijeta. Tome svjedoči niz novinskih članaka, radio i TV emisija, objavljenih kod nas i u inostranstvu, a vrhunac toga je knjiga Fülöp Dore Poruka iz Sarajeva – priča sarajevskih Mađara, kao i snimljen dokumentarni film Mađari na obali Miljacke autora Siflis Gordán Klára, što će ovjekovječiti naše Udruženje.

Generacije pamte prelijepa putovanja u Mađarsku, niz uspješnih kulturno-umjetničkih programa, zajedničkih izleta, druženja, gostovanja Mađara iz Karpatskog regiona u Sarajevu, niz ostvarenih poznanstava i stečenih prijatelja od kojih možeš dobiti podršku i sa kojima možeš podijeliti svoje sretne i tužne trenutke u životu. Osnov svih aktivnosti, kroz ova tri desetljeća su na prvom mjestu naši članovi, naši Mađari, koji su sve ovo vrijeme njegovali, ulagali svoje

vrijeme i nesebični entuzijazam u želji da očuvaju svoje mađarske korijene. Zato se na početku želim zahvaliti svima onima koji su dio sebe ugradili i dali svoj doprinos u proteklih trideset godina rada i djelovanja HUM-a.

Podrazumijeva se da je najveći događaj u godini bila centralna manifestacija obilježavanja jubileja, održana 22. i 23. septembra uz prisustvo velikog broja gostiju iz zemlje i inostranstva i zahvaljujući finansijskoj podršci Mađarske vlade i Ministarstva za nacionalna pitanja. Detalje o tome ćete pročitati u tekstu, koji smo posvetili ovoj proslavi, a ja ću vam po starom običaju, ukratko predstaviti sve naše aktivnosti i programe, koje smo organizovali u 2023. godini.

Prije svega želim istaći da smo bez obzira na ograničene finansijske mogućnosti, zbog ovogodišnjeg kašnjenja projektne procedure, ipak uspjeli organizovati niz aktivnosti, što između ostalog možemo zahvaliti i našoj Váradi Tünde stipendisti Kőrösi Csoma Sándor programa.

Kraj novembra i decembra prošle, kao i ove godine posvetili smo obilježavanju predstojećih praznika. Organizovali smo radionicu izrade medenjaka, koje smo odnijeli na poklon vojnicima mađarskog kontingenta pri EUFOR-ovoj bazi u Butmiru. Dočekali

smo „Mikulaša” odnosno Djeda Mraza, koji je djeci podijelio poklone. Okupili smo se u prostorijama udruženja i uz tradicionalne sitne kolače i čašu kuhanog vina čestitali božićne i novogodišnje praznike.

Povodom obilježavanja dana mađarske kulture, januarski program je bio posvećen dvijestotoj godišnjici nastanka mađarske himne, upoznali smo se sa slovima staromađarskog pisma, predstavili smo znamenitosti Erdelya, kao i hiljadugodišnju tradiciju Mađara vezanu za taj kraj.

Krajem januara smo učestvovali u obilježavanju Dana kulture u Senti, gdje smo razmijenili iskustva i planove za predstojeću godinu sa prijateljima iz udruženja Mađara karpatskog regiona.

Februar je započeo poetskom večeri koju smo posvetili Tamási Áronu, a 18. februara smo organizovali karneval, gdje su se svi zasladili tradicionalnim krofnama.

Obilježivši dvijestotu godišnjicu rođenja velikog mađarskog pjesnika Petőfi Sándora, u martu smo organizovali Petőfi performans u Sarajevu, čitajući njegovu poeziju na oba jezika i dijelove njegove kratke, ali veoma bogate biografije. Ujedno smo u izuzetnoj porodičnoj atmosferi proslavili i mađarski praznik 15. mart, što je bilo jedno prelijepo iskustvo za sve prisutne.

Sa gostima iz Splita

Sa jesenjeg izleta

U aprilu smo imali radionicu farbanja ukršnih jaja i izradu proljetnjih ukrasa, gdje su prije svega naša djeca, ali i odrasli pokazala svoju veliku kreativnost.

22. aprila je u Budimpešti bila projekcija filma Mađari sa obale Miljacke – priča gospođe Irme u sklopu veoma popularne i posjećene manifestacije pod imenom Balkan parti, koju dugi niz godina uspješno organizuje Simon Vilmos. Nakon prikazivanja filma organizovan je razgovor sa autoricom Siflis Gordán Klárom, Muratović Irmom i njenim suprugom koji je komponovao muziku za film.

Povodom Dana nacionalnog jedinstva, u prostorijama udruženja ugostili smo se gastronomskim specijalitetima mađarske i bosanske kuhinje, a u drugoj polovini juna posjetio nas je i predsjednik udruženja Mađara Severne Makedonije, naš dragi prijatelj, József Sutus.

Naša dva mlada člana su u pratnji Váradi Tünde, u periodu od 07. do 13. avgusta proveli nezaboravne dane, učestvujući u projektu Voda je važna!, organizovanom u mađarskom gradu Makó.

Septembar je prošao u organizaciji proslavi jubileja, nakon čega je uslijedio niz gostovanja i emitovanja priloga na radio i TV stanicama u BiH, Vojvodini i Mađarskoj, a ujedno je i na TVBiH premijerno prikazan film Mađari sa obale Miljacke. Veoma značajno je i to da je u septembru iz štampe izašla i knjiga koju je napisala Fülöp Dóra Poruka iz Sarajeva – priča sarajevskih Mađara, koju smo uručili svim prisutnim gostima. Izuzetno smo zahvalni našoj Dori na svemu što već dugi niz godina čini za naše udruženje i

što je na ovaj način ovjekovječila postojanje naše zajednice.

U oktobru je opet krenuo online kurs mađarskog jezika pod vodstvom Váradi Tünde, a organizovali smo i nezaboravan cjelodnevni izlet pod nazivom Škola u prirodi. Ovom prilikom razgovarali smo o važnosti očuvanja prirode, organizovali Igre bez granica sa zabavnim sportskim aktivnostima pod vodstvom Estele Hadžikadunić, upoznali se sa starim tradicionalnim zanatima i imali mali čas mađarskog jezika.

Ugostili smo Hrvatsku demokratsku zajednicu Mađara iz Splita, koju je predvodila predsjednica Tripolszki Anikó i bit će to početak još jednog čvrstog prijateljskog odnosa među Mađarima koji žive na teritoriji bivše Jugoslavije. Uzeli smo učešće i u proslavi oktobarskog praznika koji je organizovala Ambasada Mađarske. Bili smo na proslavi dvadeset godina postojanja Udruženja Magyar Szó u Banja Luci, gdje smo proveli izuzetno lijep vikend, družeći se sa našim prijateljima iz bratskog udruženja. Na kraju mjeseca imali smo i veoma uspješnu umjetničku radionicu za naše najmlađe članove pod vodstvom Timura Muratovića i Rebeke Abdagić. Djeca su slikala, ukrašavali tikve, upoznali se sa muzikom mađarskih kompozitora i kao i uvijek naučili još novih riječi na mađarskom jeziku. Želim istaći da smo sve dječije programe organizovali uz finansijsku pomoć dobijenu preko projekta Federalnog ministarstva obrazovanja.

Već tradicionalno, početkom novembra, organizovali smo svečani koncert za klarinet i klavir u izvedbi Timura Muratovića i Zerine Šabotić, gdje smo imali prili-

ku slušati kompozicije Miluccia, Brahmsa, Debussyja i Bartoka.

Dobili smo poziv da sredinom novembra učestvujemo na skupu Saveza udruženja Mađara država Zapadne Evrope (NYEOM-SZSZ – Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetsége) organizovanog u Budimpešti, gdje sam predstavila rad našeg Udruženja i na inicijativu predsjedništva, podnijela zahtjev za prijem u ovu veoma značajnu organizaciju mađarske dijasporu. Bilo mi je izuzetno zadovoljstvo i čast upoznati i družiti se sa učesnicima ovog skupa. Odmah nakog toga, 16. novembra bila sam na XII sjednici Savjeta za mađarsku dijasporu, na kojoj smo slušali niz veoma korisnih izlaganja najviših dužnosnika Mađarske vlade.

Naš izuzetno bogat ovogodišnji program je zaokružen organizacijom gostovanja Kamernog teatra iz Mađarske (Udvari Kamaraszínház), koji se sarajevskoj publici 13. decembra predstavio sa predstavom Od dana mrtvih do cvjetne nedjelje, koju je napisao Siposhegyi Péter, a režirao András Attila. Oduševljena publika je velikim aplauzom nagradila fantastične glumce.

Na kraju opet želim istaći da bi sve ovo bilo mnogo teže ostvariti da nemamo podršku Vlade Mađarske, Ministarstva za nacionalna pitanja, BGA fondacije, stipendista Kőrösi Csoma Sándor programa i zato im neizmerno hvala. Ipak temelj postojanja i djelovanja čine naši članovi udruženja i sigurna sam da će uvijek postojati grupa onih, koji će svojim radom i angažovanjem učiniti sve da naši potomci ne zaborave svoje mađarsko porijeklo.

Irma Muratović

Az egyesület tagjai a magyarság megőrzésének alapját képezik

A 2023-as év rendkívül fontos a HUM Magyar Polgárok Egyesülete számára, hiszen fennállásának és aktív tevékenységének harminc évét ünnepeltük. Az 1993-ban, a háború foratagában alakult egyesületünk a mai napig példája annak, hogyan dolgozik egy kis közösség nemzeti identitásának megőrzéséért, ápolja kultúráját, hagyományait, nyelvét. A HUM fontos helyet foglal el a bosznia-hercegovinai nemzeti kisebbségek egyesületei, valamint a világ magyar közösségei között. Erről tanúskodik az itthon és külföldön megjelent újságcikkek, rádió- és tévéműsorok sorozata, melynek fénypontja Fülöp Dóra Üzenet Szarajevóból – A szarajevói magyarok története című könyve, valamint a Magyarok a Miljacka partján című dokumentumfilm, Siflis Gordán Klára munkája, amely megőröki ti egyesületünket.

Nemzedékek emlékeznek szép magyarországi kirándulásokra, sikeres kulturális és művészeti programok sorozatára, közös kirándulásokra, társasági életre, Kárpát-vidéki magyarok vendégeskedésére Szarajevóban, ismerősök és barátok sorára, akiktől támogatást kaptunk, és akikkel megoszthattuk boldog és szomorú pillanatainkat. Minden

tevékenységünk alapja ebben a három évtizedben elsősorban tagjaink, magyarságunk, akik ez idő alatt ápták, idejüket önzetlenül adván magyar gyökereik megőrzésében. Ezért szeretném azzal kezdeni, hogy köszönetet mondok mindazoknak, akik a HUM elmúlt harmincéves munkájához és tevékenységéhez hozzájárultak és önmaguk egy részét beépítették.

Mondanunk sem kell, hogy az év legnagyobb eseménye a jubileumi központi rendezvény volt, amelyet szeptember 22-én és 23-án tartottunk meg, nagyszámú hazai és határon túli vendég jelenlétében, a Magyar Kormány és a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság anyagi támogatásának köszönhetően. A részleteket abban a szövegben olvashatják, amelyet ennek az ünnepnek szenteltünk, és szokás szerint röviden bemutatam az összes tevékenységünket, programunkat, amelyet 2023-ban szerveztünk.

Mindenekelőtt szeretném leszögezni, hogy a szűkös anyagi lehetőségek ellenére a projektjelzés idej elhúzóda miatt mégis sikerült egy sor tevékenységet megszerveznünk, amit többek között Váradi Tündének, a Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasának köszönhetünk.

A közelgő ünnepek megünneplésének szenteltük november és december végét. Szerveztünk mézeskalács-készítő workshopot, a süteményt ajándékba vittük a magyar kontingens katonáinak a butmiri EUFOR bázisba. Szívesen fogadtuk a Mikulást, aki ajándékot osztott a gyerekeknek. Az egyesület helyiségeiben összegyűlve hagyományos aprósüteményekkel és forralt borral köszöntöttük a karácsonyt és újévet.

A magyar kultúra napjának megünneplése alkalmából a januári programot a magyar himnusz kétszázadik évfordulójának szenteltük, megismerkedtünk a rovásírással, bemutattuk Erdély nevezetességeit, valamint az ahhoz a vidékhez kötődő magyarság ezeréves hagyományát.

Január végén részt vettünk a zentai magyar kultúra napi ünnepségen, ahol tapasztalatokat cseréltünk és terveket készítettünk a következő évre barátainkkal, a Kárpát-medencei Magyarok Egyesületével.

A február Tamási Áronnak szentelt verses esttel kezdődött, február 18-án karnevált rendeztünk, ahol mindenki a hagyományos fánkot kóstolhatta.

A nagy magyar költő, Petőfi Sándor születésének kétszázadik évfordulója al-

A Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének (NYEOMSZSZ) Budapesten rendezett ülésén

kalmából márciusban megrendeztük a Szarajevói Petőfi-előadást, amelyen mindkét nyelven felolvastuk költeményeit és rövid, de gazdag életrajzának egy részletét. Ezzel egy időben családi légkörben megünnepeltük a magyar forradalom és szabadságharc ünnepét, március 15-ét, ami minden jelenlévő számára csodálatos élmény volt.

Áprilisban húsvéti tojásfestéssel és tavaszi díszek készítésével foglalkozó workshopot tartottunk, ahol mindenképp előtt gyermekeink, de a felnőttek is bizonyították kreativitásukat.

Április 22-én volt a Magyarok a Miljacka partján – Irma asszony története című film vetítése Budapesten a Simon Vilmos által évek óta sikeresen megrendezett Balkán Party elnevezésű, igen népszerű és látogatott rendezvény keretében. A film vetítése után beszélgetést szerveztünk a szerzővel, Siflis Gordán Klarával, Muratović Irmával és férjével, aki a film zenéjét szerezte.

A nemzeti összetartozás napja alkalmából a magyar és bosnyák konyha gasztronómiai különlegességeivel kedveskedtünk az egyesület helyiségeiben, június második felében pedig az Észak-macedóniai Magyarok Egyesületének elnöke, kedves barátunk, Sutus József látogatott meg bennünket.

Váradai Tünde két fiatal tagunk kíséretében augusztus 7. és 13. között felejthetetlen napokat töltött a magyarországi Makón szervezett A víz fontos! projekt keretében.

A szeptember a jubileumi ünnepség megszervezésével telt, amelyet vendégszereplések és adások követtek a bosznia-hercegovinai, vajdasági és magyarországi rádió- és tévéadóknak, és ezzel egy időben a TVBiH-n bemutatták a Magyarok a Miljacka partján című filmet. Szintén nagyon jelentős, hogy szeptemberben megjelent Fülöp Dóra Üzenet Szarajevóból – A szarajevói magyarok története című könyve, amelyből minden jelenlévő vendégnek ajándékoztunk. Rendkívül hálásak vagyunk Fülöp Dórának mindazért, amit hosszú éveken át egyesületünkért tett, és közösségünk létét ily módon megörökítette.

Októberben újraindult az online magyar nyelvtanfolyam Váradai Tünde vezetésével, valamint egy felejthetetlen egynapos kirándulást is szerveztünk Iskola a természetben címmel. Ebből az alkalomból beszélgettünk a természet megóvásának fontosságáról, Határok nélküli játékokat szerveztünk vidám sporttevékenységgel Estela Hadžikadunić vezetésével, megis-

A budapesti Udvari Kamaraszínház színészeivel

merkedtünk a régi hagyományos mestersegekkel és kis magyar nyelvrót is tartottunk.

Vendégül láttuk a spliti Horvátországi Magyarok Demokratikus Közösségének tagjait, Tripolszki Anikó elnök asszony vezetésével, és ez a volt Jugoszlávia területén élő magyarok közötti erős baráti kapcsolatnak egy újabb kezdete lesz. Részt vettünk a Magyarország Nagykövetsége által szervezett októberi ünnepi megemlékezésen is. A Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület húszéves fennállásának ünnepén is ott voltunk, ahol egy rendkívül kellemes hétvégét töltöttünk el a testvéregyesületi barátainkkal. A hónap végén sikeres művészeti workshopot tartottunk legfiatalabb tagjainknak Timur Muratović és Rebeka Abdagić vezetésével. A gyerekek festettek, tökök faragtak, magyar zeneszerzők zenéjével ismerkedtek, és mint mindig, új magyar szavakat tanultak meg. Kiemelném, hogy minden gyermekprogramot a Föderális Oktatási Minisztérium projektjén keresztül kapott anyagi támogatással szerveztünk.

Már hagyományosan november elején ünnepi hangversenyt rendeztünk klarinétára és zongorára Timur Muratović és Zerina Šabotić előadásában, ahol Milucci, Brahms, Debussy és Bartók szerzeményeit is meghallgathattuk.

November közepén meghívást kaptunk a Nyugat-európai Országos Magyar Szervezetek Szövetségének (NYEOM-SZSZ) Budapesten megrendezett ülésére, ahol bemutattam egyesületünk munkáját,

illetve az elnökség kezdeményezésére felvételi kérelmet nyújtottam be a szórvány magyarság e fontos szervezetébe. Nagy öröm és megtiszteltetés volt ennek az ös-szejeövetelnek a résztvevőivel találkozni és együtt lenni. Közvetlenül ezután, november 16-án a Magyar Diaszpóra Tanácsának XII. ülésén voltam, ahol a Magyar Kormány legmagasabb tisztségviselőinek hasznos előadásait hallgattuk meg.

Rendkívül gazdag idei programunkat a magyarországi Udvari Kamaraszínház vendégszereplése zárja, amelynek fellépésére december 13-án került sor a szarajevói közönség előtt. Bemutatták a Halottak napjától virágvasárnapig című darabot, amelyet Siposhegyi Péter irt, Andrási Attila rendezte. A lelkes közönség nagy tapsal jutalmazta a fantasztikus színészeket.

Végül ismét szeretném kihangsúlyozni, hogy mindezt sokkal nehezebb lett volna megvalósítani, ha nem lenne a Magyar Kormány, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága, a Bethlen Gábor Alapítvány és a Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasának támogatása, és ezért nagyon hálás vagyok nekik. Létünk és tevékenységünk alapját azonban egyesületünk tagjai képezik, és biztos vagyok benne, hogy mindig lesznek olyan személyek, akik munkájukkal és szerepvállalásukkal mindent megtesznek azért, hogy utódaink ne felejtsek el magyar eredetüket.

*Muratović Irma
Szabó-Mehić Kornélia fordítása*

Tartalmas családi és gyerekprogramok 2023-ban a hungarikumok jegyében

Színes, tartalmas családi és gyerekprogramok követték egymást 2023-ban a HUM Magyar Házban. Előljáróban kiemelném, hogy a gyerekek magyar nyelv oktatása a foglalkozásokon és programjainkon belül történik.

Januári programunk a Himnusz meghallgatásával indult, hiszen Kölcsey Ferenc 1823. január 22-én tiszta le a Himnusz kéziratát. Ez az évforduló remek alkalmat adott arra, hogy figyelmet szenteljünk az évezredes hagyományoknak, gyökereknek és nemzeti tudatunk erősítésének. Központi témánk ezúttal Erdély, Székelyföld volt. Sikertől röviden bemutatni a múltunkat idéző szellemi és tárgyi értékeinket. Ismertettük a székely-magyar rovásírást – a felnőttek és a gyerekek egyaránt nagy érdeklődéssel, szorgalmasan gyakoroltak. Szébbnél szebb székely kapukat mutattunk be (Várad Tünde gyönyörű képes erdélyi élménybeszámolóját is megnéztük), fahéjas kürtöskalácsot ettünk, és nem utolsósorban négy országot pálinkáit kóstoltunk végig (Bosznia-Hercegovina, Szerbia, Magyarország és Románia).

Februárban fergeteges farsangi mulatsággal üztük el a telet. A tarka, ötletes jelmezekbe bújt társaság finom falatok s határtalan jókedv mellett magyar, ex-yu és külföldi slágerekre ropta a táncot.

Márciusban a szarajevói Pilvax Kávéházban – HUM Magyar Polgárok Egyesületében – emlékeztünk meg az 1848/49-es forradalomról és szabadságharcról egy különleges Petőfi-performansszal (Petőfi 200 Emlékév). Rendkívül családias hangulatú programunk keretén belül Petőfi-verseket olvastunk fel magyar és bosnyák nyelven, meghallgattuk a székelykeresztúri Petőfi körtefa legendáját, dalra fakadtunk, borral koccintottunk és ízletes kokárda-lepénykenyeret, valamint finom házi süteményeket ettünk.

Áprilisban vidám hangulatú hagyományos tojásfestést és tavaszköszöntőt tartottunk. A legnépszerűbb a hagyományban áztatott tojásfestés volt, hiszen ez egy nagyon egyszerű, de mégis szórakoztató tevékenység a húsvéti ünnep előtt. Egyedi és természetes színekkel díszített tojásokat készítettünk, melyeket mindenki hazavihetett. A másik technika, amellyel tojást dekoráltunk, a dekupázs volt. Tarka szalvétákat használtunk fel, a képeztünk pedig csak szárnyalt, miközben felelevenítettük a húsvéti hagyományokat

is. A tavasz beköszöntö az újjászületést, a termékenységet és a természet megújulását is jelképezi, és szívből örülök, mert ismét egy nagyszerű közösségépítő napot sikerült megszervezni.

Következő alkalommal, s egyben a nemzeti összetartozás napja alkalmából lángost sütöttünk. Kreatívan mindenki saját magának állította össze, hogy milyen lángost szeretne. A legnépszerűbb a sajtos-tejfölös volt.

Ősszel tovább folytattuk a tartalmas találkozókat. Október első hétvégéjén mesés környezetben – a Begovo etnofaluban – töltöttünk egy napot, ahol nemcsak az egyesületünk tagjai, de egyben a család-

Lángossütés

tagok is együtt lehettek. A természetben való tartózkodás során megosztottuk élményeinket, együtt tanultunk, játszottunk, neveltünk és pihentünk.

Iskola a természetben címmel a következő foglalkozásokra került sor: Interaktív magyaróra mindenkinek; A tanösvény titkai – miért fontos, hogy óvjuk környezetünket?; Játék határok nélkül – ügyességi sportjátékok; Szarajevóból jöttem, mesterségem címe... – a kovács műhelyében jártunk.

A következő eseményt egy teljesen új összeállításban valósítottuk meg, érdekes és kreatív műhelymunkák várták a résztvevőket, amelyek között a tökfaragás kiemelkedően népszerű volt. Az őszi időszakban az ilyen tevékenységek rendkívül vonzóak, hiszen az ünnepi hangulat és az őszi színek ihletet adnak a gyerekeknek.

Tény, hogy ez nem egy magyar hagyomány, viszont közösségformáló programnak kiváló. A foglalkozás vezetője Rebeka Abdagić volt. A hangszerbemutató Timur Muratović klarinétművész munkáját dicséri, ahol a magyar zene és hangszerek varázsa elevenedett meg. A zene mindig is közös nyelv volt, ami összeköti az embereket, és az ilyen bemutatók lehetőséget adnak arra, hogy a helyi gyerekek is megismerjék és élvezzék más kultúrák zenéjét.

Novemberben valóságos mézeskalácsgyárrá változott át a HUM Magyar Ház Szarajevóban. Kicsik-nagyok gyúrtak, szaggattak, sütöttek, festettek, díszítettek. Az elkészült mézeskalácsokat hazaviheték a gyerekek; a többi pedig ajándékba vittük a Butmirban szolgáló békefenntartó magyar katonák részére.

Decemberben a HUM Magyar Házban egy rendkívül tartalmas délután várt a gyerekekre. Timur Muratović klarinétművész ismét egy lenyűgöző zenei előadásával nemcsak szórakoztatta, hanem tanította is a gyerekeket. Kodály-, valamint Bartók-szerzeményekkel bővülte el a közönséget. Tóth Judit különleges magyarórát tartott a Mikulás legendájáról és az ünnepi szokások rejtelméről. Mindent megtudtunk Miklós püspökről, a nagyszakállú öltözetéről. A szavak ismétlése végül nem babra, hanem szalancukorra ment a Melyik magyar szóra gondoltam...? című játék segítségével. Amint Szarajevó felett beesteledett, a Mikulás és segédje csengőszóval lépett be az ünnepi hangulatban úszó közösségi térbe/helyiségbe. A Mikulás piros puttönyából előkerültek az ajándékcsomagok, és minden gyerek arcán tiszta öröm és boldogság ragyogott.

A HUM Magyar Polgárok Egyesülete ezúttal is szeretné megköszönni mindazoknak a segítségét, akik valamilyen módon hozzájárultak ahhoz, hogy a gyerekek szép ajándékcsomagban részesüljenek. Köszönet azoknak is, akik egész éven át támogatták ösztöndíjasunk, Várad Tünde munkáját, hiszen a gyerekprogramok tematikájának összeállításában kiváló munkát végzett.

A HUM Magyar Polgárok Egyesületének családi és gyerekprogramjai a Miniszterelnökség Nemzetpolitikai Államtitkársága, a Bethlen Gábor Alap, valamint a Föderációs Oktatási Minisztériumnak – Federalno Ministarstvo Obrazovanja támogatásával valósult meg.

Várad Tünde

Porodični i dječiji programi za djecu 2023. u duhu hungarikuma

Šareni i sadržajni programi za porodice i djecu obilježili su 2023. godinu u Mađarskoj kući HUM. Na početku bih istakla da se nastava mađarskog jezika za djecu održava u toku aktivnosti i programa.

Naš januarski program započeo je slušanjem Himne jer je Ferenc Kőlcsey 22. januara 1823. godine završio rukopis Himne. Ova godišnjica pružila je izvrsnu priliku da posvetimo pažnju našim vjekovnim tradicijama, korijenima i jačanju nacionalne svijesti. Centralna tema ovoga puta bila je Transilvanija, zemlja Sekelja. Uspjeli smo ukratko predstaviti duh prošlosti kroz naše duhovne i materijalne vrijednosti. Upoznali smo mađarsko-sekeljsko pismo – odrasli i djeca su s velikim zanimanjem marljivo vježbali. Predstavili smo prekrasne sekeljske kapije (pogledali smo i predivnu ilustriranu priču iz Erdelja zajedno sa Tündom Váradi), jeli kolače sa cimetom (kürtőskalács) i, što je najvažnije, probali rakije četiri zemalja (Bosna i Hercegovina, Srbija, Mađarska i Rumunija).

U februaru smo veselom karnevalskom zabavom otjerali zimu. Društvo obučeno u šarene i inventivne kostime plesalo je uz ukusnu hranu i hitove iz Mađarske, bivše Jugoslavije i stranih zemalja.

U martu smo se u kafiću Pilvax u Sarajevu – u Mađarskom udruženju građana HUM – prisjetili revolucije 1848/49. godine uz poseban Petőfi performans (200. godišnjica Petőfija) unutar programa koji je protekao u izuzetnoj porodičnoj atmosferi. Čitali smo stihove Petőfija na mađarskom i bosanskom jeziku, slušali legendu o Petőfi kruški iz Székelykeresztúra, pjevali, nazdravljali vinom te jeli ukusne lepinjice u obliku kokarde i domaće kolače.

U aprilu smo organizirali veselo tradicionalno farbanje jaja i doček proljeća. Najpopularnije je bilo farbanje jaja u lukovici jer je to jednostavna, ali zabavna aktivnost prije uskršnjih praznika. Ukrašavali smo jaja jedinstvenim i prirodnim bojama koje je svako mogao ponijeti kući. Druga tehnika kojom smo ukrašavali jaja bila je dekupaž. Koristili smo šarene salvete, a mašta je slobodno lutala dok smo oživljavali uskršnje običaje. Dolazak proljeća simbolizira ponovno rođenje, plodnost i obnovu prirode, i zaista sam sretna jer smo ponovo uspješno organizirati izvanredan dan za izgradnju zajednice.

Sljedeći put, povodom Dana nacionalnog zajedništva, zajedno smo pekli langoš (mekike). Svako je kreativno sastavljao svoj langoš prema vlastitom ukusu. Najpopularniji je bio sa sirom i kiselim vrhnjem.

Sa Deda Mrazom

Nastavili smo s bogatim susretima i u jesen. Prvog vikenda u oktobru, u čarobnom okruženju – u etno Begovom selu – proveli smo dan gdje su bili prisutni ne samo članovi našeg udruženja, već su i porodice mogle biti zajedno. Tokom boravka u prirodi dijelili smo svoje doživljaje, učili zajedno, igrali se, smijali i odmarali. Pod naslovom „Škola u prirodi” održane su sljedeće aktivnosti: Interaktivni čas mađarskog za sve; Tajne staze – zašto je važno štiti našu okoliš?; Igre bez granica – sportske igre vještine; „Došao sam iz Sarajeva, zanat mi je...” – posjetili smo i kovačnicu.

Sljedeći događaj realiziran je u potpuno novom okruženju, a to su bile zanimljive i kreativne radionice među kojima je rezbarjenje bundeve bila izuzetno popularna. U jesenskom razdoblju takve aktivnosti su izuzetno privlačne, jer praznično raspoloženje i boje jeseni inspiriraju djecu. Treba napomenuti da ovo nije mađarska tradicija, ali je odličan program za izgradnju zajednice. Voditelj radionice bila je Rebeka Abdagić. Prezentacija instrumenata govori o radu klarinetiste Timura Muratovića, koji je oživio čaroliju mađarske muzike i instrumenata. Muzika je uvijek bila zajednički jezik koji povezuje ljude, a ovakve prezentacije pružaju priliku lokalnoj djeci da upoznaju i uživaju u muzici drugih kultura.

U novembru se Mađarska kuća HUM u Sarajevu pretvorila u pravu fabriku medenjaka. Mali i veliki su mijesili, kidali, pekli, bojili i ukrašavali. Djeca su svoje gotove me-

denjake ponijela kući; ostatak smo odnijeli na poklon mađarskim vojnicima koji služe u Butmiru i održavaju mir na ovim prostorima.

U decembru je Mađarska kuća HUM pripremila izuzetno sadržajno popodne za djecu. Klarinetist Timur Muratović je ponovo očarao publiku svojim impresivnim muzičkim izvedbama, ne samo zabavljajući već i poučavajući djecu. Judit Tóth je održala poseban čas mađarskog jezika o legendi o Svetom Nikoli i tajnama blagdanih običaja. Saznali smo sve o Svetom Nikoli, o njegovoj velikoj bradi. Na kraju, ponavljanje riječi bilo je nagrađivano salon bombonima uz pomoć igre „Na koju sam mađarsku riječ mislio...?”. Čim je pao sumrak nad Sarajevom, Djed Mraz i njegovi pomagači su ušli u sobu uz zvonjavu zvona uživajući u prazničnom raspoloženju. Poklon paketi su virili ispod crvenog kaputa Djeda Mraza, a na licima sve djece blistali su čista radost i sreća.

Mađarsko udruženje građana HUM se ovim putem želi zahvaliti svima koji su na bilo koji način doprinijeli da djeca dobiju poklone. Zahvaljujemo se onima koji su tokom cijele godine podržavali rad naše stipendistice Tünde Váradi, jer je ona izvrsno obavljala organizaciju dječijih programa.

Programi za porodice i djecu Mađarskog udruženja građana HUM realizirani su uz podršku Ureda za nacionalnu politiku Vlade Mađarske, Fondacije Bethlen Gábor i Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke.

Tünde Váradi

Nezaboravni ljetnji dani u Mađarskoj

U periodu od 7. do 13. avgusta 2023. godine, tročlana delegacija Udruženja građana HUM – Sarajevo učestvovala je u projektu: Voda je važna! u mjestu Mako (Mađarska). Ponosni članovi tročlane ekipe bili su: Tünde Váradi, Edvin Hadžibegić i Danin Radeljaš.

Civilne organizacije koje su bile uključene u projekt: Gimnazija J. A. Komenškého – Comenius Gimnazija, Mađarsko udruženje mladih sportista i rekreacije, Udruženje za bolji Novi Kneževac, Asocijacija Mađarski Demokratski Savez Mladih, Nagyszalonta.

Cilj projekta je bio da se poveća samopouzdanje, kompetencije, zdravstvena svijest mladih ljudi. To je bilo korisno kako za nas mlade ljude, tako i za lokalnu zajednicu. Projekt je pružio priliku, nama mladim učesnicima, da se upoznamo sa svijetom vodenih sportova kroz različite radionice, čime se ostvarila bliža veza između mladih i sporta, rekreacije i zdravog načina života.

Kampu je prisustvovalo 45 učesnika iz Želiza, Novog Kneževca, Nađsalonte, Sarajeva i južne Velike nizije, i na vodeno razigran način upoznali smo se s građanskim životom Mađarske i županije Čongrad-Čanad, koristeći karakteristike porječnog grada Makoa.

Smještaj nam je bio osiguran u internatu Szignum Bilingual Egyházi Általános Iskola u Makou, a samo sudjelovanje u kampu, smještaj, prehrana i organizirani programi bili su besplatni.

Naše aktivnosti započeli smo 7. avgusta u Makou, obilaskom smještajnih kapaciteta i zajedničkim svečanim ručkom. Nakon

toga smo malom željeznicom obišli Mako, upoznali samo mjesto, a onda smo se uz puno smijeha na radionici i mi međusobno upoznali, te večerali. Poslije smo imali slobodne sportske aktivnosti do spavanja.

Drugi dan započeli smo zajedničkim doručkom a nastavili team buildingom gdje smo prezentovali naše Udruženje, Sarajevo i BiH. Poslije ručka išli smo u Segedin, gdje smo imali vožnju brodom na Tisi, razgledanje grada, Muzej Móra Ferenc, Katedrala i Katedralni trg, Széchenyi trg...

Treći dan bio je rezervisan za putovanje u Ópusztaszer. Tamo smo obišli Nacionalno povjesni spomenik Ópusztaszer, te imali aktivnosti: streličarstvo, Festijeva panoramska slika, razgledanje parka, posjet vodenoj izložbi.

Naredni dan smo upoznali vodene sportove kroz metod učenja i promatranja. To je bio uvod u obuku o sigurnosti, te priprema za kajakarenje Makó-Ferencszállás. Poslije zajedničkog ručka slijede

dila je avantura na obali uz isprobavanje igračaka i aktivnosti na vodi, te dodatno upoznavanje vodenih sportova. Uslijedio je povratak u kamp, večera i slobodne aktivnosti.

Petak je bio rezervisan za jutarnje razgledanje muzeja u Makou gdje smo između ostalog vidjeli i automobil Ford iz 1919. godine, te više tipova bicikla i motora. Nakon ručka slijedio je odlazak na obalu Maroša u adrenalinski park, gdje smo imali višesatne aktivnosti, a vrhunac je bila dvostruka vožnja na zip-line preko rijeke. Noć je bila u znaku zajedničkog provoda u gradu.

Šesti dan imali smo zajedničku radionicu gdje smo svi skupa sumirali utiske, a nakon ručka u Hađmatikummu isto tamo imali smo višesatne vodene aktivnosti kao i vodenu gimnastiku. Uslijedila je zajednička večera i pakiranje stvari. Nedjeljno jutro je proteklo u znaku zajedničkog doručka svih učesnika, te pozdravljanju s učesnicima i organizatorima uz međusobnu razmjenu poklona.

Kao što se može zaključiti iz gore navedenog, imali smo prekrasnih sedam dana aktivnosti, upoznali smo mnogo novih prijatelja, ostali s njima u stalnom kontaktu. Zahvalni smo Tünde Váradi koja nas je vodila, svim organizatorima na izvanrednom programu i aktivnostima koje su nam priredili, te se nadamo pozivu za iduću godinu kada će biti organizovan novi kamp. Nadam se da smo bili ponosni prezentatori Udruženja građana HUM – Sarajevo i da smo ostali u lijepom sjećanju, baš kao što su ostali oni nama.

Edvin Hadžibegić

Felejthetetlen nyári napok Magyarországon

2023. augusztus 7. és 13. között a HUM Magyar Polgárok Egyesületéből hárman vettek részt – Edvin Hadžibegić, Danin Radeljaš és Váradi Tünde csoportvezető – az *Értékünk a víz!* című Erasmus+ cse-reprogramban, amelynek helyszíne a magyarországi Makó volt.

A projektet megvalósító civil szervezetek a J. A. Komenského – Comenius Gimnázium, a Magyar Ifjúsági Sport- és Rekreációs Egyesület, a Törökkanizsáért Egyesület és a nagyszalontai Asociația Magyar Ifjúsági Demokrata Szövetség voltak.

A csereprogram célja az volt, hogy növelje a fiatalok önbizalmát, kompetenciáit, egészségtudatos világnézetét. Ez egyaránt hasznos volt a fiataloknak és a helyi társadalomnak is. A projekt alkalmat adott arra, hogy a részt vevő fiatalok különféle műhelymunkákon keresztül betekintést nyerjenek a vízi sportok világába. Ezáltal megvalósult a fiatalok és a sport, a rekreáció, valamint az egészségtudatos életmód szorosabb összekapcsolódása.

A tábornak negyvenöt résztvevője volt, többek között Zselicből, Törökkanizsáról, Nagyszalontáról, Szarajevóból és a Dél-Alföldről. A vízhez kapcsolódó játékokkal megismerkedtünk Magyarország és Csongrád-Csanád vármegye polgárainak életével, valamint a Maros menti város jellegzetességeivel.

Szállást a makói Szignum Két Tannyelvű Egyházi Általános Iskola kollégiumában biztosítottak számunkra, a táborban való részvétel, a szállás, az étkezés és a szervezett programok ingyenesek voltak.

Augusztus 7-én, miután elfoglaltuk szállásunkat, következett a közös ünnepi ebéd, majd kisvonattal bejártuk Makót, megismertük a várost, majd egy műhely-

munka során – sok nevetéssel – a résztvevők is megismerkedtek. Vacsora után szabad sporttevékenységek vártak ránk.

A második napon reggeli után folytattuk a csapatépítést, mi bemutattuk Szarajevót és Bosznia-Hercegovinát. Ebéd után elutaztunk Szegedre. Hajókáztunk a Tiszán, megnéztük a belvárost (Móra Ferenc Múzeum, Fogadalmi templom, Dóm tér, Széchenyi tér stb.).

A harmadik napot Ópusztaszeren töltöttük, íjászkodtunk, s a Feszty-körképet is megtekintettük.

A következő napot a vízi sportok megismerésével kezdtük. Először oktatáson vettünk részt, majd következett a kajakozás a Maroson, Ferencszállástól vissza Makóig. Délután a vízparti kaland következett, ahol különböző játékokat és vízi tevékenységeket próbáltunk ki, valamint további vízi sportokkal is megismerkedtünk. Vacsora után visszatértünk a táborba, majd szabadidős tevékenységek következtek.

A péntek a makói múzeumok látogatásával kezdődött, ahol többek között egy 1919-es Ford autót, különböző típu-

sú kerékpárokat és motorokat láttunk. Ebéd után egész délután a kalandparkban voltunk, ami egy igazi adrenalinpark, a csúcspont pedig a kétszeres zip-line volt a Maros folyó felett. Az estét a városban töltöttük.

A hatodik napon közös műhelymunkát tartottunk, ahol összegeztük az egész heti tapasztalatainkat, majd a Hagymatikum fürdőben kipróbálhattunk minden vízi csodát. Vacsora után érkezett a csomagolás ideje. Vasárnap a közös reggeli után elbúcsúztunk egymástól, s ajándékokat is adtunk egymásnak.

Mint látható, fantasztikus hetünk volt, sok új barátot szereztünk, és azóta is tartjuk velük a kapcsolatot. Hálásak vagyunk Váradi Tündének, aki a vezetőnk volt, valamint minden szervezőnek az elképesztő programokért és tevékenységekért, amelyeket számunkra szerveztek. Reméljük, hogy meghívást kapunk jövőre is, és méltó képviselői leszünk a szarajevói HUM Magyar Polgárok Egyesületének.

*Edvin Hadžibegić
Váradi Tünde fordítása*

Najljepši poklon

Čovjek se bar jednom zapita, da li je kroz život mogao ići nekim drugim putem, i da li je mogao biti na drugom mjestu, u nekoj drugoj situaciji, koja bi za njega bila i bolja od one koju trenutno ima. Postavi sebi milion pitanja i proba krivicu ili uzrok trenutnog stanja naći, najčešće, u drugim ljudima i okolnostima, a ne u sebi i svojim postupcima, a onda, kad za to dođe vrijeme, shvati da u životu ne treba odustajati, da na tom putu treba uporno raditi, činiti dobro, više davati nego uzimati i da će mu nagrada i pravi put doći s neke druge strane, od sile koja ga usmjeri upravo na onaj put, na kojem treba da je. Tako je to svima pa i meni. U životu su me često zanimale stvari koje druge nisu zanimale i zbog kojih sam ljudima bio čudan. Odmalena sam volio strane jezike, geografiju i posebno istoriju i način života drugih naroda. To je i odredilo moje zanimanje. Još u vrijeme krovnih antena, u mom Crnom vrhu se, baš tamo gdje mi je kuća, i samo na tom mjestu, mogao, posebno po vlažnom vremenu, uloviti signal mađarske televizije, veoma slab, snježna slika, ton nešto bolji. I pored određene želje da se nauči nešto jezika, nije bilo mogućnosti. Interneta bilo nije, udžbenici, bar u Banjaluci nisu postojali, tako da je želja lagano izbljedita. Poslije gimnazije, vojska, studij germanistike u Sarajevu, učenje. U to vrijeme sam imao naviku, da mi je, pored studentske menze, najposjećenije mjesto bila jedna mala antikvarnica, u kojoj sam sate provodio tražeći i listajući stare knjige. U mnoštvu knjiga našao jednu malu tanku knjižicu, tvrdih korica, koja je u meni ponovo probudila interesovanje za nešto neobično, za mađarski jezik, za koji većina tvrdi da je jedan od najtežih na svijetu. I baš ta činjenica je pokretačka snaga, koja me tjerala da vidim šta je tu toliko drukčije i toliko teško. Prva lekcija „Szoba“. Zaključim da bi se to i moglo naučiti, ali opet život ide svojim tokom. I nakon gotovo četrdeset godina, desi se opet nešto ni u snu sanjano. Dođe meni susjed, kaže, hajde, pošto znaš njemački, provjeri da li možemo dobiti austrijsko državljanstvo na osnovu službe u austrijskoj vojsci naših djedova i pradjedova. 9. april, moj rođendan, odlučim da ne radim ništa osim toga. Sad već vrijeme interneta, potraga jednostavna, sve se može. Ja ukucam u pretraživač „austrijsko državljanstvo“, meni se na monitoru pojavi „mađarsko državljanstvo“. Ponovim nekoliko puta, isto. Odlučim, da, kad mi se uporno pojavljuje, pogledam o čemu se radi. Pročitam, i u šali kažem sinu: „Eh što nam Bog ne dade djeda Ličanina ili Slavonca.“ A žena uskače: „Pa čekaj, jel ti ono nemaš babu Ličanku? To je bila ona spasonosna iskra, najljepši rođendanski poklon mog života. Odjednom mi se otvorio jedan novi, neočekivani put, nova želja i nova nada. To je bio trenutak početka novog puta, na kojem je trebalo uložiti mnogo truda, ali se ispostavilo, da je sav taj trud bio jedno veliko zadovoljstvo, koje bih poželio svakom. Potraga za dokumentima, je počela istog tog 9. aprila. Od poziva arhiva u Gopiću i Zagrebu, od kojih je došla razočaravajuća vijest, da su sve pravoslavne knjige s područja Like spalile vlasti Nezavisne Države Hrvatske, do vijesti, da su kod nas sve crkvene knjige spalile komunističke vlasti. Nisam odustajao, i na kraju opet spasonosan, jedini dokument koji je sačuvan, Vjenčani list moje prabake. Bio je dovoljan. Uslijedilo je vrijeme moje upornosti i rada, u kojem sam upoznao predivne ljude. Predsjednicu Udruženja Mađara u Banjaluci, gospođu Irén Milivojević, kojoj sam neizmerno zahvalan, ali i druge članove Udruženja, u kojima sam našao nove prijatelje, s kojima mi je svaki trenutak pričinjavao samo zadovoljstvo. Sudbina je htjela, da je Mađarska država baš te godine poslala učitelja mađarskog jezika u Bosnu. Nije mi više ništa teško bilo. Bilo je dana kad sam na minus 20 stepeni, da bih došao kući, jedva uspijevao staviti lance na točkove automobila, ali nisam odustajao. Ako mi je neko obezbijedio besplatno učitelja, ako su prve godine Bezzeg Gyula, a druge Fülöp Dóra, kojoj sam neizmerno zahvalan, mogli iz Sarajeva dolaziti radi nas, onda ni jedna moja žrtva nije bila prevelika.

I na kraju, kad se otpjeva himna, potpiše zakletva i popije šampanjac, shvati se, da se došlo do trenutka, u kojem se otvara jedna nova dimenzija. Ljubav prema jeziku, kulturni i novoj zajednici je beskonačna.

Branislav Savičić

Ha minden ember...

Ha minden ember a világon összekulcsolná a kezét, nem lennének háborúk, és béke uralkodna.

Milyen régen énekelte Arsen Dedić ezt a pacifista dalt, s most eszembe juttatja azokat a boldog időket, amikor földkereségünk nagyobb felében béke és nyugalom uralkodott. És hol vagyunk most? Merre tart az emberiség?

Hogy merre tart, már meg sem kérdezzük, mert már ott van, ahol nem lenne szabad lennie, a kataklizma, az apokalipszis előtt. Igen, a XXI. században, 2024-ben, rettenetes következményekkel járó háborúk dúlnak Ukrajnában, a Közel-Keleten... Mindenütt romok, sok-sok áldozat, s csak szaporodik a fegyvercsattogás... Emberek, mi történik itt, lehetséges-e mindez, hiszen ez már a pokol! És ki áll mindezek mögött...? Legnagyobb szomorúságunkra, mindezek mögött mi magunk, emberek állunk, akikről úgy tartjuk, hogy a világ legfejlettebb élőlényei vagyunk, alkalmasak gondolkodásra, beszédre, érzéseink vannak... De akkor hogyan magyarázni mindazt, ami körülöttünk történik? Miért háborúznak az emberek, miért ölik egymást?

Különösen ma látjuk indokoltnak azt az ősi közmondást, miszerint Ember embernek farkasa. S ezt a múlt is igazolja. Hiszen egyes állítások szerint az elmúlt 3400 évben az emberiség csak 268 évet töltött el békében.

Még a régi időkben való a közmondás is, miszerint: Historia est magistra vitae, azaz A történelem az élet tanítómestere. De ahelyett, hogy ebből tanulnánk, pótvizsgára buktunk. És szerencsétlenségünkre a történelem is folyton csak ismétlődik, az emberek pedig ugyanazokat a hibákat követik el újra s újra. Miért, miért?

Tett-e az emberiség eleget annak érdekében, hogy tudatosítsa, azaz magasabb szintre emelje a tudatot a háborúról és a békéről? A HÁBORÚRÓL, amely SZÖRNYŰSÉGEKET és SZENVEDÉST okoz, ezzel szemben pedig a BÉKE JÓLÉTET és BOLDOGSÁGOT hozhat. A realitás azt bizonyítja, hogy mindezért nem tettünk eleget. A technológiai fejlődés minden téren kétségtelen, de a hadiipar is követte mindezt, méghozzá óriás léptekkel haladva. Az emberek tudati fejlődése viszont nem követte, követi ezt a tempót, amiért ezt most drágán fizetjük meg.

Tragikus, hogy egyesek hatalmi pozícióból és önös érdektől vezérelve háborúkat szítanak beláthatatlan következményekkel, amelyek akár népcsoportok exodusához is vezethet. És kik kreálják ezeket a kaotikus állapotokat? Azok, akik egymással viszályban vannak, de tőlük távolabbi területeket keresnek a rombolásra és gyilkolásra, míg ők maguk kényelmesen élnek a saját metropolisukban. Hány százalékot képezhetnek azok, akik bennünket ilyen kilátástalan helyzetbe hoztak? Ha a földkereségen mintegy nyolcmillárdan élünk, akkor ezek száma még a tíz százalékot sem teheti ki. Tehát egy kisebbség, amely függetlenül az Egyesült Nemzetek Szervezete, a Biztonsági Tanács és számos béketanács határozata ellenére, teszi a magáét.

És ha már a technológiai fejlődés ilyen magas szintre emelkedett, használjuk fel a háború ellen és a béke érdekében is. Tudjon végre az emberiség nemet mondani a fegyvereknek, energikusan és határozottan!

Nevenka Tot Bojnik

Kad bi svi ljudi...

Kad bi svi ljudi na svijetu, odlučili ruke da spletu, ne bi tad bilo ni rata, jer, jer bio bi mir...

Kako divno zvuče ove riječi iz poznate pjesme Arseno Dedića, koje nas podsjećaju na lijepa prošla vremena kada je na većem dijelu naše napaćene planete, vladao mir i blagostanje.

A gdje smo sad, kuda ide čovječanstvo?

Kuda ide, ne treba ni pitati, ono je već otišlo i nalazi se tamo gdje ne bi nikako smjelo biti, pred kataklizmom, apokalipsom. XXI je vijek, 2024. godina, rat u Ukrajini, rat na Bliskom istoku, sa stravičnim razaranja, zločinima i velikim žrtvama, zveckanje oružja na sve strane..., ljudi moji je li to moguće, šta se ovo događa, šta je ovo, ludilo! Ko stoji iza svega toga...? Na žalost iza svega toga stojimo mi, ljudi koji smo u odnosu na ostali živi svijet najrazvijenija vrsta, sposobna da razmišlja, govori, osjeća... Kako onda objasniti svo ovo zlo koje se događa? Zašto ljudi ratuju i ubijaju jedni druge?

Stara izreka da je „čovjek čovjeku vuk“, u potpunosti odgovara istini, pogotovo u današnjem vremenu.

Računanjem se pokazalo da u posljednjih 3400 godina, u miru smo proveli samo 268 godina.

„Historia est magistra vitae“, „Istorija je učiteljica života“, je izreka koja postoji još iz rimskih vremena i zato iz istorije treba učiti, a onaj ko je ne poznaje je osuđen da je ponavlja. Na našu žalost, istorija se ponavlja i ljudi čine iste greške. Zašto, zašto?

Da li je čovječanstvo dovoljno radilo na podizanju svijesti o ratu i miru? RATU koji donosi STRAHOTE i PATNJU, MIRU koji donosi BLAGOSTANJE i SREĆU! Realnost pokazuje da se nije dovoljno brzo radilo na tome i dok su razvoj i tehnologija na svim poljima, na žalost i na naoružanju grabili naprijed džinovskim koracima, rad na podizanju svijesti ljudi je kaskao i ostao na nezavidnom nivou. Sad čovječanstvo skupo plaća napravljene propuste.

Najgore je to što se iz centara moći zbog vlastitih interesa izazivaju ratovi sa strahovitim razaranja i stradanjima, egzodusima čitavih naroda. Ko su ti ljudi, ko su kreatori svog ovog haosa? To su oni koji ratuju i međusobno se obračunavaju na tuđoj teritoriji, gdje se razara i gine, dok oni ugodno žive u svojim metropolama. Koliki je procenat tih koji su nas doveli do samouništenja u odnosu na ukupan broj stanovnika na planeti, a ima nas preko 8 milijardi? Sigurno nije ni 10%, što znači šačica beskrupuloznih, sebičnih moćnika koji su nas doveli do ambisa i pored UN, Savjeta bezbjednosti, tolkih mirovnjaka, pacifista...

Pa ako je tehnologija već dostigla tako visok nivo razvoja, iskoristimo je protiv rata, za postizanje mira. Preko društvenih mreža pozvati svo čovječanstvo na neposluh kreatorima rata i reći NE oružju, energično i odlučno!

Nevenka Tot Bojnik

A legszebb ajándék

Az ember legalább egyszer elgondolkodik azon, hogy járhatott volna-e más úton az életben, és lehetett volna-e más helyen, más helyzetben, ami jobb lett volna neki, mint a mostani. Tegyel fel magadnak millió kérdést, és próbáld megtalálni a hibát vagy a jelenlegi helyzet okát, leggyakrabban más emberekben és körülmények között, nem pedig magadban és a tetteidben, s ha majd eljön az ideje, vedd észre, hogy nem szabad feladni az életben, hogy az úton kitartóan kell haladni, s akkor a jutalom sem marad el. Ez mindenképp így van, nálam is. Életem során gyakran érdekeltek olyan dolgok, amelyek másokat nem érdekeltek, és amelyek furcsává tettek az emberek szemében. Gyerekkorom óta szerettem az idegen nyelveket, a földrajzot és főleg más népek történelme, életmódja iránt érdeklődtem. Ez határozta meg a hivatásomat.

Még a tétőantennák idejében, a Crni vrhen, ahol a házam van, és csak azon a helyen, főleg nedves időben lehetett fogni a magyar televízió műsorát. Nagyon gyenge, havas volt a kép, a hang kissé jobb. A nyelvtanulásra nem volt lehetőség. Nem volt internet, tankönyv, legalábbis Banja Lukában nem létezett, így a vágy kissé elhalványult.

A középiskola után következett a katonaság, majd a germanisztikai tanulmányok Szarajevóban. Akkoriban az volt a szokásom, hogy a diákmenza mellett a legfrekvenciáltabb helyem egy kis antikvárium volt, ahol órákat töltöttem régi könyvek keresgélésével, lapozgatásával. A könyvek sokasága között találtam egy kis, vékony, kemény fedelű könyvet, ami újra felébresztette az érdeklődésemet valami szokatlan, a magyar nyelv iránt, amely a legtöbb ember szerint a világ egyik legnehezebb nyelve. És éppen ez a tény volt az a mozgatórugó, amely miatt megláttam, miért olyan nehéz. Az első lecke A szoba című volt. Arra a következtetésre jutottam, hogy meg lehet tanulni, de az élet közbeszólt. Aztán majdnem negyven év után ismét olyasmi történt, amiről nem is álmodtam. Odajött hozzám egy szomszéd, és azt mondta, mivel tudok németül, megkaphatnánk-e az osztrák állampolgárságot nagyapáinknak és dédapáinknak az osztrák hadseregben töltött szolgálata alapján. Április 9-én, a születésnapomon úgy döntöttem, utánajárok ennek. Az internet korában a keresés egyszerű, minden lehetséges. Beírtam a keresőbe: „osztrák állampolgárság”, a monitoromon pedig megjelent a „magyar állampolgárság”. Többször megismételtem, az eredmény ugyanaz volt. Úgy döntöttem, ha folyamatosan az jelenik meg, megnézem, miről van szó. Elolvastam, és tréfásan azt mondtam a fiamnak: „Ah, miért nem adott nekünk az Isten likai vagy szlavóniai nagyapát?” Ekkor megszólalt a feleségem: „Várj csak, van likai nagyanyád!” Ez volt a megmentő szikra, életem legjobb születésnap ajándéka. Hirtelen egy új, váratlan út, vágy és remény nyílt meg előttem. Ebbe az útba sok erőfeszítést kellett befektetni, de kiderült, hogy ez olyan eredménnyel járt, amit mindenkinek kívánok. A dokumentumok felkutatása ugyanaznap kezdődött. A gopci és a zágrabi archívumból az a kiábrándító hír érkezett, hogy a likai összes ortodox anyakönyvet elégették a Független Horvát Állam idején, vagy később a kommunista hatóságok. Nem adtam fel, és végül csak a dédnagymamám házassági anyakönyvi kivonatát sikerült megtalálni. Elegendő volt az is.

Kitartásom és munkám időszaka következett, amikor csodálatos embereket ismertem meg. A Banja Luka-i Magyar Szó Egyesület elnök asszonyát, Milivojević Irént, akinek végtelenül hálás vagyok, de az egyesület többi tagját is, akikben új barátokra leltem. A sors úgy hozta, hogy a magyar állam még abban az évben magyar nyelvtanárt küldött Boszniába. Már semmi sem volt nehéz számomra. Voltak napok, amikor mínusz 20 fokban alig bírtam feltenni a láncot az autó kerekére, de nem adtam fel. Ha ingyen biztosítottak nekem tanárt – az első évben Bezzeg Gyulát, a másodikban pedig Fülöp Dórá, akiknek nagyon hálás vagyok –, akkor semmi áldozat részemről nem volt túl nagy. A végén pedig, amikor elénekeltük a Himnuszt, aláírtuk az esküt, majd pezsgőt ittunk, akkor értettük meg, hogy eljött az a pillanat, amelyben új dimenzió nyílt meg. A nyelv, a kultúra és az új közösség iránti szeretet végtelen.

Branislav Savičić

Poruka iz Budimpešte

Razmišljanja o nastanku knjige Poruka iz Sarajeva

Pošto ne bi bilo umjesno da hvalim sebe kao autora, ovaj članak neće biti o hvaljenju knjige, već o putu od ideje do njene realizacije, o razmišljanjima oko nje.

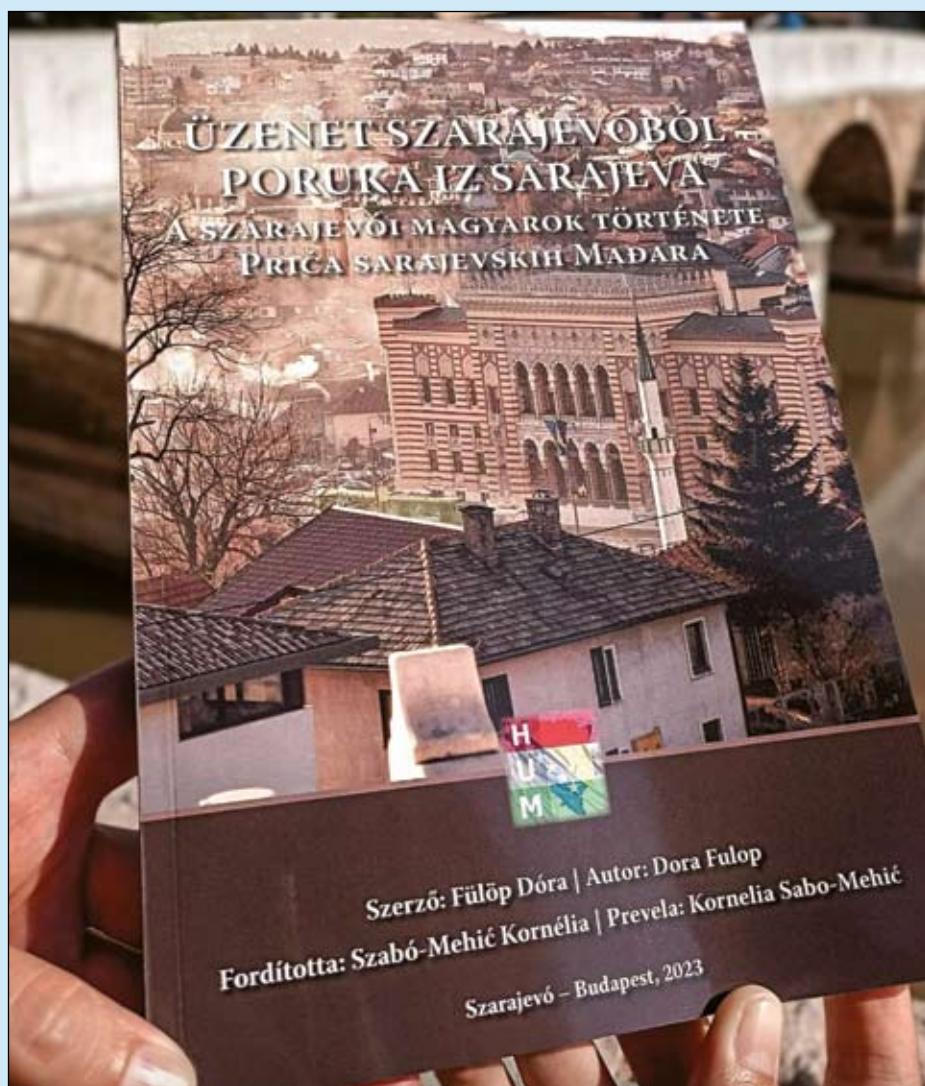
Kao što sam spomenula u predgovoru knjige, u Sarajevo sam stigla u jednom od odlučujućih perioda mog života. Prošlo je nešto više od pola godine od skoro fatalne nesreće koja je na meni ostavila trajne fizičke i psihičke ožiljke.

Rezultate prijave sam dobila u maju. Ostala su mi četiri mjeseca da savladam posttraumatske simptome i ponovo naučim voziti. Ovo posljednje mi je posebno bilo potrebno u prvoj godini, jer sam svake sedmice vozarila između Sarajeva i Banja Luke.

U Sarajevo sam stigla u septembru 2017. godine. Irma Muratović i ja smo od prvog trenutka odlično sarađivale, pa smo glavom bez obzira uskakale u razne zadatke. Posao, koji je često trajao duboko u noć, bio je ispunjen dubokim razgovorima, koji su postajali sve ličniji. Kako je vrijeme odmicalo, kafe s Kornelijom i Adom su postajale sve brojnije, a ja sam postala redovan gost na Evinom fakultetu. Nisam nikog pitala za rat, a nisam ni ja pričala o svojoj tragediji. Međutim, svi smo računali vrijeme na zanimljiv način: sarajevske priče podijeljene su na prijeratne i poslijeratne periode, dok su moje priče bile podijeljene na periode prije i poslije nesreće. Mi, traumatizirani preživjeli, postali smo suputnici u sudbini.

Dok sam pomno slušala priče mojih novih prijatelja o njihovom djetinjstvu u Vojvodini, djeci iz Sarajeva koja su za ljetne praznike putovala u Segedin, o izazovima dvojezičnosti, sarajevskim zimskim olimpijskim igrama, Mađarima koji bježe od rata, osjećala sam da bi bila velika greška ne zabilježiti ove sudbine. Napravila sam prvi intervju sa Irmom i radila na njemu mjesecima prije nego što je objavljen. Pustila sam je da ispriča svoju priču, a onda sam pokušala da saberem svoje misli. Iako se ideja o knjizi već tada vrzmala u mojoj glavi, bili smo toliko zauzeti svakodnevnim zadacima da nije bilo vremena da započnemo dubinske intervjuje.

2019. godine, prije povratka kući, uspaničila sam se i počela intervjuirati članove udruženja. Zнала sam da će me, kada se vratim u Budimpeštu, tamo opet „usitati“ svakodnevni život i da ću se udaljiti od života u Sarajevu i od zajednice. Da biste disali zajedno sa zajednicom, morate biti među njima. Još sam neko vrijeme radila na knjizi, ali s dolaskom COVID-a

moji strahovi su se ipak obistinili. Godinu dana nisam mogla otputovati u Sarajevo, a snimci napravljeni online pred tamnim ekranom nisu izazvali emocije potrebne za pisanje. Mislim da se ovo zove kreativna kriza.

Godina 2023. bila je odlučujuća na više načina. Moji profesionalni odnosi su se lijepo razvijali u Bosni i Hercegovini, uspjela sam nekoliko puta otputovati u zemlju, a bližila se trideseta godišnjica udruženja Mađara u Sarajevu, što je bio prigodan povod za izdavanje knjige. Ne mogu da se sjetim gdje je tačno bila prekretnica, ali odjednom sam dobila novu snagu. Kako se jubilej bližio, preostali posao je morao biti sabijen u nekoliko mjeseci. Ne mogu reći da bi to bio lak zadatak bez iskustva pisanja i uređivanja. Na moju sreću, prevodilac i lektor knjige, Kornelia, također je bila spremna da uklopi ovaj zadatak pored posla, porodice i odmora, tako da smo bile u mogućnosti da budemo podrška jedna

drugoj u teškim trenucima. U posljednjoj fazi lektorisanja noću smo bile u skoro neprekidnom online kontaktu, ali smo na kraju uspjele da štampariji sve isporučimo u roku.

Knjiga „Poruka iz Sarajeva – Priča sarajevskih Mađara” nije ratni roman, ali nije ni idealistički. Priče članova zajednice, koja je nekada brojala stotine ljudi, prikazuju njihove individualne životne puteve, u kojima se pominju porodica, mađarski identitet, vjera i obrazovanje, kao i razočaranja, te teškoće u očuvanju identiteta i jezika doživljena u dijaspori.

Vjerujem – i želim svima nama – da će mi u budućnosti pripadnici nove generacije moći pričati o godinama koje su proveli u mađarskoj zajednici u Sarajevu, kako bismo novu knjigu predstavili na četrdesetogodišnjicu Mađarskog udruženje građana HUM.

Fülöp Dóra
Prevela: Kornelia Sabo-Mehić

Üzenet Budapestról

Gondolatok az Üzenet Szarajevóból című könyv történetéről

Mint hogy szerzőként nem volna illendő önmagam méltatása, jelen cikk nem a könyv dicséretéről fog szólni, sokkal inkább az ötlettől a megvalósításig vezető útról, az ezt övező gondolatokról.

Ahogy a könyv előszavában is említettem, életem egyik meghatározó időszakában érkeztem Szarajevóba. Kicsit több mint fél évvel voltam túl egy majdnem végzetes baleseten, amely maradandó fizikai és pszichés nyomokat hagyott maga után.

A pályázat eredménye májusban érkezett. Négy hónapom maradt, hogy leküzdjem a poszttraumás tüneteket, megtanuljak újra közlekedni, vezetni. Ez utóbbira különösen nagy szükségem volt az első évben, hiszen hetente ingáztam Szarajevó és Banja Luka között.

2017 szeptemberében érkeztem Szarajevóba. Muratović Irmával az első pillanattól kiválóan tudtunk együttműködni, így fejest ugrottunk a feladatokba. A gyakran éjszakákba nyúló munka rengeteg beszélgetéssel keveredett, melyek egyre személyesebbé váltak. Az idő előrehaladtával sokasodtak a kávézások Kornéliával és Adoval, de rendszeres vendég lettem Évánál az egyetemen is. Nem kérdeztem a háborúról és én sem meséltem a saját tragédiámról. Az időszámítást azonban mindannyian érdekesen használtuk: a szarajevói történeteket háború előtti és háború utáni, míg az én történeteimet baleset előtti és baleset utáni időszakokra osztottuk. Sorstársak lettünk mi, traumatizált túlélők.

Ahogy hallgattam újdonsült barátaim történeteit vajdasági gyerekkorról, a nyári szünetre Szegedre utazó szarajevói gyerekekről, a kétnyelvűség kihívásairól, a szarajevói téli olimpiáról, a háború miatt elmenekülő magyarokról, úgy éreztem, hiba lenne nem megörökíteni ezeket a sorsokat. Az első interjú Irmával készítettem és hónapokig dolgoztam rajta, mielőtt megjelent volna. Hagytam, hogy meséljen, aztán megpróbáltam összefogni a gondolatokat. Bár a könyv gondolata már akkor megfogalmazódott, a mindennapi feladataink annyira elfoglaltak bennünket, hogy nem volt idő nekifogni a mélyinterjúknak.

2019-ben, hazatérésem előtt pánikszerűen kezdtem interjúzni az egyesület tagjaival. Tudtam, hogy ha visszatérek Budapestre, ott újra „beszippantanak” a min-

dennapok és el fogok távolodni a szarajevói élettől, a közösségtől. Márpedig ahhoz, hogy együtt lélegezz egy közösséggel, ott kell lenned köztük. Egy ideig még dolgoztam a könyvön, de a Covid érkezésével végül beigazolódta a félelmeim. Közel egy évig nem tudtam Szarajevóba utazni, a sötét képernyő előtt, online készített felvételek pedig nem váltották ki belőlem az íráshoz szükséges érzelmeket. Azt hiszem, ezt nevezik alkotói válságnak.

A 2023-as év több szempontból is meghatározó volt. A szakmai kapcsolataim szépen fejlődtek Bosznia-Hercegovinában, több alkalommal sikerült az országba utaznom, és közeledett a szarajevói magyarok egyesületének harmincadik jubileuma, ami megfelelő alkalomnak ígérkezett egy könyv kiadásához. Nem tudom pontosan felidézni, hol volt a fordulópont, de hirtelen új erőre kaptam. Mivel a jubileum közeledett, pár hónapba kellett belesűríteni a még fennmaradó munkát. Nem mondhatnám, hogy írói, szerkesztői és szerkesztőségi tapasztalat nélkül ez könnyű feladat lett volna. Szerencsémre a könyv fordítója és lektora, Kornélia

szintén hajlandó volt a munka, család és nyaralás mellé beilleszteni a feladatokat, így tudtunk egymás támaszai lenni a nehezebb pillanatokban. A lektorálás utolsó fázisában éjszakánként szinte folyamatos online kapcsolatban voltunk, de végül határidőre sikerült leadnunk a nyomdának mindent.

Az Üzenet Szarajevóból – A szarajevói magyarok története című könyv nem háborús regény, de nem is idealizál. Az egykor több száz főt számláló közösség tagjainak történetei egyéni életutakat mutatnak be, melyek családról, magyarságról, vallásról és oktatásról éppúgy említést tesznek, mint a szórvány szórványában megélt csalódásokról, az identitás és nyelv őrzésének nehézségeiről.

Bízom benne – és kívánom mindannyiunknak –, hogy a jövőben az új generáció tagjai is mesélhetnek majd nekem a szarajevói magyar közösségben eltöltött éveikről, hogy a HUM Magyar Polgárok Egyesületének negyvenedik jubileumán új könyvet mutathassunk majd be.

Fülöp Dóra

Invitáló a királynék városába – utazzunk Veszprémbe!

Európa 2023-ban kulturális fővárosaként tekintett a több mint ezeréves múltú Veszprémre, a királynék városára. Az European Best Destinations (EBD) 2023 döntőbírái szerint Veszprém bekerült Európa legjobb 10 úti célja közé, és elsőként rangsorolták a kontinens legjobb csatládbarát városi desztinációi közé. Még a bosnyák sajtó is beszámolt egy veszprémi illetőségű sikerről. 2022 novemberében a Luxemburgban négyévenként megrendezett Culinary World Cup gasztronómiai világbajnokságon a veszprémi Kokó cukrászda díszítócukrásza, Steirler-Reichert Míra első lett el Grimm-mesefiguráinak, a brémai muzikusoknak a megformázásával.

Veszprém a Bakony és a Balaton között terül el, természeti adottsága lenyűgöző. Hét dombon épült, ezért Pannónia Rómájának is nevezik.

A város az államalapítás idején jelentős szerepet töltött be, kultúránk bölcsője

Szent István és Boldog Gizella szobra

lett. Géza fejedelem, majd fia, I. István és felesége, Gizella királyné kedvenc tartózkodási helye volt. Az ő szellemiségük még ma is áthatja a veszprémi várnegyed épített örökségeit. Az általuk alapított püspökség joga lett a mindenkori királynék megkoronázása. (Innen ered a királynék városa elnevezés.)

A történelem szinte tapintható a város ódon falai közt. A legenda szerint számos történelmi esemény kötődik ide: a Fejésvölgyben négyelték fel a kereszténység felvétele és István király ellen lázadó Koppany vezért, itt készült a Gizella királyné által hímzett koronázási palást, itt tett Imre herceg szüzességi fogadalmat, itt cseperegett, töltötte gyermekkorát a Split melletti Klissza várában született Árpádházi Szent Margit.

A boldoggá avatott Gizella királyné kultusza, szellemisége ma is ott él Veszprém kultúrájában. Május 9-i névnapján számos látványos kulturális programmal, kiállítással, kirakodóvással, jelmezes fel-

vonulással ünnepel a város. Nyáron az Utcazene fesztivál, a számos világklasszis fellépésével büszkélkedhető VeszprémFest, a Rozé, Rizling és Jazz Napok, a zeneszerző Auer Lipótról elnevezett komolyzenei fesztivál és az Auer Akadémia, a Kortárs Irodalmi Fesztivál, a Magyar Mozgókép Fesztivál, a Kabóciádé családi rendezvénye pezsdíti fel a várost. Az afrikai szavannáktól a sarkvidékek állatait bemutató Kittenberger Állatkert egyedülálló dinóparkjával egész évben szeretettel várja a kicsiket és a nagyokat.

Veszprém látnivalói már sokszor töltötték el csodálattal látogatóit. Tavaly, mint Európa Kulturális Fővárosa igyekezett még vonzóbb arcát mutatni. Számos épület, park megújult, megszépült, átalakult, új funkciót kapott.

Kalandra fel, találkozzunk Veszprém-ben! Merítkezzen meg a városi túravezetések során az időutazásban, a veszprémi életérzésben!

Tóth Judit

Poziv u grad kraljica – putujmo u Vesprem!

Veszprém, grad kraljica, sa istorijom dužom od hiljadu godina, proglašen je kulturnom prijestolnicom Evrope 2023. godine. Prema arbitrima European Best Destinations (EBD) 2023. godine, Veszprém je uvršten u top 10 destinacija u Evropi, a ako to nije dovoljno, zauzeo je prvo mjesto među najboljim obiteljskim urbanim destinacijama na kontinentu. Čak je i BiH štampa pisala o uspjehu jedne stanovnice Veszprema. U novembru 2022. godine Mira Steirler Reichert, dekorativna slastičarka Koko slastičarne iz Veszprema, osvojila je prvo mjesto oblikujući likove Bremenskih muzičara iz Grimove bajke na Svjetskom kulinarskom prvenstvu, koje se svake četiri godine održava u Luksemburgu.

Geografski položaj Veszprema, smještenog između Bakonja i Balatona, kao i njegove prirodne ljepote su očaravajuće. Nazivaju ga i Rimom Panonije, jer se prostire na sedam brežuljaka.

Grad je odigrao značajnu ulogu u periodu nastanka države i predstavlja kolijevku

naše kulture. Bila je to omiljena rezidencija princa Geze, potom njegovog sina Ištvana I., kao i njegove supruge kraljice Gizele. Njihov duh i danas prožima graditeljsku baštinu dijela Veszprema, gdje je smješten dvorac. Biskupija koju su osnovali, stekla je pravo krunisanja svih tadašnjih kraljica. (Odatle potiče naziv, grad kraljica.)

Gotovo da možete osjetiti istoriju unutar drevnih zidina grada. Prema legendama, za ovo mjesto se vežu mnogi istorijski događaji: u dolini Feješ je izvršena smrtna kazna čerečenjem nad vođom Kopanjem, koji se pobunio protiv kršćanstva i kralja Ištvana, ovdje je kraljica Gizela izvezla svoj krunidbeni plašt, ovdje se princ Imre zavjetovao na djevičanstvo, Sveta Margita Arpadhazi, rođena u dvorcu Klis kraj Splita, ovdje je provela djetinjstvo i odrasla.

Kult i duhovnost blažene kraljice Gizele do danas živi u kulturi Veszprema. Njen imendan, 9. maj, grad proslavlja brojnim kulturnim programima, izložbama, vašarima i kostimiranim povorkama. Ljeti grad oživljavaju Festival ulične muzike,

VeszpremFest koji se može ponositi nastupom brojnih svjetski poznatih izvođača, Dani Rozea, Rizlinga i Jazza, festival klasične muzike nazvan po kompozitoru Lipotu Aueru i Akademiji Auer, Festival savremene književnosti, Mađarski festival pokretnih slika i porodična manifestacija pod nazivom Kabocijade. Predstavljajući životinje iz afričkih savana pa sve do arktičke regije, zoološki vrt Kitenberger dočekuje djecu i odrasle sa svojim jedinstvenim dino parkom tokom cijele godine. Znamenitosti Veszprema su mnogo puta oduševile svoje posjetitelje. Prošle godine, kao Evropska prijestolnica kulture, nastojala se predstaviti u još atraktivnijem svjetlu. Mnoge zgrade i parkovi su obnovljeni, uljepšani, izmjenjeni i dobili nove funkcije.

Krenite u avanturu, vidimo se u Veszpremu! Tokom obilaska, uronite u putovanje kroz vrijeme i životne čari Veszprema!

Tóth Judit

Veszprem noću

Од рецепције до култа: Петефи код Срба

Владислава Полит: Петефи код Срба – Petőfi a szerbeknél. Матица српска, Центар за образовање, истраживање и културу војвођанских Мађара, Фондација Ласло Секереш. Нови Сад–Суботица, 2023

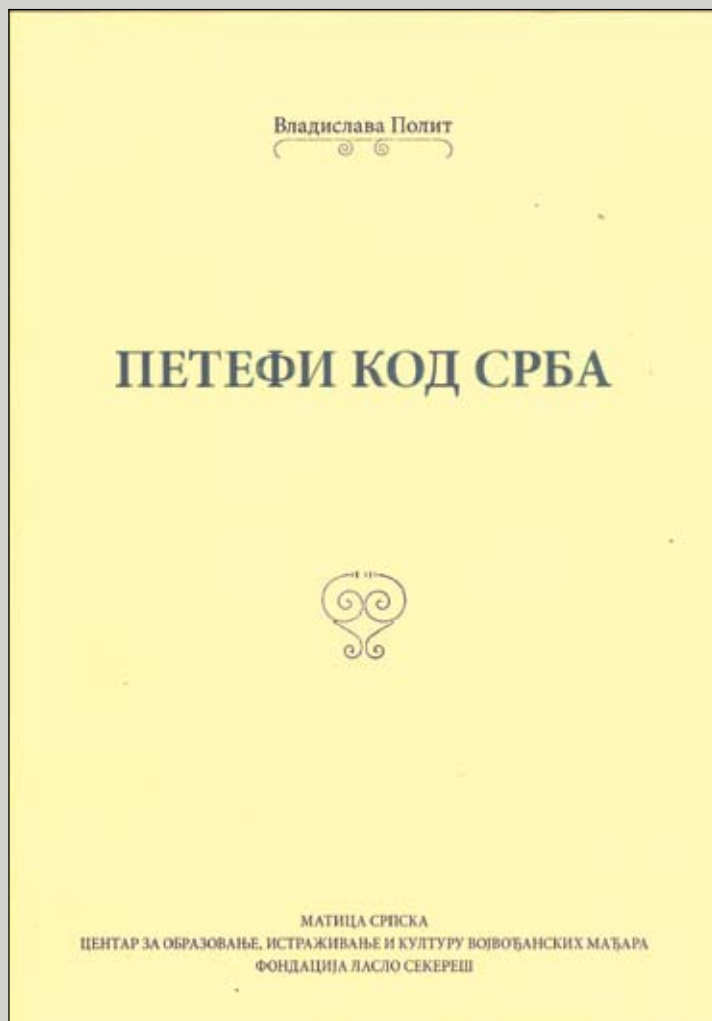
Двестогодишњицу рођења великог мађарског песника и револуционара, Шандора Петефија (1823–1849) Матица српска је на достојан начин обележила 3. новембра, заједно са Националним саветом мађарске националне мањине, Центром за образовање, истраживање и културу војвођанских Мађара, као и Српског института у Будимпешти. У свечаној сали Матице, уз учешће еминентних хунгаролога, компаратиста и истраживача одржан је округли сто „Традиција Шандора Петефија у српској књижевности и култури“ те је том пригодом промовисана и двојезична књига Владиславе Полит (1886–1966): Petőfi a szerbeknél – Петефи код Срба у преводу Ференца Немета. Ово дело представља прави раритет, будући да је не поседује ни Библиотека Матице српске, а куриозитет је и у томе, да је објављено на мађарском језику у Новом Саду, 1912. године, у српској штампарији „Браник“. То је заправо, скраћена верзија њене докторске дисертације. Иначе, ауторка слови за прву Српкињу, која је докторирала на Филозофском факултету у Будимпешти. Ово ретко и занимљиво штиво је, све до сада (111 година) због језичке баријере није било доступно српским историчарима књижевности. Ово дело, по први пут сажима и документује присутност лирике овог знаменитог мађарског песника у српској књижевности, почев од рецепције па све до нарастања његовог култа.

Свега шест година од Петефијевог нестанка, 1855. године отпочела је његова рецепција у српској књижевности, када је Јован Јовановић Змај превео песму Разорена чарда (A csárda romjai). Тиме је Петефијева лирика постала део српске књижевности.

Утемељивачи његовог култа у српској књижевности били су Јован Јовановић Змај, Ђура Јакшић и Лаза Костић, а њима су се у 20. веку прикључили многобројни преводиоци Петефија: Богдан Чиплић, Младен Лесковац, Вељко Петровић, Данило Киш, Сава Бабић и други. Развојни ток Петефијеве рецепције у српској књижевности од друге половине 19. века до данас, био је неуједначен, са повременим успонима и падовима, али континуиран и истрајан.

У свом поменутом раду је између осталог, указала и на околност, да је утицај Петефијеве поезије на српске песнике 19. века био итекако препознатљив, али и на то, да су одлични препеваци неких његових песама – пре свега Змајеви преводи – омогућили и фолклоризацију неких његових стихова (Falu végén kurta kocsmá... – На крај села чађава механа; Ezrivel terem a fán a megyu – Вишњичица род родила итд.) које су потом певане уз звуке тамбурице, као изворне, српске народне песме.

Све у свему, можемо констатовати, да из књиге Владиславе Полит исијава посвећеност, љубав и одушевљење према Петефијевој лирици, која је из године у годину пос-

тајала све популарнија међу Србима. По њеном виђењу, српској рецепцији су у највећој мери допринели Јован Јовановић Змај, Благоје Бранчић и Милан Л. Поповић. Штавише, она чак једнозначно констатује да је Бранчић био иницијатор Петефијевог култа код Срба, будући да га није само преводио, већ га је истраживао и писао о њему, док је као професор новосадске гимназије, својим ученицима, као идеал, поставио Петефијев лик.

На основу њених истраживања знамо, да је Петефија, читалачкој публици у Србији, 1904. године, представио Милан Л. Поповић, који је у београдском листу Дело објавио један рад о њему.

Популарност славног мађарског песника потврђује и податак, да је црногорски књаз Данило (најстарији син Николе Првог), по сопственом признању, Мађарску упознао преко његових лирских песама, те да је Алекса Шантић, који је тада живео у Мостару, са одушевљењем читао Бранчићеве преводне Петефија.

Можемо се у потпуности сложити са констатацијом Владиславе Полит, да је Петефијево песничко стваралаштво код Срба и даље свеже и живо, никако не посустаје, и не бледи.

Ђезе Бордаш

Petőfi a szerbeknél

Vladislava Polit: Petőfi a szerbeknél – Петефи код Срба

Матица српска, VM4K, Szekeres László Alapítvány, Újvidék–Szabadka, 2023

Nem mindennapi kétnyelvű kiadvány jelent meg november elején az újvidéki Matica srpska szervezésében megrendezett Petőfi költészetének kultusza a szerbeknél témával kapcsolatos tanácskozáson, amelyen hazai magyar és szerb és magyarországi szerb irodalomtörténészek is részt vettek. Ezen az összefüggésben mutatták be Vladislava Polit (1886–1966) Petőfi a szerbeknél című egykori doktori disszertációjának fénymásolt kiadását, amelynek érdekessége, hogy még 1912-ben megjelent, de még a Matica

leányiskolában, majd gimnáziumi tanulmányai után Budapesten 1911-ben diplomázott az ottani Filozófiai Fakultás idegen nyelvek és szlavisztikai tanszékén. Egy évre rá pedig ugyanott sikeresen megvédte doktori értekezését is a Petőfiről szóló mintegy ötvenoldalas szakdolgozatával. Ma már tudjuk, hogy Vladislava Polit volt az első szerb nemzetiségű nő, aki Pesten doktori titulust szerzett.

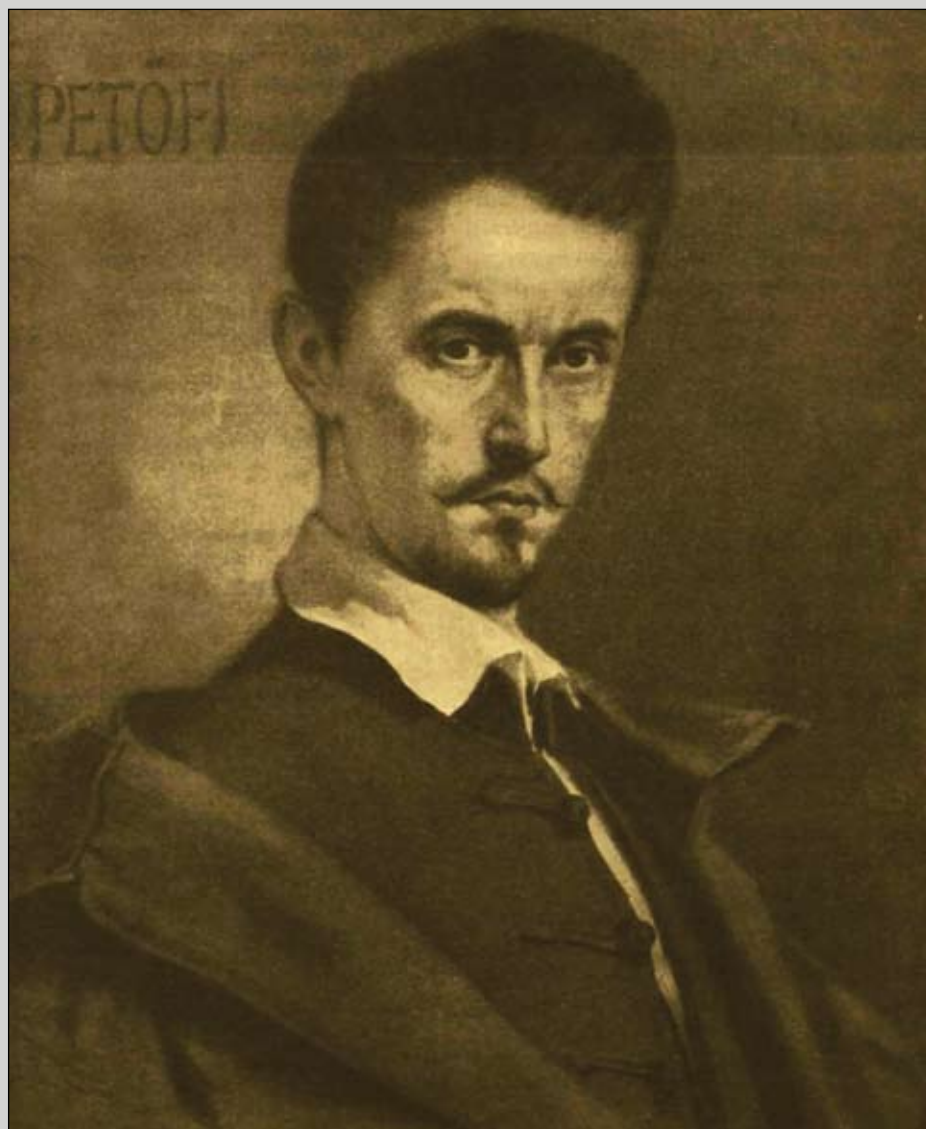
A tanulmány előszavában Polit leszögezi, disszertációja azért született, hogy „...néhány szóban előadjam, milyen jól értették őt

sai révén több Petőfi-vers mintegy a szerb folklórkincs elemeivé is vált, hiszen a Falu végén kurta kocsmá..., vagy A hold elégiája az egyik legnépszerűbb, tamburazenekar által is kísért szerb „népdal” lett. De kiváló fordításban közölte Zmaj az olyan népi eposzszerűvé vált költeményeket, mint például Az örült, arról nem is szólva, hogy már 1860-ban fordításban közölte Petőfi János vitétét, amelyről a disszertáció szerzője megjegyzi: „...mégpedig oly klasszikusan, hogy mi szerbek egészen világosan látjuk ama bojtárunkat...”. A Zmaj-műfordítások közül kiemeli többek közül még a Mi a szerelem?, a Katonaélet, a Három fiú, A csárda romjai, A rab oroszlán, a Sári néni címűeket. Megállapítva, miszerint Zmaj mintegy harminc Petőfi-fordításával ráértett népeink azonos lelki és szellemi rezdüléseire. Zmaj mellett és után Petőfit még sokan fordították: Dimitrije Popović, Aleksandar Marić, dr. Milan Popović (Jakša fedőnév alatt), majd Đorđe Strajić, Jovan Živojinović, Ivan Ćirić, s közölték is átköltéseiket a Matica évkönyveiben ugyanúgy, mint az akkori folyóiratokban: a Delo, a Stražilovo, a Javor, a Brankovo kolo, vagy a Ženski svet című antológiában.

S ezek után mintegy konklúzióként állapítja meg, hogy Blagoje Brančić (1860–1915) volt az, aki valójában megteremtette a Petőfikultuszt a szerbség körében, nemcsak azzal, hogy lefordította mintegy háromszáz versét, hanem „... fordításaiban rendszert is követett, azaz rajta volt, hogy minden műfajból adjon ízelítőt. Ő adta ki a fordításait külön könyvben, a Magyar virágos kertből című antológiában (megjelent 1906-ban), negyvenhárom költeményt közölt Petőfitől...”. Blagoje Brančić a latin–görög és a magyar nyelv tanára az újvidéki szerb gimnáziumban. Költő és műfordító volt, aki Berzsenyit, Kisfaludyt, Aranyt, Vörösmartyt és Gyulait is fordított, a németek közül pedig legismertebbek Goethe-, Schiller- és Heine-fordításai.

A könyv kapcsán jegyezzük meg, hogy Németh Ferenc azonfelül, hogy híven lefordította ezt az archaikusabb magyar nyelven írt tanulmányt szerb nyelvre, komoly bibliográfiai jegyzetanyagot is fűzött hozzá, hiszen a szerb olvasók között nemcsak a magyar, hanem immár az előforduló szerb nevek sem annyira ismertek, hogy ne kellene eligazító jegyzetet is fűzni hozzájuk. Mindez csak növeli a most megjelent kétnyelvű kiadvány irodalom- és művelődéstörténeti jelentőségét.

Bordás Győző

Könyvtárának sincs belőle példánya. Németh Ferenc művelődéstörténészünk fedezte föl, s le is fordította (megjelenése után 111 évvel) szerb nyelvre az eredeti magyar nyelvű szöveget. S most párhuzamosan olvasható a szöveg mindkét nyelven.

A szerzőről tudni kell – olvashatjuk a fordító utószavában –, hogy Újvidéken született, ismert ügyvédi családban, itt végzett a

mi szerbek? S valóban, disszertációjában veszi először is az addig ismert Petőfi-versek szerb fordításait. A némi pátosszal írt dolgozat vezérelve, miszerint: „Mi szerbek pedig, a kik itt vele élünk, nem csak értettük, hanem ő a mi érzelmeinknek is tolmácsa volt. Vele osztozkodunk érzelmeinkben, reánk is ő nagy hatással volt.” Majd bizonyítja, hogy elsősorban Jovan Jovanović Zmaj fordítá-

Petőfi Sándor

Falu végén kurta kocsmá...

Falu végén kurta kocsmá,
Oda rúg ki a Szamosra,
Meg is látná magát benne,
Ha az éj nem közelegne.

Az éjszaka közeledik,
A világ lecsendesedik,
Pihen a komp, kikötötték,
Benne hallgat a sötétség.

De a kocsmá bezzeg hangos!
Munkálódik a cimbalmos,
A legények kurjongatnak,
Szinte reng belé az ablak.

„Kocsmárosné, aranyvirág,
Ide a legjobb borát,
Vén legyen, mint a nagyapám,
És tüzes, mint ifjú babám!

Húzd, rá cigány, húzzad jobban,
Táncolni való kedvem van,
Eltáncolom a pénzemet,
Kitáncolom a lelkemet!”

Bekopognak az ablakon:
„Ne zúgjatok olyan nagyon,
Azt üzeni az uraság,
Mert lefeküdt, alunni vágy.”

„Ördög bújjék az uradba,
Te pedig menj a pokolba!...
Húzd rá, cigány, csak azért is,
Ha mindjárt az ingemért is!”

Megint jönnek, kopogtatnak:
„Csendesebben vigadjanak,
Isten áldja meg kendteket,
Szegény édesanyám beteg.”

Feleletet egyik sem ad,
Kihörpentik boraikat,
Végét vetik a zenének
S hazamennek a legények.

1847.

Шандор Петефи

На крај села чађава механа

На крај села чађава механа,
Трска стеши, глава нечеиљана,
Посрнула од тешког пића,
То је кућа сеоских голића.

Помрачина, цело село спава,
Са торња поноћ откуцава,
А шта куца? Мари ко за сате!
Сати бију, тек да прозанате.

А у крчми код златнога бокала,
Разлежу се гласи од цимбала:
Момчадија, шалај, тера кера,
Крчмарица добра – не замера.

„Амо вина, крчмарице плава,
Из бурета, на ком качак спава!
Нек је старо, к’о мој чукун-дека,
А ватрено, као твоја ћерка!”

„Свирај, Циго, свирај, разбибриго!
Има браца у кеси новаца,
Ево једна, ево друга банка,
Играћу ти до белог данка.”

Ал’ ко куца на прозор’ма тако:
„Зар ви момци, не знате полако?
Терај госте, крчмарице плава,
Мој господин не може да спава!”

„Бре торњај се до стотину врага!
А господин нек иде без трага!
Свирај, Циго, не ће т’ бити жао,
Ма ти сада и кошуљу дао!”

Опет неко кроз прозор се вајка:
„Богом браћо, бона ми је мајка
Па вас молим, да се утишате,
Стишајте се, ако бога знате!”

Стаде дрека, нико с’ не одазива,
Заћутала момчадија жива,
Искапише, не искаху више,
Разлазе се кући шапућући.

Препев: Јован Јовановић Змај
(Ову песму је превео 1857. године)

Šta tražiš, to i dobiješ

Djetinjstvo, ima li išta ljepše od toga? Većina nas se rado sjeća tog najbezbriznijeg i najljepšeg životnog doba. Za razliku od današnje djece, mi smo odrastali u daleko normalnijim okolnostima i zdravijem društvu.

Škola, školske i druge obaveze, a onda igra vani do iznemoglosti. Igre su bile raznovrsne, žmira, ganja, lastiš, između dvije vatre, kipovi, školica... Igru sa klikerima ću posebno izdvojiti. U toj igri su ipak dječaci bili uspješniji i vještiji, ali bez obzira na to uživanje u pogađanju klikera bilo kog igrača, je bila prava uživancija, a to pogađanje i pomjeranje klikera se izvodilo udarcem, tačnije čvokom.

Nastavak teksta je upravo vezan za taj vješto izvedeni ali nimalo prijatan udarac kad je u pitanju glava jer pomislimo na situacije kada smo ih od nekoga dobijali ili i sami davali iste, kome smo mogli. Što se mene tiče, bila sam i primalac, a u trenucima nestašluka, bogme i davalac tih komičnih odapinjanja kaži-prsta sa palca. Jedan događaj kao primalac pamtim i dan danas.

Bili smo sa školom u kinu jer se davao neki ratni film. Nakon izvjesnog vremena, dječaci koji su sjedili u redu iznad nas djevojčica, su počeli da se zabavljaju tako što su nam udarali čvoke. U jednom trenutku i ja sam dobila tako jaku, ne čvokicu, već čvokendu da me i danas podilaze žmarci kad se toga sjetim.

Kako rekoh, bila sam i davalac i to ne jednom, ali ću spomenuti dvije najsvežije situacije. Znači nije u pitanju djetinjstvo, osim ako se ne držimo one da ljudi podjetinje kad uđu u godine, pa i ja.

Provodila sam nekoliko dana sa sestričinom i njenom djevojčicom koja je izuzetno mirna, fino vaspitana djevojčica. Naveče, prije spavanja dobijala bi pusicu od svih nas, a od mene na glavu.

Jedno veče, kad mi je prišla, sagela se i čekala da je poljubim, i umjesto da dobije ono zbog čega mi je prišla, dobila je od mene čvokicu. Gledala me je zabezeknuto sa nevjericom, nije to uopšte očekivala od mene. Odjednom je ta mirna, krotka djevojčica počela da se rita prema meni, gledajući me ljutito. Više je bila povrijeđena, nego što je boljelo. Smirila se kad sam je poljubila i rekla da sam pogriješila.

Međutim nisam tada naučila lekciju...

Prije par mjeseci, bila sam sa mlađim unukom u robnoj kući. Nakon obavljene kupovine, krenuli smo pokretnom trakom prema izlazu. Dok smo se lagano spuštali, moja ruka se našla na njegovoj tek ošišanoj glatkoj, okrugloj glavici i ja sam opet bila „luda baba“, zveknula sam mu čvoku. Njegovo preneraženo lice mi je reklo sve, bio je jako ljut i više od toga, pogotovo kad je još vidio da se cerekam. Bez oklijevanja me zgrabio objema ručicama za kosu. Sad je on mene neprijatno iznenadio, nisam očekivala takvu reakciju. Kupci su imali šta da vide. Nije reagovao ni kad je jedan čiča dreknuo, mali pusti babu! Munjevitom brzinom su se smjenjivale misli... kako odreagovati? Bilo mi je jako neprijatno, pa ljudi me znaju, pa šta će reći, pa ovo, pa ono... Odgovor sam znala u trenu kada me je moj osmogodišnji unuk pogledao i sa suzrim očima upitao, bako, što si me čvoknula, ništa ti nisam uradio. Tačno, bila sam nepromišljena i desilo se šta se desilo. Naravno da sam mu rekla šta je trebalo da mu kažem i da nije u redu kako se ponašao, ali da neću ni ja ponoviti tako nešto. Nadam se da sam konačno naučila lekciju.

Da je sa nama bio deda Laslo, malac bi u najmanju ruku dobio bar jednu čušku i pogrde, ali bih i ja dobila svoje.

Kad bolje razmislim tačno je tako, šta tražiš, to i dobiješ.

Nevenka Tot Bojnik

Amit keresel, azt megkapod

Gyermekkor, van-e ennél szebb valami? Legtöbben szívesen emlékezünk ezekre a gondtalan évekre. A mai gyerekekkel ellentétben, mi valahogy normálisabb körülmények között nevelkedtünk, mintha akkor a társadalom is egészségesebb lett volna. Iskolai kötelezettség, majd önfelelt játék, amibe beletartozott a humócskázás, a fogócskázás, a lasztizás, a két tűz közötti játék, a sántaiskola... A klikkerézést pedig külön ki fogom emelni. Ebben a fiúk voltak ügyesebbek, és mi történt, ha eltalálták az ellenfél klikkerét? A vesztes úgynevezett „čvokot“, azaz vajdaságiasan „csvéger“ kapott.

S e jegyzet éppen a csvéger miatt születik. Ugyanis elképzelhető, hogy egy csöppet sem kellemes, amikor a fejünkön koppan a hüvelykujjon megfeszülő középső ujj erős ütése. Volt alkalom kapni, de adni is ilyeneket. Egyre a mai napig is emlékszem.

Iskolásokként moziban voltunk, valami háborús filmet nézettek velünk. A fiúk mögöttünk, lányok mögött ültek, és egyszer csak elkezdtek csvégerezni bennünket. Én is sorra kerültem, és olyan komoly csvéger ért, hogy még ma is beleborzongok, ha eszembe jut.

Mint említettem, adtam és kaptam is ilyen fejkoppanásokat, de a két legutóbbi ilyen eset bizonyítja, hogy az ember még öregkorában is tud gyerekesen viselkedni.

Nővéremék kislányával voltam, s e kislány csendes, jólnevelt gyermek. Este lefekvés előtt mindenkítől megkapta a jó éjt kívánó puszit, tőlem is a feje búbjára. Egy este megint odajött, lehajtotta a fejét, várva, hogy megkapja, ami kijár neki, én meg egy kis csvégerért ütöttem a fejére. Hirtelen nagyon furcsán nézett rám, mintha nem értette volna, mi történt velem. Ekkor nagyon ellenszenvesnek tűntem számára. Csak akkor nyugodott meg kissé, amikor bevallottam neki, mekkorát tévedtem.

De mindebből nem vontam le a kellő tanulságot, mert...

Néhány hónappal ezelőtt nyolcéves unokámmal egy bevásárlóközpontban voltunk. Miután megvettük, amit akartunk, a mozgólépcsőn lefelé igyekeztünk, a kijárat felé. Egy pillanatban a kezem a frissen nyírt fejecskéjéhez ért, amire én – a bolond nagymama – csvéger nyomtam. Ne mondjam, hogyan nézett rám, s két kezével a hajamba kapaszkodott és csupálni kezdett. Most ő lepett meg engem kellemetlenül, hiszen nem vártam ilyen heves reakciót. A mögöttünk állóknak volt mit látniuk. Még arra sem reagált, amikor egy idős ember rászólt: hagyd már a nagyanyádat! Gyorsan forogtak a fejemben a gondolatok... mit válaszoljak a gyermeknek. A válasz akkor fogalmazódott meg bennem, amikor unokám könnyek között megkérdezte, miért kaptam a csvéger, amikor semmi rosszat nem tettem. Bevallottam neki, igen, meggondolatlan voltam, és ez többé nem fog megisméltódni. De ismét életre szóló leckét kaptam.

Ha velünk lett volna László nagyapja, bizonyára mindketten megkaptuk volna a magunkét. Ha jobban belegondolok, így igaz: amit kerestél, azt megkapod.

Nevenka Tot Bojnik

B. Gy. fordítása

Csontváry élményei Bosznia-Hercegovinában

Egy 1903-as utazás emlékei, festményei*

Csontváry a művészettörténet legnagyobb magányosai közé tartozott. Számára a természetben minden részlet rendkívül fontos volt. Talán pont ezt sikerült neki Bosznia-Hercegovinában is megörökítenie, hiszen százhusz évvel ezelőtt az ország gyönyörű vidékeit járta, és megjelenítette ezeknek a lenyűgöző tá-

A Római híd Mosztárban című festményénél

Müncheni vizsgaképe: a tükrökből készült monokróm önarckép, a festő szuggesztív pillantásával. Ez a kép a gácsi patika padlásáról került elő Csontváry halála után

jaknak a szépségét a vásznain. Az utazások során alkotott festmények Csontváry művészetének egy különleges fejezetét jelentették, amelyek megmutatták a környék egyedi atmoszféráját az utókor számára; ilyenek az 1903-ban készült jajcei és mostari képek.

Kosztka Mihály Tivadar 1853. július 5-én Kiszszebenben látta meg a napvilágot, édesapja orvos, gyógyszerész volt. Miután a család Ungvárra költözött, Tivadar itt járt gimnáziumba (ebben az időben, 1867-

ben alakult meg az Osztrák–Magyar Monarchia), majd gyógyszerészségéd lett apja patikájában. A gyógyszerészdiploma megszerzése után jogi egyetemre iratkozott (1876), viszont iglói tartózkodása során a csodás Magas-Tátra vidékén elkezdett rajzolni. Amikor 1881-ben Rómában járt, a Vatikánban megtekintette Raffaello fal-festményeit, és ekkor tudatosította festői küldetését. Gácson patikát üzemeltetett, hogy megteremtse magának az anyagi alapot nagyszabású festői tervei megvalósításához. 1894-től már a müncheni Hollósy-iskolában tanult (később Karlsruheban, Párizsban stb.), ezután olaszországi és dalmáciai tanulmányutak következtek, majd visszatért Felvidékre.

Szinte bizonyos, hogy egy ismeretterjesztő előadás indította el Bosznia felé. 1902 decemberében Budapesten az Uránia Tudományos Színház vetített képekkel és filmekkel mutatta be a Keleti Svájc című, Bosznia-Hercegovináról szóló előadását. A következő évben pedig elkészültek a gyönyörű Csontváry-festmények: a Jajcei vízesés, a Villanyvilágított fák Jajceban, a Jajcei villanymű éjjel, a Tavasznyílás Mosztárban és a Római híd Mosztárban. Boszniai utazása nagy fordulópontot jelöl a művész életművében, ugyanis ettől kezdve alkotásaira a nagy tájélmények jellemzőek (például a Baalbek, A panaszfal bejáratánál Jeruzsá-

lemben vagy a Mária kútja Názáretben). 1907-ben elkészült sokak kedvence, a Magányos cédrus. Édesanyja halála után megtört a művész lelki egyensúlya, és többé nem festett. 1919. június 20-án halt meg Budapesten.

Csontváry családja teljesen értéktelennek gondolta képeit, így elárverezték az örökséget. A festményeket-vásznakat fuvarosok akarták felszabdalni kocsiponyvának, mivel kiváló minőségűek voltak. Ezeket és a további hagyatékot (rajzok, kéziratok) egy nagyon távoli rokon, Gerlóczy Gedeon építész mentette meg, aki tevékenyen közreműködött az 1973-ban (a Janus Pannonius Múzeum égisze alatt) megnyílt pécsi Csontváry Múzeum létrehozásában is.

Csontváry halála után egyre több külföldi helyen állították ki a képeit, és így vált lassan világhírűvé a magyar festő.

Kiegészítés: Kolodko Mihály, az elismert ukrán–magyar szobrász 2023 nyarán egy jellegzetes helyszínen helyezte el azt a mini Csontváry-szobrot, amelyet Önök is könnyen megtalálnak, ha legközelebb Mostarban járnak.

Szöveg és fotók: Váradi Tünde

* Megjegyzés: a fotók a budapesti Szépművészeti Múzeumban megrendezett Csontváry 170 című kiállításon készültek.

Čontvarijevi doživljaji u Bosni i Hercegovini

Sjećanja na putovanje iz 1903. godine, slike

Čontvari se smatra jednim od najvećih usamljenika u povijesti umjetnosti. Za njega su sitni detalji u prirodi bili izuzetno važni. Možda je upravo to uspio zabilježiti i u Bosni i Hercegovini, jer je prije 120 godina putovao kroz prelijepo krajeve zemlje i na platnima zabilježio ljepotu ovih zadivljujućih predjela. Slike koje je stvorio tokom putovanja, predstavljaju posebno poglavlje u Čontvarijevoj umjetnosti, prikazujući jedinstvenu atmosferu područja za buduće generacije, poput slika koje je stvorio 1903. godine u Jajcu i Mostaru.

5. jula 1853. godine u Kišebenu je rođen Mihalj Tivadar Kostka. Otac mu je bio ljekar i farmaceut. Nakon što se porodica preselila u Ungvar, Tivadar je tu pohađao gimnaziju (u vrijeme kada je 1867. osnovana Austro-Ugarska Monarhija) i radio je kao pomoćnik farmaceuta u očevoj apoteci. Nakon što je stekao diplomu farmaceuta, upisao se na pravni fakultet (1876.), ali je tijekom boravka u Ungvaru počeo crtati na prekrasnim područjima Visokih Tatra. Kada je 1881. godine posjetio Rim, posjetio je Vatikan i divio se freskama Rafaela, što je bilo ključno za njegovo shvaćanje umjetničkog poziva. Vodio je apoteku u Gaču kako bi stvorio financijsku osnovu za ostvarenje svojih ambicioznih slikarskih planova. Od 1894. godine studira na minhenskoj Hološi školi (kasnije u Karlsruheu, Parizu itd.) a potom su uslijedila studijska putovanja u Italiju i Dalmaciju, ali se vratio u Podunavlje.

Vjerovatno ga je informativno predavanje potaknulo na put prema Bosni. U

Proleće u Mostaru, 1903

decembru 1902. godine u Budimpešti, u Urania naučnom pozorištvu, prikazana je projekcija slika i filmova o Bosni i Hercegovini pod nazivom „Istočna Švicarska”. Sljedeće godine nastala su prekrasna djela Čontvariija: Vodopad u Jajcu, Osvijetljeno drveće u Jajcu, Elektrana u Jajcu noću, Buđenje proljeća u Mostaru i Rimski most u Mostaru. Njegovo putovanje u Bosnu predstavlja veliku prekretnicu u umjetničkom stvaralaštvu, jer od tada njegove radove karakterišu velika pejzažna iskustva (kao što su Balbek, Ulaz u Zid plača u

Jeruzalemu ili Marijin bunar u Nazaretu). 1907. godine nastala je njegova, mnogima omiljena slika, Usamljeni cedar, ali nakon smrti majke, umjetnikov duševni mir bio je slomljen, te više nije slikao. Preminuo je 20. juna 1919. godine u Budimpešti.

Čontvarijeva porodica je smatrala da su njegove slike potpuno bezvredne, pa su na aukciji prodali nasljedstvo. Slike i platna su prevoznici željeli koristiti kao arnjeve na kolima, jer su bili visokog kvaliteta. Ovu i ostatak nasljedstva (crteže, rukopise) spasio je veoma daleki rođak, arhitekt Gedeon Gerloci, koji je aktivno sudjelovao i u osnivanju Čontvarijevog muzeja u Pečuju, otvorenog 1973. godine (pod okriljem Muzeja Janusa Panonijusa).

Čontvarijeve slike su, nakon njegove smrti, sve češće izlagane u inostranstvu, pa je tako mađarski slikar, polako, postao svjetski poznat.

Dodatak: Mihalj Kolodko, poznati ukrajinsko-mađarski kipar, postavio je malu Čontvarijevu skulpturu, u ljeto 2023. godine, na karakteristično mjesto, koje ćete lako pronaći kada sljedeći put posjetite Mostar.

*Tekst i fotografije: Tünde Váradi
Prevod: Estela Hadžikadunić*

Slapovi u Jajcu, 1903

* Napomena: Fotografije su nastale na izložbi „Čontvari 170” u Budimpešti u Muzeju likovnih umjetnosti.

A mosztári magyarság identitásának őrzője volt

1910-ben kezdte meg munkáját a Mosztári Magyar Kultúregyesület

A 19. század végén és a 20. század elején felerősödő magyarországi kivándorlás végső célpontja nem csupán a szebb és jobb életet ígérő Egyesült Államok volt, hiszen magyarok ezrei-tízezei migráltak a közelebbi, szomszédos térségekbe is, többek között Bosznia-Hercegovinába. Hogy mi vezérelte őket? Mindenekelőtt az anyagi érdekek (azaz a biztos megélhetés), valamint az alacsony földárak.

Tágabb értelmezési keretben szemlélve, s a korabeli statisztikai adatok tükrében ezek a migrációk, nagyságrendben, nem voltak elhanyagolhatók. Mint Ruh György írja, „Bosznia-Hercegovina okkupációja után, pár ezer dunántúli magyar földműves, iparos és kereskedő átkelt a Száván, és Boszniában telepedett le. Leginkább a Száva menti rónaságon szereztek maguknak földet; bevándorlásuk Bosznia-Hercegovinába [az első] világháború kitöréséig egyre tartott.” Ennek eredményeként, az 1910. évi népszámlálás adatai szerint, Bosznia-Hercegovinában összesen 6.443 magyar élt. A legnépesebb magyar szórvány Szarajevóban volt, a legkisebb létszámú magyar közösség pedig Bihaćon élt. A több mint hatezres létszámú boszniai magyarság túlnyomórészt Szarajevóban (1.942), Tuzlán (1.752), Banja Lukában (1.780), Travnikban (507), Mosztárban (366) és Bihaćon (96) élt. Népeségi vonatkozásban a legérdekesebb község Vučjak volt (Prnjavor közelében), ahol 1910-ben a lakosság 84,6%-a volt magyar (434).

A bosznia-hercegovinai magyarság sorsát az anyaország fokozott figyelemmel kísérte és segítette is őket, főképpen kulturális vonatkozásban. Kulturális gondozásukat a pontosan 120 évvel ezelőtt, 1904-ben alakult budapesti székhelyű Julián Egyesület vállalta fel, amely magyar egyesületek, iskolák, óvodák, könyvtárak, gazda- és olvasókörök létesítésével, üzemeltetésével dicséretes, nemzetmentő munkát végzett. Lehetőségeihez képest identitáserősítő tevékenységet fejtett ki, igyekezett megfékezni, vagy legalábbis lassítani a beolvadást a boszniai magyar szórványban. Ennek szép példája, hogy már 1913-ban a Julián Egyesületnek működött néhány iskolája: Bijeljlinán (82 tanulóval), Brčkón (80 tanulóval), Mosztárban (102 tanulóval), Szarajevó belvárosában (290

30. sz. 1901. 48. ÉVFOLYAM.
VASÁRNAPI UJSÁG.
489

mint rendszeren, az idén is a nyár folyamán Ischle fog utazni, hogy ő Felsőföldnek a folyó újkérelt jelentést tegyen.

A honvédelmi miniszter katonai jubileuma. Báró Fejérvény Géza honvédelmi miniszter augusztus közepén üli meg ötvenedik születésnapját Budapesten. A jubileum megünneplésére már most nagyban készülnek. A miniszternek átnyújtandó emléktárgyak három művészi is dolgozik. Az albumot, amelyben nem kevesebb, mint hatvan ezer fénykép jön, Hartl Pál festőművész az iparművészeti iskola tanára, a díszkardot pedig Háy Gyula festőművész tervezte. A damaszki arczépenge remek tokba jár, a mely arany-, ezüst- és drágakő-díszítéssel van ellátva. A művészi zománccsunkát Hilján Samu, az iparművészeti iskola tanára készíti. Emelni fogja a jubileum ünnepélyt, hogy a király is képviselteti magát a jubileumra *József* főherceggel, ki üdvözlő beszédet fog tartani Fejérvény lárához. Augusztus 15-én tartják meg a júliári ünnepet, a mikor a polgári és katonai méltóságok nagy része egész Budapesten lesz, hogy résztvegyen a király születése napján és Szent István napján székös ünnepélyeken.

Az öreg honvédek nyugdíja. Szóll Kálmán miniszternek a régi honvédek, s azok ügyeinek állami segítségére újabb intézkedéseket tett, a főhívtá a közigazgatási hatóságokat, hogy azokat, kiket megillet az állam gondoskodása, a józaki bizonyítványban támogassák. Az állami ellátásban részesülők száma most is több 9000-nál. Ezek számára az országgyűlésen engedélyezett 800.000 korona nem elég, míg mindig 200.000 koronával kell több évenként. A miniszter azonban kijelenti, hogy a kormány nem akarja: «hogy a eskők alaminaszól és inkább erkölcsi elismeréstől valaki éljenek.» **Az öreg honvédek most azon vannak, hogy köszönő-áttefejezzék ki az összes honvédegrészeket. Szóll Kálmán kormányelnöknek a lemmás rendeletéről, a melyben véglegesen rendezte a 48-as honvédek sakkajváltott nyugdíjgyéjét.**

Gróf Andrássy Gyula pihenő helyén emléktábla. Magyarország néhai miniszterelnöke és a monarchia külügyminisztere, gróf Andrássy Gyula élete utolsó napjait az Adria partján töltötte s ott is halt meg Volosében. Üdültet kerestett Albánia mellett *Belice* Lajos báró osztrák-magyar kóvát nyaralójában. A nyaraló építtetését most Belice emléktáblát illesztett, melynek latin nyelvű szövegét Hartel-Bitter Lajos osztrák kőszaktársügyi miniszter fogalmazta. Magyarul így hangzanék:

Gróf Andrássy Gyula
a hazai érdekeknek teljesített hűbületi szolgálatai után élete vége felé közelében
a barátságos helyen szerető családjától és barátaitól környerve találta meg rég óhajtott nyugalmát
az Urnak 1890-ik évében.

A mezőhegyesi ménes parancsnoka. A mezőhegyesi állami ménes parancsnokán *D'Orsay Olivér* szerdén — a ki idegen nevével hozak magyar — lemondván, utódlását *Höny* Lajos századost nevez-

A MOSZTÁRI HÍD.

ték ki. Az új parancsnok *D'Orsay* vezetésével tanult Szombathelyen és legutóbb a *forras* állami minost igazgatta.

Új irrodigazgató. A hivatalos lap közli, hogy a belügyminiszter *Torda Károly* Kálmánt irrodigazgatóvá nevezte ki. A kinevezéssel megérdemelt jutalomban részesül a miniszterium egy régi tisztviselője, a ki, mint a kereskedő újispós társulatának és a Dunabegyi férfi-társaságunknak sok éven át elnöke is hasznosan működött. Kádár Kálmán testvértársa a Párisban élő jeles művészek, *Kádár-Gébor*nak.

Földalatti átjárók Budapesten. A fővárosnak a legészesebb és legészesebb útonalain oly nagy a forgalom, hogy a gyalog közlekedő közönség csak hosszas várakozás után és nagy óvatossággal tud egyik oldalról a másikra átjutni, a mi nagy idővesztés és még veszedelem is rejt magában. A városi tanács tehát elhatározta, hogy földalatti átjárókat építt egyelőre a következő helyeken: az Andrássy-útnak a Váci-körtől és Fűrő-útcáig terjedő részén, a Kerepesi-útnak a Népszínház melletti részén, a hol a villamos és kecsiforgalom miatt néha perzekció sem lehet egyik oldalról a másikra jutni, végül a Stefánia-útnak a városigeti körönddel szemben fekvő részén. A tanács utaltotta a mérnöki hivatal, hogy dolgozzon ki részletes tervekét és költségvetését. Budapest az első város Európában, a mely földalatti átjárókat épít.

Gazdasági és háziipari kiállítás Máramaros-Szigeten. Máramaros megye székvárosában, Máramaros-Szigeten, a gazdasági egyesület gazdasági és házi-

iparkiallítás rendez augusztus 25-40 szeptember 1-ig. A báró *Iszner* Ervinné, sz. *Forghó* Klótiá grófnő vezénköse alatt álló kiállításon résztvevő Máramaros erdeizete, bányászata s az egész vármegye lakossága szövetkezve Ugasámságyével.

Kiállítják a vármegye gazdasági, kert, ház és földipart termékeit, ügyvezetés a sóbányák, szelvények termékeit, az évszázadvizet, továbbá fényképekben a fűrőköt és fűrőberendezéseket, a magyar, román, román német viselőket. A kiállítás kiváló alkalmat arra is, hogy azok, kik Máramaros megye vidékei iránt érdeklődnek, oda eljussanak. A máramaros-szigeti turista közönség, melynek felhalma, hogy az idegeneket tájékoztatás, mindent elkövet, hogy pontosan teljesíthessék a turisták, a közhasznú országos kongresszust az idén szintén Máramaros-Szigeten tartják, s részint erre, részint a kiállításra várják *Lukács László*, *Hogedius Sándor* miniszterek, *Wekerle Sándor* volt miniszterelnök, gróf *Toldy Géza* volt belügyminiszter, *Gótz* Sándor és *Nagy Ferenc* államtitkárok, stb. látogatását Máramaros-Szigeten.

Tolstoj Leó betegsége. Az oroszok legnagyobb élő írja, gróf *Tolstoj Leó* súlyos beteg már hetek óta. A mellette levő orvosok tartózkodva felelnek a beteg állapotáról hozzájuk intézett kérdésekre. Maláriában szenved. A híres ember birtokán, *Jasznajn*-Poljánán fekszik. A szoba légtérzata ó-rossz stílus, az asztalon Ejejin szép festménye látható: «Tolstoj a dolgozóasztalánál, a beteg elült széken nyitott evangélium. A gróf igen elgyöngyült, csak szemérek fénye tanuskodik szellemének üdéséről. Színe egészen sárga, a melyből az orvosok az

LACÓBA SZERTE LÁTÁS RÓL NÉZVE.

A SAN-LORENZO BAGUZÁBAN.

tanulóval) és Szarajevó külvárosában (160 tanulóval).

A Julián Egyesület tevékenysége ennek vonatkozásában arra összpontosult, hogy a külföldi magyarság körében terjessze a magyar nyelvet, erősítse és fenntartsa a magyar szellemet, s hogy ezeket a törekvéseket anyagilag, szellemileg és erkölcsileg előmozdítsa. Másként fogalmazva, hogy állami segítség és irányítás mellett nagyszabású és nagy jelentőségű nemzetmentő akciót folytasson a külföldi magyarság körében. S ezt tette is meg-

szüntéig, a második világháború végéig. Egy 1918-as statisztikai kimutatás szerint a Julián Egyesület Bosznia-Hercegovinában a helyi magyar művelődési egyesületekkel karöltve iskolát tartott fenn Brčkón, Bijeljlinán, Mosztárban, Szarajevóban és Vučjakon.

Mosztárban az ottani magyarok – a korabeli sajtó híradása szerint – 1910. január 30-án, a Neretva Szálló termében tartott összejövetelen határoztak arról, hogy egy-egy letbe tömörülnek, s megalakítják a Mosztári Magyar Kultúregyesületet. Az ülésen,

amelyen az alapszabályokat is elfogadták, Waschkau Gyula szólészeti felügyelő elnököt, az előkészítő bizottságban pedig dr. Grigár, Porzsolt, Pennavin, Gottfried és Friedmann kaptak helyet. Mint a vezetőség hangsúlyozta, az egyesület tevékenységének legfontosabb része „a szűkebb körű hazából elszakadtak körében a magyar érzelm és nyelv fenntartása, gyermekeik magyar anyanyelvű neveltetése és mindannak felkarolása, ami a magyar kultúra céljainak megfelel”.

Régi templom Mosztárban Mostaru, 1903

Ennek érdekében magyar nyelvtanfolyamokat szerveztek, népszerű felolvasásokat, hangversenyeket és zeneestéket rendeztek, magyar daloskört létesítettek, valamint könyvtárat és olvasótermet is.

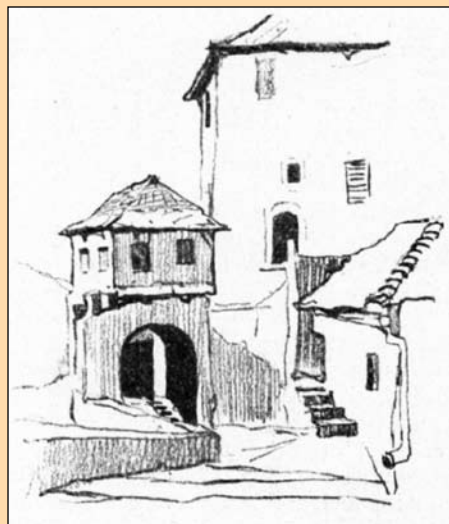
1911. november 25-én például, az egyesület látogatott műkedvelő előadást tartott: Schey Henriette felső leányiskolai tanárnő adott elő néhány zongoradarabot „magyaros érzéssel”, Fodor András saját költeményeit szavalta, énekükkel pedig a Haramy-kisasszonyok arattak nagy sikert. Csacsovics István, a mosztári magyar elemi iskolai igazgatója humoros előadását Lechner Ella és Indl János zongora-cselló száma követte. Az est figyelemfelkeltő előadását Szlabey Imre főhadnagy tartotta a léghajók és repülők fejlődéséről. A sikerült estélyt Schey Henriette magyar népdalai fejezték be, „melyekkel a hálás hallgatóság alig tudott betelni”.

A mosztári magyarok 1911-ben (de később is) több ízben is segélyért folyamodtak anyaországi magyar intézményekhez és testületekhez. Méghozzá azért, mert a mosztári magyar közösség nem volt nagy létszámú, ebből adódóan anyagi ereje sem volt számottevő, s ezért folyamodott támogatásért. Így Pest és Szeged városához meg Zemplén, Pest, Baranya, Borsod stb. vármegyéhez, s e segélykérés gyakran meghallgatásra is talált, „tekintettel a magyar kultúrtörökvésekre, melyeket a szóban forgó egyesület a távol idegenben élő magyarság megtartása érdekében állandóan kifejti”.

1911-ben a népkönyvtárak telepítési akciója során (a Múzeumok és Könyvtá-

rak Országos Tanácsának és a Julián Egyesületnek összefogása révén) a Mosztári Magyar Kultúregyesület egy 1000 koronás népkönyvtárral gazdagodott. Ugyancsak 1911 őszén érkezett meg az a miniszteri rendelet, hogy a mosztári magyar iskola megkapta a nyilvánossági jogot.

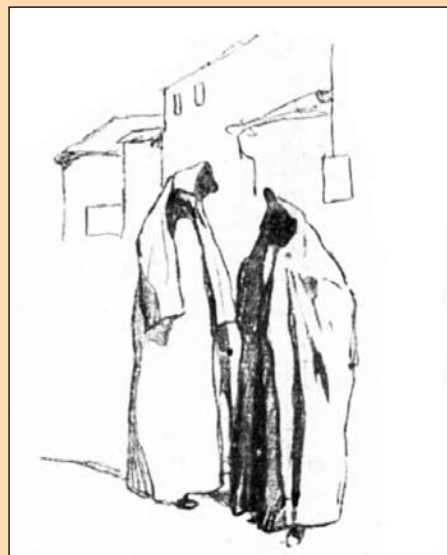
1912 februárjában rendezte meg a mosztári egyesület „magyar nemzeti jelmeztélyét”, amely színvonalas (dallal, zongorajátékkal stb.) fűszerezett műkedvelői előadással volt egybekötve, amelyen „az egyesület tagjai szebbnél szebb magyar viseletben, majdnem teljes számmal vettek részt”. Az év őszén is jól sikerült műkedvelői előadást rendezett a mosztári magyarság. A műsort, a Himnusz éneklésével az egyesület férfikara, azaz a dalárda nyitotta meg Filó József vezetésével. Azt követően szavlatok és énekek következtek, majd bemutatták Móricz Zsigmond Mint a mező virágai című egyfelvonásosát. 1912 novemberének végén szintén nagy sikerű estélyt rendezett a mosztári egyesület: Móricz Zsigmond Falu című művét adták elő.

A mosztári római híd erődítménye

A mosztáriak rendszeresen megemlékeztek a magyar nemzeti ünnepekről és jubileumokról is. 1913. március 15-én nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében ünnepeltek. A Himnusz elneklése után a nap jelentőségét Filó József méltatta, Németh Ilona tanítónő pedig a Nemzeti dalt szavalta. Végül a mosztári elemi iskola tanulói előadták a Kis honvédek című színművet. A műsorban szavlatokkal Godfried Márkné is fellépett.

A mosztári magyarság 1914 januárjában teaestélyt rendezett, egy japán stílusban feldíszített teremben. Az estélyen megjelent a mosztári helyőrség számos tisztje, valamint az ottani szerb, horvát és török nemzetiség képviselői is, bizonyítva,

Mosztári mohamedán nők

„hogy a magyar kolóniát a lakosság minden rétege kedveli”.

Az első világháború első évében a mosztáriak azzal a kéréssel fordultak Herczeg Ferenc íróhoz, az Uj Idők szerkesztőjéhez, hogy küldjön nekik jegyzéket a Singer és Wolfner kiadó kiadványairól, amelyből „műkedvelő színdarabokat” válogathatnak. Herczeg e kérésüket készségesen teljesítette.

Bosznia-Hercegovina a 19. század végén és a 20. század elején vonzó, egzotikus kirándulópályája volt a magyarországi középiskolás diákoknak. Mosztár is látványos célpontja volt ezeknek a diákkirándulásoknak. Így például a nagykanizsai kereskedelmi középiskola tanulói 1910-ben érkeztek meg Mosztárba, ahol a vasútállomáson a magyar egyesület tagjai várták be őket és kalauzolták. (Velük egy időben tartózkodtak a városban a késmárki gimnazisták is.) 1914 nyarán pedig (nem sokkal a szarajevói merényletet követően), az egri ciszterci rendi katolikus gimnázium tanulói (tizennyolc tanár, huszonöt tanuló és nyolc szülő) érkeztek meg Mosztárba tanulmányi kirándulásra, ahol szintén a magyar egyesület vezetősége volt a segítségükre.

A bosznia-hercegovinai magyar egyesületek (így a mosztári is), az első világháború előtti években, lehetőségeikhez mérten, igen aktívak voltak, s munkájukban nagy segítségükre volt a Julián Egyesület különféle „akcióival”. Nemzetmentő akciókat kezdeményeztek, s agitációjukkal és kezdeményezésükkel ráirányították az állam figyelmét legsúlyosabb gondjaikra, s állami segítséggel különböző kulturális tevékenységeket bontakoztattak ki az ottani magyarság identitásának megőrzése érdekében.

Németh Ferenc
Juszkó Béla rajza

Негдашњи чувар идентитета мостарских Мађара

1910. године је отпочео са радом Културно друштво мостарских Мађара

Крајње исходиште све масовнијег исељавања Мађара из матичне државе крајем 19. и почетком 20. Века, нису биле само Сједињене Америчке Државе, будући да су хиљаде и десетине хиљада Мађара мигрирали у ближе, суседне области, између осталог и у Босну и Херцеговину. Шта их је навело на то? Пре свега економски интереси (сигурна егзистенција) као и ниска цена обрадиве земље.

Сагледавајући ову проблематику у ширем контексту, и у светлу тадашњих статистичких података, те миграције баш и нису биле занемарљиве. Као што нам Ђерђ Рут казује, „након окупације Босне и Херцеговине, више хиљада мађарских земљорадника, занатлија и трговаца са подручја Подунавља прешло је Саву и настанило се у Босни. Они су већим делом купили себи земљу на равници дуж реке Саве; Њихове миграције у Босну и Херцеговину трајале су све до избијања [првог] светског рата.“ Као резултат тога, према попису становништва из 1910. У Босни и Херцеговини било је 6.443 мађара. Најмногобројнија била је мађарска колонија у Сарајеву, а најмања у Бихаћу. Мађари у Босни, којих је било више од шест хиљада, већим делом живели су у Сарајеву (1.942), Тузли (1.752), Бањалуци (1.780), Травнику (507), Мостару (366) и Бихаћу (96). Са аспекта становништва, најинтересантније место био је Вучјак (у бизини Прњавора), где су 1910. 84,6% становништва сачињавали Мађари (434).

Судбину Мађара у Босни и Херцеговини, помно је пратила матична држава, која их је у културном аспектима и помагала. О њиховом културном збрињавању водило је рачуна Удружење „Јулиан“, које је основано пре тачно 120 година, 1904. са седиштем у Будимпешти, а које је формирањем и помагањем рада мађарских удружења, школа, обданишта, библиотека, привредних удружења и читаоница обављало хвале вредан задатак заштите мађарских сународника. Према својим могућностима, испољавало је активности усмерене на јачање идентитета мађарске колоније, или бар на успоравању њихове асимилације у босанској дијаспори.

Леп пример тога је, да је 1913. године већ радило неколико школа Удружења „Јулиан“: у Бијељини (са 82 ученика), у Брчку (са 80 ученика), у Мостару (са 102 ученика), у центру Сарајева (са 290 ученика) и на периферији Сарајева (са 160 ученика).

ранству. Тај задатак је и вршио све до престанка свога рада, до краја другог светског рата.

Према статистичким подацима из 1918. године, Удружење „Јулиан“ је у Босни и Херцеговини, у сарадњи са локалним мађарским удружењима, омо-

Обала Босне

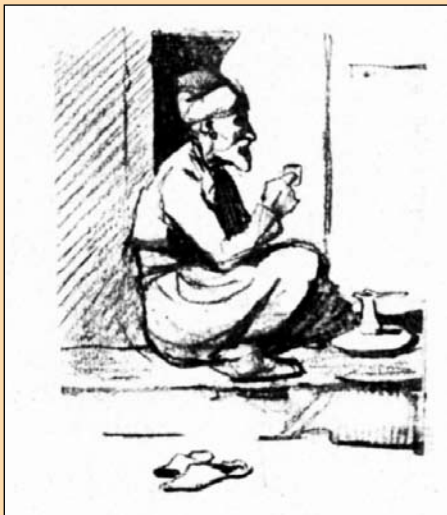
У светлу тога, делатност Удружења „Јулиан“ у светлу тога, била је усмерена на то, да међу Мађарима у дијаспори одржи и шири знање мађарског језика, те да међу њима одржи и оснажи и мађарски дух, и да ту своју активност унапреди у материјалном, духовном и моралном смислу. Другачије речено, да уз државну помоћ и њене смернице, обавља важан задатак чувања националног идентитета Мађара у иност-

гућавао рад мађарске школе у Брчку, Бијељини, Мостару, Сарајеву и Вучјаку.

У Мостару су тамошњи Мађари, према сведочењу тадашње штампе, на сатанку одржаном 30. јануара 1910. године у сали Хотела „Неретва“ одлучили да оснују своје удружење, тачније Културно друштво мостарских Мађара. На скупу, на којем су усвојена и основна правила удружења, председавао је ви-

Пекара у Сарајеву

У кафани

ноградарски инспектор Ђула Вашкау, док су у одбору за припрему били др Григар, Поржолт, Пенавин, Готфрид и Фридман. Као што је руководство наглашавало, најважнији задатак новог удружења биће „да међу онима који су се одвојили од матичне државе, одржи мађарски национални дух и мађарски језик, васпитање деце на мађарском језику, и подржи све, што је у интересу циљева мађарске културе.“

У том смислу организовали су курсеве мађарског језика, популарна предавања, концерте и музичке вечери, основали мађарско певачко друштво, библиотеку и читаоницу.

Тако су, рецимо, 25. новембра 1911. године одржали веома посећено уметничко вече: Хенријета Шеј, професорица Више девојачке школе, извела је неколико музичких дела на клавиру „пуна мађарских емоција“, Андраш Фодор је рецитовао своје песме, док су сестре Харамии са својом песмом имале велики успех. Након хумористичке гатке Иштвана Чачовића, директора мађарске основне школе у Мостару, уследио је наступ Еле Лајхнер и Јаноша Индла који су свирали на клавиру и челу. Запажено предавање вечери на тему развоја балона и авиона одржао је поручник Имре Слабеј. Успело вече приведено је крају извођењем мађарских народних песама од стране Хенријете Шеј „са чиме публика никако није могла да се засити.“

Мађари у Мостару су се 1911. (али и касније), у више наврата обраћали за помоћ институцијама и званичницима матичне државе. Пре свега, због тога, што је мађарска заједница у Мостару била релативно малобројна, те јој ни материјалне могућности нису биле значајне, па је била неопходна и додатна помоћ. Тако су се молбом обраћали

граду Пешти и Сегедину, жупанијама Земплен, Пешта, Барања, Боршод итд., а њихове молбе често су наилазиле на разумевање, „с обзиром на културне тежње, које поменуто удружење перманентно испољава међу мађарима, који живе далеко од своје матице, у циљу њиховог очувања.“

Током акције оснивања народних библиотека у дијаспори, 1911. године (у здруженом подухвату Државног већа за музеје и библиотеке и Удружења „Јулиан“), Културно друштво мостарских Мађара добило је на поклон библиотеку вредну 1000 круна. Такође, 1911. је стигла и министарска уредба о томе да мађарска школа у Мостару добила право јавности.

Продавац бозе

Фебруара 1912. мостарско удружење организовало је један квалитетан „мађарски национални маскенбал“ (уз песме и клавиру музику) обогаћен аматерском позоришном представом, на којој су „чланови удружења присуствовали скоро у потпуном броју, одевени у велелепну мађарску ношњу“. У јесен исте године Мађари из Мостара су поново организовали успешно аматерско вече. У уводном делу програма, мушко певачко друштво удружења отпевало је Химну (Himnusz), под руководством Јожефа Филоа. Потом су уследиле рецитације и песме, те је приказана и једночинка Жигмонда Морица Као пољски цветови (Mint a mező virágai). Крајем новембра 1912. мостарско удружење одржало је још једно веома успешно вече: давали су комад Село (Falu) Жигмонда Морица.

Мостарски Мађари редовно су прослављали и мађарске националне

празнике и јубилеје. 15. марта 1913. празновали су у присуству многобројне и отмене публике. Након извођења Химне (Himnusz), о значају тог дана говорио је Јожеф Фило, док је учитељица Илона Немет рецитовала песму Устај роде (Talpra magyar). На крају, ученици мађарске основне школе приказали су позоришни комад Мали Хонведи (Kis Honvédek). У програму је, рецитацијама узела учешће и госпођа Годфрид.

Мађари у Мостару су у јануару 1914. организовали чајанку, у сали окићеној у јапанском стилу. Том догађају присуствовали је више официра локалног војног гарнизона, као и представника Срба, Хрвата и Турака, потврђујући тиме „да тамошњу мађарску колонију сви слојеви становништва уважавају.“

У првој години Великог рата Мостарци су се обратили са молбом писцу Ференцу Херцегу, уреднику часописа Нова времена (Uj Idők), да им пошаље списак издања издавачке куће Сингер и Волфнер, како би могли себи одабрати неки „аматерски позоришни комад.“ Херцег је удовољио њиховој молби.

Крајем 19. и почетком 20. века Босна и Херцеговина постала је атрактивна, егзотична дестинација средњошколцима из Мађарске. И Мостар је постао привлачан циљ средњошколских екскурзија. Тако на пример, ученици средње трговачке школе у Нађканижи у Мостар су пристигли 1910. године, где су их дочекали и спровели чланови мађарског удружења. (У исто време, у граду су се налазили и гимназијалци из Кешмарка). У лето 1914. (не задуго након сарајевског атентата), у Мостар су, на студијско путовање присригли ученици католичке гимназије реда Цистерцита из Егера (једанаест професора, двадесет пет ученика и осам родитеља), којима су чланови мађарског удружења такође били од помоћи.

Мађарска удружења у Босни и Херцеговини (па тако и у Мостару), у годинама пред Први светски рат, сходно својим могућностима била су веома активна, а у томе им је својим разним „акцијама“ помагало и Удружење „Јулиан“. Они су иницирали разне акције усмерене на очување националног идентитета, те су својом агитацијом, и иницијативама усмеравали пажњу државе на своје најтеже проблеме, а уз чију помоћ су могли реализовати разна културне активности, у циљу очувања идентитета тамошњих Мађара.

Ференц Немет

Цртежи: Бела Јуско

A könyvtárakról és az irodalomról*

Vladimir Pištalo köszönőbeszéde

Édesapám a Bosznia-hercegovinai Nép- és Egyetemi Könyvtár igazgatója volt, s úttörője a könyvtári állományok digitalizációjának, azaz az úgynevezett COBISS-rendszer bevezetésének és alkalmazásának az egykori Jugoszlávia területén. Én folytatom az ő munkáját. Édesanyám a sarajevói Hasan Kikić Könyvtár könyvtárosa volt, és fiatalasszonyként hónapokon át szívta magába a bibliotéka poros levegőjét, amelyet vérevel továbbított nekem is. E könyvtárból villamoson zötyögött be a szülőotthonba, s vitte magával Thomas Mann regényét, A varázshegyet, hogy olvasson a szülés előtt is. Vajúdása 34 órán keresztül tartott, míg nem e könyvtári porral a véremben világra nem jöttem. Azóta is szívesen olvasom Hans Castorp történetét.

Szeretem a könyvtárakat. Örömmre szolgál, ha kifejezhetem tisztelem irántuk. Külön megtiszteltetésnek veszem, ha valamely kis könyvtárban azt hallom: itt még Nemzeti Könyvtár-igazgató nem járt.

Igen, a könyvtár kapu szívünk érzelmhullámi dobozába.

Az, mondjam így: szentély.

Mélyen emberséges és demokratikus hely.

A könyvek arról szólnak, amiről az újságok nemigen írnak, vallotta Duško Radović.

Már igen korán megéreztem, hogy az irodalom lesz a végzetem, mintegy sugallat szállt szívembe, s máris tudtam, mi fog következni.

Akszakov, az orosz író azt állította magáról, hogy álmodozó. Wallace Stevens pedig azt írta, hogy az Isten és az imagináció egy s ugyanaz. Salman Rushdie-val közösen vallom, hogy szálanomra méltó az, aki számára az imagináció, a képzeletbeli nem része lelki életének.

A képzelet az egyén szuverenitásának talaja.

A könyvtárban semmi sem idegen.

Vallom, hogy az egyik legfontosabb tapasztalat, amikor mások könyvében azt olvasod, amiben te is mélyen hiszel. Ekkor az, ami addig kívül áll, egyszerre belültre kerül, azaz eggyé válnak.

A könyv a személyes megtapasztalások helye, ahol, mint Branko Ćopić írta, a farkas is zöld lehet.

Egy költőnk azt vallotta, nem létezik ateista költészet. Úgy vélem, ez igaz, s még Majakovszkijra is érvényes.

Az emberek nem törődnek azzal, amit tudnak, míg rá nem jönnek arra, mit nem tudnak.

Vladimir Pištalo és Bordás Győző a belgrádi könyvvásáron
Vladimir Pištalo i Đeže Bordaš na beogradskom Sajmu knjiga

Legjobb étvágygerjesztő az éhség, mondják. A koncertteremben pedig, hogy ráhangolódjál a melódiára. Emocionálisan nem maradhatsz kívül. Be kell fogadnod. Azik belső átélés nélkül olvasnak, azok olyanok, mint akik azt szeretnék: lámpájuk petróleum nélkül is égjen.

Az irodalom a megbízhatóság mérlege, mert reményt ad érzéseinknek, s rádőbentek, hogy nem vagytok az elsők és egyetlenek.

A szavak az olvasókban kémiai hatást váltanak ki.

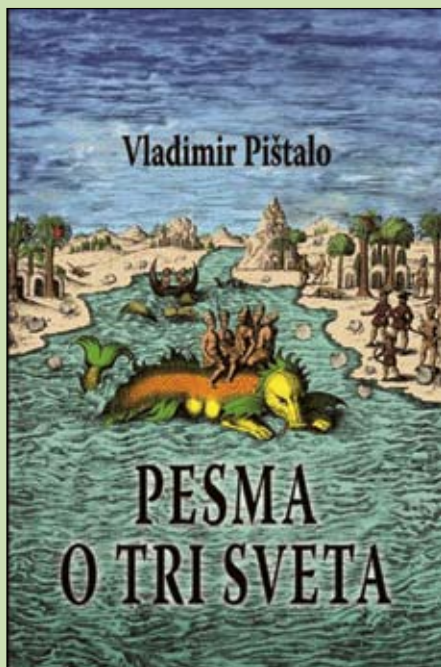
Vladan Desnica szerint kétféle művészfotós létezik. Az egyik valami megfoghatatlan ködöket, füstöket, felhőket fotóz, de egy rendkívül precíz és kiélezett objektívvel. A másik csoportba tartozók pedig a legközönségesebbet fotózzák, művészileg, például az almát, de úgy beállítva az objektívet, hogy az minél „csodálatosabb” le-

gyen. Én a magam részéről az előbbiekhöz érzem közelebb magam.

Ugyanígy kétféle író létezik. Egyesek, mint Vasko Popa, előre tudják, milyen könyvet fognak megírni, s ezeket meg is írják. Mások meg az ihlettől vezérelve, hol az elején, hol a végén vagy éppenséggel a közepén kezdik. Ők a részletekben keresik a valóságot, a hitelességet, s meggyőződésük, hogy így áll össze a kívánt nagy kép. Ilyen volt Ivo Andrić. Ez a módszer áll hozzám is közelebb.

A részlet leginkább egy más világból érkezik, de mégis valóságunkat érezzük benne. Mert a részletben van minden. Ha ezt valaki magáévá teszi, máris tágult a tér, a territórium.

A költőiesség és a humor stratégiája csak gazdagítja az irodalmat. Azok hasonlóak. Csak az élő embernek szólnak. Valahogy így vagyunk a szerencsével is.

Végezetül, az irodalomban nem szabad hazudni. Az olvasói megbecsülésre nagyon is oda kell figyelni, mert a hamis hang gyorsan fölismerhető, s erre ráérez az olvasó.

Hogy ez ne következzen be, bizony sok energiát kell befektetni ahhoz, hogy az igazsághoz is hűek maradjunk. Persze, végérvényes szabályok nincsenek. Az irodalmi tradíció a remény kontinuitásában keresendő, nem a hamu dicséretében, hanem a lángok átadásában van.

Bordás Győző fordítása

* Vladimir Pištalo 1960-ban született Szarajevóban, jogot végzett, 1986-tól a belgrádi Književna reč szerkesztője, valamint a Delo és a Vreme kulturális mellékletének munkatársa. Kritikai élel írt Jugoszlávia szétesésének okairól. 1993-ban kiköltözött az Egyesült Államokba, ahol előbb szociológiai magiszteri, majd 2000-ben doktori titulust szerzett. Ekkortól előadó több amerikai magánegyetemen, legtovább, 2002 és 2020 között a Massachusettsi Egyetemen oktatott amerikai, orosz és világtörténelmet. Hazaköltözése után a belgrádi Nemzeti Könyvtár igazgatójává választották. Eddig mintegy 15 könyve jelent meg, műfajilag a verses prózától az esszén keresztül a regényekig. A Millennium Belgrádban és a Levél Andriához című regénye eddig hét-hét idegen nyelvű kiadást ért meg. Legnagyobb írói sikerét viszont a 2008-ban írt Tesla, avagy arckép álarcok között című NIN-díjas regényes életrajzával érte el, amely eddig 19 nyelven jelent meg, és most készül a kínai is. Csak az Egyesült Államokban három kiadást is megért már e regény, Törökországban pedig eddig kilencven ezer példányban kelt el. Szerb nyelven, eredetiben az olvasó ma a tizedik kiadást tarthatja kezében. (Magyarra 2013-ban Radics Viktória fordította, kiadója pedig a pozsonyi Kalligram volt.) Itteni kiadója a nagybecskereki Agora. Pištalo jelenleg a legtöbbet olvasott és fordított szerb kortárs író. Munkásságának elismeréséül vette át a Szerb Matica Aranykönyve kitüntetését az Újvidéken 2023. április 28-án megtartott ünnepségen. Ekkor hangzott el fenti beszéde.

O Vladimiru Pištalu

Vladimir Pištalo, rođen u Sarajevu 1960. godine je danas najpoznatiji srpski pisac u svetu. Dobitnik je NIN-ove nagrade, nagrade „Meša Selimović“ i nagrade „Borisav Stanković“, „Todor Manojlović“..., zatim 2023. godine dobitnik dve književne nagrade u Novom Sadu, nagradu za najbolji roman u toj godini Biblioteke Matice srpske i nagradu „Beskrajni plavi krug“ za roman „Pesma o tri sveta“, koju je objavila izdavačka kuća „Agora“ iz Zrenjanina.

Inače o piscu znamo da među najpoznatija ostvarenja spadaju romani „Milenijum u Beogradu“, „Tesla, portret među maskama“, „Venecija“, „Pismo Andriću“, kao i najnoviji, već spomenuti „Pesma o tri sveta“.

Roman „Tesla, portret među maskama“ – nakon NIN-ove nagrade i Nagrade Narodne biblioteke Srbije za najznačajniju knjigu – ušao u čitanke za osnovnu školu i gimnaziju, objavljen je sa uspehom u svim bivšim jugoslovenskim republikama, a u SAD je doživeo za sada tri izdanja. Krajem 2011. godine pojavio se i specijalno zvučno izdanje u interpretaciji glumca Petra Božovića, a 2015. godine zvučna knjiga i na engleskom jeziku, koju je za američke čitaoce-slušaoce pročitao poznati glumac L. J. Ganser. Tesla je do sada prevedena na 20 svetskih jezika što ovog pisca čini jednim od najprevođenijih srpskih pisaca, a u Turskoj je postao bestseller, sa više od sto hiljada prodatih primeraka. Zadnji put knjiga je izašla i na kineskom jeziku. Na mađarski jezik roman Tesla preveden i objavljen je u Bratislavi 2013. godine, u prevodu Viktorije Radič.

Sada je u pripremi objavljivanje sabranih dela Vladimira Pištala u izdanju beogradske „Lagune“ i zrenjaninske „Agore“ u sedam knjiga.

Vladimir Pištalo je do februara 2021. godine živeo i u Americi, gde je predavao svetsku i američku istoriju na Univerzitetu u Vusteru i Masačusetsu. Od 2021. je upravnik Narodne biblioteke Srbije u Beogradu.

O novom romanu Vladimira Pištala

Roman „Pesma o tri sveta“ (2023) je pravi širok kulturološki zahvat, od baroka – doba ranog prosvetiteljstva, masovnog ropstva i građenja svetskog sistema, pa sve do Napoleonovog osvajanja Perasta. Vladimir Pištalo ima redak dar za razumevanje drugih kultura. On prepeva istoriju.

Ovo je priča o Evropi, Africi i Americi. O Veneciji, Tunisu i Salemu. O vatra-ma i suknjama. O prolasku vremena. O muzici. O galiotima i galebovima. O gusarima pod zaštitom države. O ludilu i vešticama. O divljacima i čipkanim krag-nama. O imperiji. O gospodarima i učiteljima. Ovo je antikolonijalni roman.

Venecijanci nisu snosili posledice svojih postupaka. Nije bilo sunca ako kažu da ga nema i mesec se sa njihovim umom menjao. Morali smo prilagoditi svoje znanje tuđem neznanju o sebi. Cinična naivnost nam je bila utočište.

Ovo je saga o bačenosti u postojanje.

O univerzalnosti. O partikularnosti.

Svud naokolo Kiklopi su proglašavali svedočanstva svog jednog oka. Ja sam bila Sveti Sebastijan. Mesto strela po telu su mi se otvarale oči. Videla sam drugu stranu svega.

Pesma o tri sveta vraća glas ženi izbačenoj iz istorije. Srpska književnost nema junakinju sa kojom je tako lako identifikovati se kao što je Ozana Bolica.

Bila sam puna svoga života, čudnog života bez primera. Trebalo je da budem Penelopa, a bila sam Odisej.

Jesam li izmislila svoj život kao izvesni gospodin koji se načitao knjiga i uobrazio da je vitez, pa je sa brijačkim sudom umesto šlema pošao u svet?

U spoljnom svetu Ozana je robinja. U unutrašnjem svetu ona je radoznala, darovita, mudra i čulna.

(Iz poruke izdavača)

Gundel Károly, a gasztronómia legendás zsenije

Híres palacsintájának receptjét nem ő találta ki

Gundel Károly neve már életében fogalom volt. Éttermében az 1900-as években a korabeli értelmiségi elit legjobbjai fordultak meg, Karinthy Frigyes még a tanácsait is kikérte Vendéget látni, vendégnek lenni című könyvéhez. A Gundel név mára úgy forrt össze Budapesttel, mint Sacheré Béccsel vagy Kempinskié Berlinnel. A Gundel nemzeti kincs, ikon, brand, neve ma is ép-púgy cseng világszerte, mint Puskás Öcsié. A Gundel név ma is legendás, ahogy híres palacsintája is, bár annak receptjét nem is neki köszönhetjük.

„A magyaros vendéglátás, a magyaros konyha és szakácsművészet első mestere. Jó ízek, békés örömök, az élet lucullusi élvezetnek első karnagya, s ezzel fővárosunk egyik legkiválóbb hírvivője” – így szól egy korabeli írás Gundel Károlyról.

Ketten voltak a Nagy Gundelek: János, a dinasztiaalapító „öreg Gundel” és Károly fia, a „fiatal Gundel”, akit annak ellenére is így emlegettek, hogy tizenhárom gyereket mondhatott a magáénak.

Krúdy Gyula már akkor járt a Gundelékhez, amikor az ezüstfejű öreg Gundel a Stekliben, vagy a Stefániának hívott István főhercegben kényeztette addig ismeretlen ínycségekkal – Adriáról hozatott osztrigával, ljubljanai rákkal, rajnai lazaccal, dunai tokhállal és persze eredeti magyar étkekkel – a pesti írókat, művészeket, polgárokat, valamint a társasági élet elitjét.

Az élet apával

Apa, vagyis Gundel János – eredeti nevén Johann Adam Michael Gundel – 1844-ben született a bajorországi Ansbachban. Tizenhárom évesen onnan indult el gyalogosan, zsebében harminc márkával Magyarországra. Mesébe illő karrierjét egyik pesti rokona Az utolsó fillérhez címzett vendéglőjében kezdte pikolófiúként.

Öt év múlva már főpincér az Arany Sasban, nem sokkal azután, hogy feleségül veszi a tulajdonos lányát, egyben unokatestvérét, Kommer Annát, saját lábára áll, zsinórban vásárol szállodákat, éttermeket, így például a Bécsi sörházat is; itt játszódik Krúdy Gyula Boldogult úrfikoromban című elbeszélése.

A bájos modorú, előkelő, művész külsejű öregúr híres vendégei közé tartozott

Gundel Károly, a gasztronómia császára feleségével és tizenkét gyermekükkel 1928-ban

Tisza Kálmán, Liszt Ferenc, Jókai Mór, Lotz Károly, Mikszáth Kálmánhoz pedig egyenesen barátság fűzte.

Amikor Mikszáth megemlítette, hogy olyan levest enne, amely „magában foglalja a magyar konyha minden zamátát”, Gundel a „nagy Palóc” tiszteletére megalakította a máig kedvelt palóclevest, amely az

eredeti recept szerint zöldbabos ürülevés, tejföllel habarva, kaporral dúsan ízesítve.

Öt gyereke közül Károly – a fiatal Gundel – örökölte apja vendéglátós talentumát, őt is tekintette igazi mesterének és példaképének. Mindig szívesen mesélt róla, milyen is volt „az élet Apával”. Hát nem kényeztették kishercegeként.

„Gundel János úgy vezette dolgait, mintha nem is fizető fogyasztókat fogadna helyiségeiben, hanem szívesen látott kedves vendégeket, akiknek jóvoltáról gondoskodni nem üzlet, hanem magyaros vendégszeretet” – írta a Gundel-dinasztia alapítójáról Mikszáth Kálmán.

„Én már akkor jártam »Gundel«-hoz, amikor az ezüstfejű öreg Gundel a Blumensteckliben vagy az István főhercegen (a Stefániában, mint Pesten mondogatták) táplálgatta nevezetes főztyeivel a pestieket. Mostanában a »fiatal Gundel«-lel ebéd után diskurálunk a lombok alatt, az imént fogyasztott rákoknak piros színei ismétlődnek meg a fehér asztalterítőn a piros bornak ragyogó árnyékában”
(Krúdy Gyula).

Apja kilencévesen már beküldte az étterembe, hogy zsemlét és vizet szolgáljon fel az illusztris vendégeknek. Így kívánt megbizonyosodni arról, hogy csakugyan valódi Gundel-vér csörgedezik az ereiben.

Ennek a próbának minden Gundel gyereket alávetették: ha pánikba esett, vagy nem úgy viselkedett, ahogy azt a helyzet megkívánta, az öreg töprengtetett, milyen pályára küldje „elfajzott” csemetéjét. Leg-

többjük valóban más szakmában tüntette ki magát.

Károly kiállta az atyai próbát, és ezután még szigorúbban fogták. Pikolófiúként kezdte, akár az apja, végigjárta a szakma számléltárját, majd Európa leghíresebb éttermeinek világhírű konyhamestereitől leste el a konyhaművészet fortélyait.

Házasodnak a dinasztikák

„A kiválóság nem örökletes. A minőség nem veled született. Csak akkor lehetsz a legjobb, ha a legjobbakkal veszed fel a versenyt.” – A képen Gundel Károly és Magyar Elek

Huszonévesen a nemzetközi hálókoci-társaság a Csorba-tói és tátralomnici telepének szállodai igazgatója. Itt ismerte meg feleségét, Blasutig Margitot, az egyik

A legendás vendéglős lánya, Gundel Katalin és fiai: Latinovits Zoltán, Bujtor István és Frenreisz Károly

vendég, ifjabbik Marchal József sógorő-jét.

Kicsi a világ. A vendég Marchal Józsefnek, a hazai szakácművészet egyik kiválóságának volt a fia, maga is elismert vendéglős, szakácmester, aki III. Napóleon udvari konyháján tanult, a német császár, az orosz cár és főhercegek konyhamestere volt, és az apjáról elnevezett Marchal-máj – vagy ahogy ma ismerjük: Marshall máj – megalkotója.

A két híres vendéglátós dinasztia sarjainak nászából tizenhárom gyerek született, mindegyik vitte valamire. Ferenc a vendéglátóipari főiskolán tanított, tankönyveket is írt, ifjabb Károly igazgatta az 1939-es New York-i kiállítás Magyar Pavilonjának éttermét. Erről írta a New York Times: „Gundel többet tett Magyarország jó híréért, mint egy hajórakomány turisztikai prospektus.”

Imre, a legfiatalabb a Vendéglátóipari Múzeum kurátora volt és a család krónikása.

Rajta kívül számos leszármazott élt és él ma is. Legismertebbek: Latinovits Zoltán, aki büszke volt rá, hogy nagyapja éttermében éppen Krúdy Gyula bácsi asztala fölött jött a világra, valamint két öccse, Bujtor István, szintén sikeres színész volt, Frenreisz Károly, a rockzenész, továbbá Gundel Takács Gábor, a népszerű tévés.

Latinovits mindig is büszkén vallotta magát Gundel unokájának, azt is gyakran

emlegette, hogy a jól ismert „szindbádi érzékenységét” bizony, a híres városligeti vendéglőből hozta magával.

„Tört fényű kagylókkal érkeztem a világra, babonás füvekkel, virágszirmokkal, ördögfintorral, gömbölyű boszorkánykavicsokkal. Felhők, napok, csillagok szikráinak barlanghomályos rajzát hurcoltam magammal, elkezdett kanyaros vonalakat, kis görcsös köröket, befejezetlen görbék. Fura-Maugli, majdhogynem az Állatkertben születtem, mégis kicsit idébb születtem, éppen Krúdy Gyula bácsi sörkerti asztala fölött, felejthetetlen emlékü nagyapám, Gundel Károly vendéglőjében, ebédszünetben, fél egykor. A munka és a tisztesség házának falinaptárain 1931. szeptember 9-et jegyeztek” – írta önvalomásként Latinovits Zoltán Ködszurkáló című könyvében.

Károly 1910-ben vette át a Városligeti Wampetics-vendéglőt – azóta Gundel étterem –, és csodájára jártak a pestiek. Az étterme akkora volt, mint egy bálterem és olyan elegáns, hogy bármelyik előkelő külföldi „rokonával” felvehette a versenyt.

Így lett az apai örökséget csúcsra járató fiúból a Nagy Gundel, aki behozta az elegancia és a luxus legmagasabb színvonalát a hazai vendéglátásba.

Több nyelvre lefordított, temérdek szakácskönyve, a magyar főzés mód és vendéglátás hagyományait a francia konyha kifinomultságával és a vendéglátás Cesar Ritz-től tanult eleganciájával ötvöző kony-

hájának híre külföldre is eljutott, méltán emlegették a magyar Brillat-Savarinként, akit a konyhaművészet pápájának tartanak a franciák.

Sok gasztronómiai remekműve közül talán maig legismertebb a Gundel-palacsinta, hírneve vetekszik az osztrák Sacher-tortáéval, és szerénytelenség nélkül hozzátelhetjük: jobb annál. Ám nem mindig hívták így. 1940 októberében mutatták be a Márai Sándor Rendelés előtt című novellájából készült Kaland című színdarabot. A darab premierjét követő bankettre Márai felesége, Lola, családjuk egyik desszertjét, dióval, mazsolával, cukrozott narancshéjjal töltött csokoládés palacsintát készített. Gundel Károlynak annyira ízlett ez a desszert, hogy Márai-palacsinta néven az étterem étlapjára is felvette.

Miután a kommunista érában az emigráns író neve tiltólistára került az államosított étteremben is, kötelezték Gundelt, hogy a palacsintát „átkeresztelje”.

A desszertek királyának nevezett Gundel-palacsinta eredeti receptjét Márai Sándor feleségétől, Lolától kapta Gundel Károly, akkoriban az étlapon is Márai-palacsinta néven szerepelt.

Gundel Károly forradalmasította a vendéglátást, a gasztronómia zsenijeként „hangolta át” a hagyományos recepteket, szenvedélyesen gyűjtötte az ételeket és a saját ízlése szerint formálta át azokat. Gundel a legnagyobb magyar vendéglős

Kevesen tudják, hogy 1949-ben, az államosításkor a vendéglőt átkeresztelték Május 1. étteremre, de Rákosi néhány nap múlva szerencsére meggondolta magát, maradhatott a név

volt, akit Magyarország adott a világnak. A dicsőség mégsem szállt a fejébe: úgy élt, mint bármelyik vendéglátó, a híres Gundel-minőséget pedig azzal garantálta, hogy a mottóját mélységesen komolyan vette:

„Jó minőségű alapanyagból könnyű rosszat főzni, de rosszból sohasem lehet jót.”

Ezért mindennap kora reggel kiment a piacra, ahol figyelemmel kísérte az újonnan megjelenő áruféleségeket, így tudta biztosítani az idényszerűséget. Itt maga választotta ki a húst, halat, baromfit, zöldségfélét és gyümölcsöt. Emellett sertéshizlaldát bérelt, disznót tenyésztett és vágott, külön konyhamészáros alkalmazott, volt kertészete, gombapincéje, a boroknak pincéket bérelt Budafokon. Ez volt a „Gundel-minőség” alapja és titka, ez volt a „Gundel-tradíció”.

Bevásárlás után irodai, személyzeti ügyeket intézett. Délben és az esti főétkezések idejében a vendégeket fogadta, üdvözölte, hellyel kínálta és ajánlotta a napi választékból, miközben fáradhatatlanul figyelemmel kísérte a vendégei kiszolgálását. Minden vendéghez volt egy kedves szava, rangra, származásra tekintet nélkül. Este pedig írt, vagy tanulmányozta a szakirodalmat. És ez így ment évtizedeken át, szinte szabadnap nélkül.

Gundel Károly mindent megtett azért, hogy vendégei kellemesen töltsék idejüket: zenészeket és énekeseket is szerződtetett, magántársaságok összejövetelei számára a vendéglő kertjében elkülönített részeket hozott létre, a társaság krémje számára kü-

lön terasz állt rendelkezésre. A konyhában 13 szakács készítette, 52 pincér szolgált fel az izletes ételeket, és további 40 alkalmazott is dolgozott a vendégek kényelméért.

Önmagát nem vendéglősnek, hanem házigazdának tartotta, aki a vendégeiért szívét-lelkét kiteszi.

Munkája nyomán étterme rövid idő alatt a város egyik legfelkapottabb vendéglátóhelye lett. A Gundelbe neves magyar politikusok, művészek, írók és sportolók is jártak. Gundel Károly örömét lelte abban, hogy híres vendégei számára különleges fogásokat alkotott, melyeket a vendégek-ről nevezett el. Így született többek között a tojás Munkácsy módra, az Újházi tyúk-húsleves, a Jókai bableves, vagy a Feszty beefsteak.

Akik ismerték, úgy emlékeznek rá, mint végtelenül kedves, mindenkire figyelmes, talpig tisztességes emberre. Sikerének titkát Kellér Andor foglalta össze rendkívül érzékletesen:

„Minden vendéget egyforma kedveséggel üdvözölt, de görnyedés nélkül, nem a hasznát sóvárgó üzletember alázatával, hanem a vendéget szívesen látó házigazda figyelmességével.”

Am a sors kegyetlen volt hozzá. Javainak egy része megsemmisült a háborúban, üzleteit államosították. 1948-ban megromlott a látása, nem sokkal később rákbetegség támadta meg. 1956-ban hunyt el, 73 éves korában. Élete alkonyán, súlyos betegen is büszkeség töltötte el, ahányszor megpillantotta saját nevét

egykori étterme homlokzatán. Azt nem vették el tőle.

Am volt a vendégnél is fontosabb dolog a nagy szívű vendéglátó életében: az imádott családja. Tizenhárom gyermeke mellett huszonhat unokája volt.

Kemény, fáradhatatlan munkája, kitarása és szenvedélye kellett ahhoz, hogy a Gundel éttermet legendává tegye. Ha élne, büszke lehetne arra, hogy nevét és hagyományait máig őrzi a városligeti Gundel étterem, ahol ma is az ő szellemében fogadják a vendégeket.

Az életreceptjét tanítani kellene

„Főzd meg jó puhára a kiválasztott médiumot (embert), s szeresd oly forrón, ahogyan csak szeretni tudsz. Hámozd le és dobd el magadtól az önzésnek még a csíráját is. Fordítsd minden erődet és figyelmedet családod javára. Ne keresd az életnek más fűszerét, mint amit munkád és családod nyújt, és ne kívánd, hogy mindig neked legyen igazad. Mint kötőanyag, legalkalmasabb a gyerek. Minél több, annál jobb. Az élet ízét, zamatát ők javítják.”

O dinastiji Gundel

Legendarni genije gastronomije (ni)je izmislio recept za svoje slavne palačinke

Ime Karolja Gundela postalo je pojam još za njegovog života. Njegov restoran tokom 1900-ih pohodi krem mađarskog društva. Prezime Gundel se povezuje sa Budimpeštom kao Saher sa Bečom ili Kempinski sa Berlinom. I dandanas je prepoznatljivo širom sveta, baš kao i prezime slavnog fudbalera Puškaša. Predstavlja nacionalno blago, ikonu, brend, jednako kao i njegove čuvene palačinke, iako recept za njih ne dugujemo njemu.

„Velemajstor gostoljubivosti i kulinarnstva na mađarski način, u znaku najprefinjenijih ukusa, nesebične srdačnosti i raskošnih gozbi, jedno od najizvršnijih oličenja naše prestonice“ – stoji u današnjoj preporuci za čuveni restoran.

Za ovu reputaciju zaslužna su dvojica Gundela: Janoš, „stari Gundel“ koji je osnovao dinastiju, i njegov sin Karolj, „mladi Gundel“, koji se tako zvao uprkos činjenici da je izrodio trinaestoro dece.

Pisac Đula Krudi posećivao je kulturni restoran u vreme kad je, već vremešni kulinari ugošćavali peštanske pisce i umetnike dotad nepoznatim gurmanlucima – jadranskim ostrigama, ljubljanskim

rakom, rajnskim lososom, dunavskom jesetrom i, naravno, originalnim mađarskim jelima.

„*Isao sam kod Gundela, još dok je sedokosi „stari Gundel“ pripremao svoje čuvene specijalitete u „Blumenšteklju“ ili „Nadvojvodi Ištvanu“ („Stefaniji“, po peštanski). A sada evo časkamo posle ručka, u hladovini kod „mladog Gundela“, dok se na belom stolnjaku, u odsjaju crnog vina, udvaja crvena boje rakova koje smo upravo skrvali.“ (Đula Krudi)*

Život s ocem

Otac, ili Janoš Gundel rođen je 1844. u Ansbahu, u Bavarskoj. Sa trinaest godina zaputio se peške u Mađarsku, s trideset maraka u džepu. Svoju bajkovitu karijeru započeo je kao potrkko u restoranu jednog od svojih rođaka, Kod zadnjeg filera, u Pešti.

Pet godina kasnije već je glavni konobar u Zlatnom orlu. Ubrzo nakon što se oženio ćerkom vlasnika, svojom daljom rođakom Anom Komer, staje na noge, i jedan za drugim kupuje hotele i restorane, uključujući i Bečku pivnicu, gde se dešava

radnja jedne Krudijeve novele.

Među poznatim gostima ovog šarmantnog i otmenog gospodina umetničke spoljašnosti bili su i Kalman Tisa, Ferenc List, Mor Jokai, Karolj Loc, a sa Kalmanom Miksatom vezivalo ga je istinsko prijateljstvo. Kada je Miksat pomenuo da bi želeo da proba supu koja „obuhvata sve arome mađarske kuhinje“, Gundel je u čast „velikog Polovca“ smislio i danas popularnu Polovačku čorbu, koja se prema originalnom receptu priprema od škopčevine s boranijom, začinjenu mlekom i mirođijom. „Janoš Gundel vodi svoje poslove kao da ne dočekuje mušterije što plaćaju, već drage goste, za koje ga ne vezuje posao, nego pravo mađarsko gostoprimstvo“, napisao je Miksat o osnivaču dinastije Gundel.

Od petoro dece jedino je mladi Karolj nasledio očev dar za ugostiteljstvo. Smatrao ga je svojim učiteljem i uzorom, rado je pričao kakav je bio „život s ocem“, koji ga nije ni najmanje mazio. Sa devet godina ga je poslao da nekim uglednim gostima posluži zemičke i vodu. Želeo je da utvrdi da li u dečakovim venama teče gundelovska krv. Svako Gundelovo dete je bilo

„Ne osećam se kao ugostitelj koji nudi hranu i piće za novac, već kao gostoljubivi mađarski domaćin, čiji dom su počastvovali posetom gosti.“

Pored jela iz mađarske i francuske kuhinje, na njegovim jelovnicima su se redovno nalazile i ekskluzivne gastronomske kreacije „Za konobara koji ne ume da se osmehuje bilo bi bolje da se rodio kao gost”

podvrgnuto ovom testu: ako se uspaničilo ili se nije ponašalo kako je situacija nalažala, otac bi „malog izroda“ slao na neke druge škole. Većina njih se zaista istakla u drugim profesijama. Karolj je položio test, a nakon toga je držan još strože. Počeo je kao potrčko, baš kao i otac, i prošavši nimalo lak put, „pohvatao“ je kulinarske trikove od svetski poznatih kuvara najčuvanijih restorana u Evropi.

Dinastijski brak

U svojim dvadesetim postaje direktor hotela jedne velike međunarodne železničke kompanije. Ovde je upoznao svoju ženu, Margitu Blašutig, rođaku jednog od gostiju, Jožefa Maršala mlađeg. Mali je svet. Gost je bio sin Jožefa Maršala, vrsnoga kulinaru, i sam poznati ugostitelj i kuvar, koji je izučio zanat u dvorskoj kuhinji Napoleona III, da bi šefovao u kuhinjama nemačkog cesara, ruskog cara i ovdašnjeg nadvojvode, i smislio specijalitet koji je nazvao po svom ocu – Maršalska cigerica.

Iz braka izdanaka ove dve čuvene ugostiteljske dinastije rođeno je trinaestoro dece, od kojih je svako daleko doguralo. Ferenc je predavao na ugostiteljskom fakultetu i pisao udžbenike, Karolj mlađi je upravljao restoranom Mađarskog paviljona na njujorškoj izložbi 1939. godine, o čemu Njujork tajms ovako izveštava: „Gun-

del je učinio više za reputaciju Mađarske nego tovar turističkih brošura“.

Imre, najmlađi, bio je kustos Muzeja ugostiteljstva i porodični hroničar.

Osim njih, živeli su i danas žive mnogi Gundelovi potomci. Najpoznatiji je Zoltan Latinovič, koji se ponosio činjenicom da je rođen baš iznad stola „čika“ Đule Krudija u restoranu njegovog dede, kao i njegova dva mlađa brata, Istvan Bujtor, takođe uspešni glumac, i Karolj Frenrajs, rok muzičar, kao i Gabor Gundel Takač, popularno TV lice.

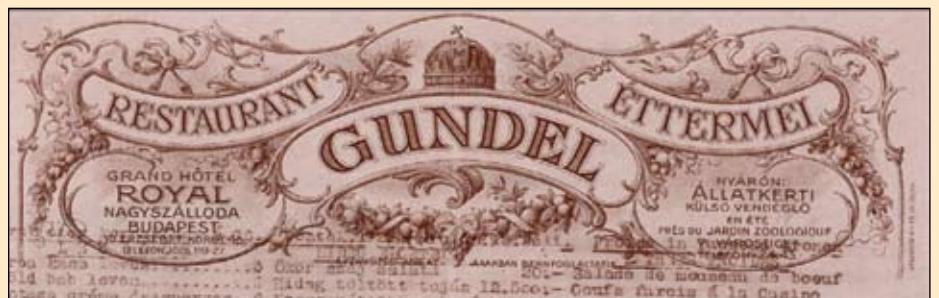
Latinovič se uvek predstavljao kao Gundelov unuk, ističući da je svoj poznati „sinbadovski senzibilitet“ baštiniio od čuvenog restorana sa pogledom na gradsku promenadu.

„Došao sam na svet pod prštavim, sjajnim školjkama, sred čudotvornih trava, cvetnih latica, vragolastih grimasa, stežući amulette protiv veštičluka. Nisam se rastajao od mutnog pečinskog crteža oblaka, od iskričavih sunaca i zvezda, od započe-

tih vijugavih linija, grčevitih kružića, nedovršenih kolopleta. Čudan neki Maugli, skoro da sam rođen u Zoološkom vrtu, ali ipak malo dalje, tačno iznad pivopijskog baštenskog stola čika Đule Krudija, u restoranu mog nezaboravnog dede, Karolja Gundela, za vreme pauze za ručak, u pola jedan. Na zidnim kalendarima tog čestitog i radnog doma bio je zaokružen 9. septembar 1931“, napisao je Latinovič u svojoj ispovednoj knjizi pod naslovom Kako probušiti maglu.

Malo ljudi zna da je 1949. godine gostionica preimenovana u Restoran Prvi maj, ali su se vlasti posle nekoliko dana predomislile i vratile mu staro ime.

Gundelova sala za ručavanje bila je velika kao plesna dvorana i tako elegantna da je mogla da se takmiči sa bilo kojom uglednom „rođakom“. Tako je sin, razvivši i usavršivši očevo nasleđe, postao Gundel Veliki, koji je u domaće ugostiteljstvo uveo najviše standarde elegancije i luksuza.

Čuvene palačinke, Marai i Lola

Gundelov mađarski kuvar preveden je na mnoge jezike, njegovo kulinarstvo umeće, koje kombinuje tradiciju mađarskog kulinarstva i ugostiteljstva sa sofisticiranom francuske kuhinje i hotelijerskom elegancijom jednog Cezara Rica, pročulo se i u inostranstvu: s pravom su ga nazivali mađarskim Brijom-Savarenom, koga Francuzi smatraju papom kulinarstva.

Među njegovim brojnim gastronomskim remek-delima, palačinka na Gundelov način je danas verovatno najpoznatija, njena reputacija parira austrijskoj Saher torti, osim što je ukusnija je od nje. Ali nije se uvek tako zvala. Oktobra 1940. održana je pozorišna predstava prema pripovesti Šandora Maraija. Za banket nakon premijere, Maraijeva supruga Lola pripremila je omiljeni porodični desert: čokoladne palačinke punjene orasima, suvim groždem i kandiranom korom pomorandže. Karolju Gundelu se ova poslastica toliko dopala da ju je stavio na jelovnik svog restorana pod nazivom Marai palačinka. Nakon što je, tokom komunističke ere, ime emigrantskog pisca zabranjeno čak i nacionalizovanom restoranu, Gundel je bio primoran da „prekrsti“ palačinku.

Karolj Gundel je napravio revoluciju u ugostiteljstvu. Kao pravi gastronomski genije, strastveno je sakupljao jela i preoblikovao ih po sopstvenom ukusu, unoseći izmene u tradicionalne recepte. Gundel je najveći restorater kojeg je Mađarska dala svetu. Slava mu ipak nije udarila u glavu: živeo je kao svaki normalan čovek, a visok kvalitet svojih usluga postigao je ozbiljno shvativši sopstveni moto: „*Moguće je kuvati loše od kvalitetnih sastojaka, ali od lošeg materijala nikada ne može nastati ništa dobro.*”

Karolj Gundel je originalni recept za čuvenu poslasticu dobio od supruge Šandora Maraija, Lole. Jedno vreme bila je na meniju pod imenom Marai palačinka

Stoga je svakog dana rano izjutro odlazio na pijacu, gde je pomno pratio pojavu novih artikala, uvek vodeći računa o svežoj sezonskoj ponudi. Tu bi svojeručno birao meso, ribu, živinu, povrće i voće. Pored toga, iznajmio je farmu za tov svinja, zaposlio mesare, bavio se baštovanstvom, uzgajao pečurke i iznajmljivao vinskike podrumce u Budafoku. U tome je bila tajna „Gundelovog kvaliteta“ i „Gundelove tradicije“.

Nakon dnevnih nabavki, bavio se kancelarijskim i kadrovskim pitanjima. U podne i u vreme večernjih obroka pri-

mao je i dočekivao goste, nudio im mesto i preporučivao im jela iz dnevnog izbora, neumorno prateći uslugu koja im je pružana. Za sve goste imao je lepu reč, bez obzira na njihov rang i poreklo. Uveče je pisao ili proučavao literaturu. I tako je išlo decenijama, gotovo bez ijednog slobodnog dana.

Karolj Gundel je učinio sve da se njegovim gosti prijatno osećaju: angažovao je muzičare i pevače, obezbedio separea u bašti restorana, a na raspolaganju je bila i velika terasa za posebne prilike. U kuhinji je 13 kuvara pripremalo hranu, 52 konobara služilo je ukusna jela, a zarad udobnosti gostiju trudilo se još 40 zaposlenih.

Nije sebe smatrao ugostiteljem, već domaćinom koji daje dušu i srce za svoje goste.

Kao rezultat takvog rada, njegov restoran je ubrzo postao jedno od najpopularnijih mesta u gradu. Redovno su ga posećivali renomirani mađarski političari, umetnici, pisci, sportisti. Karolj Gundel je pronalazio zadovoljstvo u stvaranju jedinstvenih specijaliteta za svoje poznate goste, koje je nazivao po njima. Tako je nastalo jaje a la Munkači, pileća supa a la Ujhazi, pasulj čorba a la Jokai ili biftek a la Festi.

Oni koji su ga poznavali pamte ga kao beskrajno ljubaznu, izuzetno obzirnu i

Maršalska džigerica

nadasve poštenu osobu. Andor Keler je ovako sažeo tajnu njegovog uspeha: „Svakog gosta je primao jednako ljubazno, ali bez pognutosti, bez poniznosti poslovnog čoveka koji žudi za profitom, već sa susretljivošću domaćina koji dočekuje gosta“.

Ali sudbina je bila surova prema njemu. Deo njegove imovine je uništen u ratu, mnogi objekti su nacionalizovani. Godine 1948. vid mu se pogoršao, a ubrzo zatim ga je napao rak. Umro je 1956. godine, u 73. godini. U sumrak života, čak i kada je bio teško bolestan, bio je ispunjen ponosom svaki put kada bi video svoje ime na fasadi svog nekadašnjeg restorana. To mu nisu mogli oduzeti.

Valjalo bi preuzeti i ovaj njegov recept: „Odabranu osobu „kuvaj“ dok ne omekša, i voli je maksimalno vrelo. Oljušti i odbaci sa sebe čak i klicu sebičnosti. Svu svoju snagu usmeri na dobrobit svoje porodice. Ne traži za život druge začine, osim onoga što ti pružaju posao i porodica, i nemoj hteti da si uvek u pravu. Kao prilog, najpogodnija su deca. Što ih je više, to bolje. Oni poboljšavaju ukus i aromu života.“

Bio je potreban neumoran rad, istrajnost i strast da bi Gundel postao legenda. Da je njegov stari vlasnik živ, bio bi ponosan što se njegovo ime i tradicija i danas čuvaju u restoranu Gundel, gde goste dočekuju u njegovom duhu.

Prema članku u STORY.MAGAZIN od 23. 07. 2019 priredila i prevela s mađarskog

Draginja Ramadanski

Čuvena palačinka na Gundelov način

Póréhagyma-krémleves

Hozzávalók

1 tk olívaolaj
5 dkg vaj
50 dkg póréhagyma
só
bors
0,25 tk szerecsendió
1 ek kakukkfű
2 dl fehérbor
1 l víz vagy alaplé
2 dl zsíros tejszín

Elkészítés

Egy edényben olajat és vajat hevítünk, hozzáadjuk a felkarikázott póréhagymát, sózzuk, borsozzuk, meghintjük szerecsendióval, fűszerezük kakukkfűvel.

Dinszteljük pár percig, amíg össze nem esik, majd felöntjük borral, elforraljuk az alkoholt, és hozzáadjuk a vizet vagy alaplevet.

Nagyjából 30 percig főzzük, félrehúzzuk a tűzről, hozzákeverjük a tejszínt, és botmixerrel krémlevesállagúra pürésítjük.

Forrón tálaljuk, ehettünk hozzá sajtos pirítóst, tálalhatjuk pirított dióval, de önmagában is tökéletes melengető leves.

Kremasta čorba od praziluka

Prilozi

1 kašičica maslinovog ulja
5 dkg putera
50 dkg praziluka
soli i bibera
0,25 kašičice muškato oraščića
1 kašičica timijana
2 dl bijelog vina
1 l vode ili temeljac
2 dl masne kreme

Priprema

U loncu zagrijte ulje i puter, dodajte narezani poriluk, posolite i pobiberite, pospite muškato oraščićem i začinite timijanom (majčinom dušicom).

Krčkajte nekoliko minuta dok se ne sruši, a zatim ulijte vino, prokuhajte alkohol i dodajte vodu ili temeljac.

Kuvajte oko 30 minuta, sklonite sa vatre, umiješajte vrhnje i

izmiksajte ručnim mikserom u kremastu konzistenciju čorbe. Poslužite toplo, uz to možete jesti tost sa sirom. Može se poslužiti sa prženim orasima, ali je sama po sebi savršena supa za zagrijavanje.

Sült kacsacomb káposztás tésztával

Hozzávalók

A kacsacombhoz:
4 db kacsacomb
só
bors
1 fej hagyma
1 db paradicsom
4 gerezd fokhagyma
1 szál rozmarin
A káposztás tésztához:
1 kg fejes káposzta
só
4 ek liba- vagy kacsaszír
bors
8 db lasagne lap
1 csepp olaj

Elkészítés

A sült kacsacomb elkészítéséhez a kacsacombot megtisztítjuk, sózzuk, borsozzuk, és 1 órát állni hagyjuk.

Egy hőálló edénybe 1 dl vizet öntünk. Beletesszük a combot (bőrével lefelé), a félbe vágott hagymát és paradicsomot, az összenyomott fokhagymát és a rozmaringot, majd lefedjük fedővel vagy alufóliával. A kacsacombokat 160 fokon pároljuk.

Fél óra után ellenőrizzük, hogy van-e elég víz alatta. Ha kell, pótoljuk. 1 óra után megfordítjuk, hogy bőrével felfelé legyen. Ha sok zsírt engedett, lemerünk a fölösleges zsírból. Locsolni nem kell, így lesz ro-

pogós a bőre. Kb. 80 perc után biztosan megpuhul a hús. Ha nem elég piros a bőr, akkor növeljük a sütő hőmérsékletét.

Sütés után kiemeljük a combokat, a visszamaradt léből pecsenyelét készítünk. A tején csak kevés zsírt hagyunk. Hozzáöntünk 1 dl vizet és a tűzhelyen felforraljuk, valamint fölkaparjuk a lesült húsdarabkákat. 5 perc után leszűrjük, jól átnyomkodva a szűrőn. Egyet forralunk még rajta, majd félrehúzzva a tűzről habverővel gyorsan egyneművé keverjük a zsírt és a lét.

A káposzta külső leveleit leveszük, a torzsáját kivágjuk. Lereszeljük, besózzuk, és 10–15 percet állni hagyjuk, majd kicsavarjuk.

Zsírt melegítünk egy nagyobb széles, vastag falú lábasban vagy teflon serpenyőben. Nagy lángon pirítjuk a káposztát, hogy mire megpuhul, kicsit megbarnuljon (kb. 15 perc). Frissen őrölt borsot szórunk rá.

Egy lapos edényben sós vízben egy csepp olajjal megfőzzük a tésztát. Fontos, hogy ne fedjék egymást, mert összeragadhatnak. Lapos kanállal kiemeljük. Minden lasagne tésztát megtöltünk káposztával.

A kacsacombot a káposztás tésztával tálaljuk, a pecsenyelét a hús köré öntjük, nem a ropogós bőrről.

Aki szépen akar dekorálni, a rozmaringot is a tányérra teszi külön lepirított, kis kockára vágott kaliforniai paprikával és friss, aprított petrezselyemmel.

Prženi pačji but – batak sa tjesteninom (flekicama) od kupusa

Prilozi

Za pačja buta:

4 pačja buta
sol
biber
1 luk
1 paradajz
4 čena bijelog luka
1 grančica ruzmarina
Kupus za tjesteninom:
1 kg kupusa
sol
4 sup. kaš. guščje ili pačje masti
biber
8 listova lazanja
1 kap ulja

Za pripremu pečenog pačjeg buta očistite pačji but, začinite ga solju i biberom i ostavite da odstoji 1 sat.

U posudu otpornu na toplotu sipajte 1 dl vode. Dodajte but (sa kožom nadole), prepovoljeni luk i paradajz, protisnuti bijeli luk i ruzmarin, pa poklopite poklopcem ili aluminijskom folijom. Pačji but parite na pari na 160 stepeni. Nakon pola sata provjerite da li ispod njega ima dovoljno vode.

Po potrebi čemo ga podliti. Nakon 1 sata, okrenite ga tako da bude sa kožom okrenutom prema gore.

Ako se oslobodilo mnogo masnoće, mi čemo smanjiti višak masnoće. Ne morate prskati, tako će koža biti hrskava. Nakon otprilike 80 minuta meso će sigurno biti mekano. Ako koža nije dovoljno crvena, povećajte temperaturu pećnice – rerne.

Nakon pečenja, izvadite butove, a preostalu tečnost od kuhanja na pari iskoristite da napravite tečnost za odreske. Ostavite samo malo masti na vrhu. Dodati 1 dl vode i kuvane komade mesa skuvati na šporetu.

Nakon 5 minuta, procijedite ga, dobro utisnuvši kroz cje-diljku.

Prokuhajte još jednom, pa skinite sa vatre i brzo miješajte mast i tečnost, pjenjačom dok ne postane glatka.

Uklonite vanjske listove kupusa i odrežite peteljku. Narendajte ga, posolite i ostavite da odstoji 10–15 minuta, a zatim ocijedite.

Zagrijte mast u velikoj, širokoj tavi debelih stijenki ili teflonskom tiganju – tavi. Pržite kupus na jakoj vatri da malo porumeni dok omekša (cca 15 minuta). Preko toga pospite svježe mljeveni biber.

U ravnoj posudi skuvajte tjesteninu u posoljenoj vodi sa malo ulja. Važno je da se ne preklapaju jer se mogu zalijepiti. Izvaditi ravnom kašikom. Napunite svako tijesto za laganje kupusom.

Pačji but se servira uz tjesteninu od kupusa, prelijte meso sokom od odreska, ne na hrvatsku kožu.

Ako želite da dekorirate, ruzmarin možete staviti i na tanjir sa posebno pečenom, sitno isječenom paprikom i svježim, sjecanim peršunom.

Házi franciokrém

Hozzávalók

A tésztához:

1 csomag leveles tészta

A krémhez:

1 liter tej

10 db tojás

13 dkg rétesliszt

30 dkg cukor

1 db vaníliarúd magjai vagy

vaníliaaroma

5 dl habtejszín

A mázhoz:

2 ek eszpresszó

3 ek tej

20 dkg cukor

8 dkg vaj

Elkészítés

A süttöt előmelegítjük 170 fokra, közben két gáztepsi hátoldalára szilikonos sütőpapírt teszünk.

A leveles tésztát két részre vágjuk, majd kinyújtjuk őket 2 mm vastagságúra.

A kinyújtott levestészta-lapokat óvatosan a szilikonos sütőpapírral borított tepsi hátára tesszük, és megszurkáljuk villával, hogy ne púposodjanak fel.

A tepsiiket a tésztával együtt az előmelegített sütőbe tesszük, és kb. 20 perc alatt zsemleszínűre sütjük.

Rácsra téve a kisült lapokat hagyjuk kihűlni, majd óvatosan egyforma méretűre vágjuk őket.

Míg hűlnék a lapok, elkészítjük a krémet. Ehhez különválasztjuk a tojások sárgáját és fehérjét.

A tojások fehérjét 5 dkg cukorral gőz fölött fényesre verjük. Addig hagyjuk a gőz fölött, amíg nem keverjük majd a sárga krémhez.

A tejet egy lábasban langyosra melegítjük, majd hozzáadjuk a vaníliát.

A tojássárgájához hozzáadjuk a cukrot és a lisztet, csomómentesre keverjük, majd egy kevés tejet is belecsorgatunk. A tojásos masszát a lábasban lévő többi tejhez öntjük, és folyamatos kevergetés közben addig főzzük, míg besűrűsödik.

Megvárjuk, míg langyosra hűl, aztán óvatosan beleforgatjuk a tojásbabot is.

A krémet még langyosan az egyik tésztalapra öntjük, majd hűtőbe tesszük, hogy megdermedjen a krém.

A másik tésztalapot bevonjuk karamellmázzal. Ehhez a cukrot, a tejet és a kávé egy kis lábasba tesszük, majd folyamatos kevergetés közben addig főzzük, míg a cukor teljesen elolvad. Ekkor hozzáadjuk a vajat is, és sűrűre főzzük.

Gyorsan elterítjük a tésztalapon a mázat. Megvárjuk, míg megszilárdul, majd a mázas lapot egyforma négyzetekre vágjuk. A tejszint kemény habbá verjük, majd a hűtőből kivett sárga krémes sütemény tetejére kenjük, és a felvágott karamellmáz tészta négyzetekkel szorosan kirakosgatjuk.

Vízbe mártott éles késsel szelelteljük.

Francuska krempita

Prilozi

Za tijesto:

1 komad lisnatog testa

Za kremu:

1 litar mlijeka

10 jaja

13 dkg brašna

30 dkg šećera

sjemenke 1 mahune vanilije ili

aroma vanilije

5 dcl šlaga

Za glazuru:

2 sup. kaš. espresso

3 šolje mleka

20 dkg šećera

8 dkg putera

Priprema

Zagrijati rernu na 170 stepeni, u međuvremenu stavite silikonski papir za pečenje na poledinu dva plinska pleha – tepsije.

Lisnato tijesto prerežite na dva dijela, pa ih razvaljajte na 2 mm debljine.

Razvaljane listove lisnatog tijesta pažljivo stavite na poledinu pleha obloženog silikonskim papirom za pečenje i izbockajte ih viljuškom da se ne izboče.

Tepsije zajedno sa tijestom stavite u zagrijanu rernu i pecite cca 20 min. Pecite do zlatno smeđe boje.

Stavite listove na rešetku i ostavite da se ohlade, a zatim ih pažljivo izrežite na istu veličinu.

Dok se listovi hlade, pripremite kremu. Da bismo to učinili, odvajamo žumanca i bjelanjke jaja.

Bjelanjke jaja umutiti sa 5 dkg šećera na pari. Ostavite na pari dok se ne pomiješa sa žutom kremom.

Zagrijte mlijeko u šerpi dok ne bude mlako, a zatim dodajte vaniliju.

Žumancima dodajte šećer i brašno, miksajte da nema grudvica, pa dodajte malo mlijeka. Masu od jaja sipajte u ostatak mlijeka u šerpi i kuvajte uz stalno miješanje dok se ne zgusne.

Sačekajte da se ohladi do mlakog, pa pažljivo umiješajte pjenu od jaja.

Kremu sipajte na jedan od listova tijesta dok je još mlako, pa stavite u frižider da se krema stegne.

Drugi list tijesta premažite karamel glazurom. Da biste to učinili, stavite šećer, mlijeko i kafu u manju šerpu, a zatim kuhajte uz stalno miješanje dok se šećer potpuno ne otopi. Zatim dodajte puter i kuhajte dok ne postane gusto.

Brzo premažite glazuru po plehu tijesta. Sačekajte dok se ne stvrdne, a zatim izrežite glazuru na jednake kvadrate.

Umutiti kremu u čvrstu pjenu, pa je namazati na žutu kremu tortu izvađenu iz frižidera i dobro prekrijte isječenim kvadratima tijesta od karamela.

Narežite ostrim nožem umočeni u vodu.

Aleksandra Đurović

Egyesületeink életképei – Slike iz života društava

